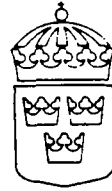

Riksdagens protokoll

1989/90:41

Torsdagen den 7 december

Protokoll
1989/90:41

Kl. 12.00–17.33

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 29 november.

2 § Ledigheter

Andre vice talmannen meddelade att ansökningar om ytterligare ledighet från riksdagsarbetet inkommit från

- dels *Berith Eriksson* (vpk) t.o.m. den 15 december,
- dels *Berit Löfstedt* (s) t.o.m. den 13 december,
- dels *Ulla-Britt Åbark* (s) t.o.m. den 15 december.

Kammaren biföll dessa framställningar.

Andre vice talmannen anmälde att följande ersättare även i fortsättningen skulle tjänstgöra, nämligen

- Ingrid Burman* (vpk) för *Berith Eriksson*,
- Christer Häll* (s) för *Berit Löfstedt* och
- Alf Eriksson* (s) för *Ulla-Britt Åbark*.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1989/90:56 till lagutskottet

Skrivelse
1989/90:58 till utrikesutskottet

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkande 1989/90:SkU20
Utbildningsutskottets betänkande 1989/90:UbU9
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1989/90:AU8 och AU14
Näringsutskottets betänkande 1989/90:NU8

5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 6 december

Företogs till avgörande finansutskottets betänkande 1989/90:FiU12, lagutskottets betänkanden 1989/90:LU10 och LU11 samt utbildningsutskottets betänkanden 1989/90:UbU3, UbU4 och UbU6 (betr. debatten i dessa ärenden, se prot. 40).

Finansutskottets betänkande FiU12

Mom. 1 (lagen om kreditpolitiska medel)

Utskottets hemställan bifölls med 181 röster mot 136 för reservation 1 av Anne Wibble m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (betalningsvillkor vid kreditköp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Anne Wibble m.fl. – bifölls med acklamation.

Lagutskottets betänkande LU10

Mom. 1 (regeringens lagförslag)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 152 för reservation 1 av Rolf Dahlberg m.fl.

Mom. 2 (utredning av det allmännas skadeståndsansvar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Rolf Dahlberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Lagutskottets betänkande LU11

Mom. 2 (avtal om pensionsförsäkringar)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 152 för reservation 1 av Rolf Dahlberg m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (tillämpningen av jämkningsregeln)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 78 för reservation 2 av Rolf Dahlberg m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 (beaktande av det totala pensionsskyddet vid bodelning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rolf Dahlberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1989/90:41
7 december 1989

Utbildningsutskottets betänkande UbU3

Mom. 1 (barns skolstart)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Ann-Cathrine Haglund m.fl., *dels* reservation 2 av Carl-Johan Wilson och Margitta Edgren – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (elevbaserat statsbidragssystem för grundskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 203 röster mot 115 för reservation 4 av Ann-Cathrine Haglund m.fl.

Mom. 8 (kunskaps- och resurscentrum för rörelsehindrade elever vid Bräcke Östergård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (utlåning av kvalitetsvideofilm genom skolbibliotek)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Larz Johansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU4

Mom. 1 (vissa förslag i fråga om betyg i grundskola och gymnasieskola)

Utskottets hemställan bifölls med 256 röster mot 61 för reservation 1 av Ann-Cathrine Haglund m.fl.

Mom. 2 (vissa förslag i fråga om betyg i ordning m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Birger Hagård – bifölls genom uppresning.

Mom. 3 (vissa betyg i kommunal och statlig vuxenutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Utbildningsutskottets betänkande UbU6

Mom. 1 (läromedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Ylva Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (rekrytering av kvinnliga skolledare)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 41 för reservation 2 av Larz Johansson och Marianne Andersson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 8 (en jämställdhetsansvarig vid varje länsskolnämnd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Leijonborg m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Debatt om landsbygdens utveckling

BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Fru statsråd! Ärade åhörare! Centern kämpar för att hela landet skall utvecklas positivt. Det är avgörande för framtiden i tre fjärdedelar av vårt vackra land. Vår kamp leder emellertid också till att vi i lika hög grad slår vakt om frågorna om livskvalitet för storstädernas invånare. Vår politik för att hela landet skall utvecklas leder till bättre ekonomi för landet och för folkflertalet och till god miljö.

Stora delar vårt land har under 60- och 80-talet allvarligt skadats av socialdemokratins medvetna och omedvetna koncentrationspolitik. Hoppet om en annan inriktning på regeringspolitiken tändes för många landsbygds- och småortsboende när Sveriges regering antog Europarådets rekommendation om att under ett antal år driva en kampanj om landsbygdens utveckling.

Under det samlande namnet "Hela Sverige skall leva" gick Sveriges folk rörelser till aktion. Studiegrupper och bygdekommittéer bildades. 6 000 lokala krav fördes fram i budkavlar. Regeringens regionalpolitiskt ansvarige, numera riksdagens socialdemokratiska talman, uppträdde som en strålände sol på Skansen före valet. En representativ och stor landsbygdsriksdag sammanträdde i Umeå. Den ställde samman 300 välunderbyggda förslag för landsbygdens, småorternas och småkommunernas utveckling. Statsråd efter statsråd uttalade sig positivt. Optimismen växte. Den lokala mobiliseringen växte och stärktes!

Vad gjorde den socialdemokratiska regeringen i sak? Ställde den upp? Nej, tvärtom. Under den tid som kampanjen "Hela Sverige skall leva" har pågått, har socialdemokratiska statsråd drivit fram beslut efter beslut som direkt motverkar landsbygdens, småorternas och småkommunernas utveckling.

Jag skall ta några exempel. 2 200 arbetstillfällen för kvinnor skall dras bort från de små kyrkoförsamlingarna och föras till de största orterna i resp. län, detta till en årlig merkostnad på flera hundra miljoner kronor. Vi vet, fru Thalén, att bristen på arbetstillfällen för kvinnor är det stora problemet, och ändå gör ni så här. Länsutvecklingsanslagen – där glesbygdsmedlen ingår – har regeringen hela tiden kraftigt urholkat. Det är bara genom att riksdagen gång på gång har överröstat socialdemokraterna som vi har kunnat komma upp till dagens nivå. Nästan alla pengar har dragits bort från de mindre länsvägarna – det i mil långa vägnätet. De enskilda vägarna har fått kraftigt minskade statsbidrag. Regeringen har tagit bort statsbidragen till den kollektiva landsbygdstrafiken. Stödet till investeringar i alternativa energikällor har slopats.

Sammantaget har regeringen drivit igenom flera tjog negativa gärningar mot landsbygdens och småorternas folk och mot de folkrörelser, studiegrupper och bygdekommittéer som med liv och lust satsade på att bryta en besvärlig utveckling. Regeringen har inte alls ställt upp i gärningar. Regeringen har aktivt motverkat, och motverkar, möjligheterna till en positiv landsbygdsutveckling. Mot denna bakgrund har jag full förståelse för att frustatsrådets partivän, glesbygdsdelegationens ordförande, ansett sig tvungen ta sin hatt och gå. Han säger att delegationen mötts av oförståelse och missstro.

Herr talman! Från centerns sida kan vi i allt väsentligt ställa oss bakom det förslag som landsbygdsriksdagen har tagit fram. Regeringens koncentrationspolitik måste ersättas av utvecklingspolitik för hela landet.

Det är t.ex. viktigt att grusvägnätet förstärks och beläggs. Det är viktigt att biobränslen och drivmedel som etanol skall få vara skattefria och inte momsbeläggas, som socialdemokraterna och folkpartiet är beredda att göra.

Det är t.ex. viktigt att 1 öre/kWh av de stora vattenkraftsvinsterna får återföras till de bygder som har upplåtit stora naturvärden, som förser vårt land med miljarder i vattenkraftsvinster. En hel del av de medlen bör gå tillbaka just till landsbygdens utveckling.

Arbetsgivaravgiftsbördan måste lättas för egenföretagare och småföretagare. Det är bara med små och medelstora företag som vi kan bygga upp ett decentraliserat samhälle. Domänverket, kyrkan och bolag måste ställa sig positiva till skogskompletteringar.

Förslaget att bensin skall beläggas med moms leder till en chockhöjning av bensinpriset. Det är ett förödande förslag för dem som har bilen som enda möjlighet. De betalar redan en eller två kronor per hundralapp till kollektivtrafik i kommuner och landsting. Men bussarna går inte förbi de platser där dessa människor bor. Nu skall de åka på denna smäll också.

Det är över huvud taget allvarligt att skattereformen genom sin finansiering har udden riktad mot lägre inkomstagare, kvinnor och alla dem som är beroende av bil för sitt arbete och sin service. Sammantaget måste statsbudgeten fördelas rättvisare. Landsbygdens folk måste behandlas rättvist.

Centern föreslår 750 milj. kr. till landsbygdsutveckling. Stora pengar, kanske någon säger. Men det är faktiskt ett mindre belopp än riksdagen årligen ger till kulturen i Stockholms kommun. Det är kultur om vi kan behålla de åtta–nio tiondelar av vårt land som är landsbygd. Den är mödosamt uppodlad. Den är uppbyggd av generationer, och den representerar också ett oerhört stort och omistligt kulturvärde. Tänk på det, fru Thalén!

Herr talman! Landsbygden måste ses som en stor resurs och inte som en belastning, som regeringens kamrerare försöker göra den till.

Några korta ord om landsbygdens basnäring jordbruket: Hur har lantbrukarna det? Hur får de det? De är ju det öppna landskapets vårdare. Riksrevisionsverket har kommit fram till att de är utomordentligt dåligt lönade för sitt stora jobb. Statssekreterare Sohlmans förslag innebär en katastrof. Små jordbruk och större delen av familj jordbruken kommer att slås ut. Det får inte ske. Den svenska moderneringen måste få en rimlig behandling, en rimlig tid för omställning. Jag vill göra ett antal klara principiella markeringar.

Svenskt jordbruk skall trygga vår livsmedelsförsörjning i fred och under

avspärning. Svenskt jordbruk skall ge konsumenterna livsmedel av hög kvalitet och till rimliga priser. Ge lantbrukarna den lönsamhet som möjliggör ett långsiktigt resursbevarande jordbruk!

I den nödvändiga anpassningsprocessen i svenskt jordbruk bör ingå en för-
enkling av den s.k. jordbruksprisregleringen. Men jordbruksnäringen får
inte förvandlas till ett försöksfält för ekonomiska teorier som saknar all för-
ankring i verkligheten.

Centern accepterar inte att svenskt jordbruk diskrimineras genom att Sve-
rige går före andra länder, t.ex. länderna i EG och i Norden, med en ensidig
avreglering – dvs. vi kräver att jordbrukarna skall få konkurrera med om-
världen på lika villkor.

Gränsskyddet måste utformas så att det blir effektivt. Överenskommen
prisnivå skall kunna uppnås.

Centern kan inte acceptera att staten drar sig undan sitt delansvar för an-
passningskostnader. Jämför med varven, som fick 30 miljarder kronor för
sin omställning! När vi här i riksdagen begär 200–300 milj.kr. för att få i gång
en omställning av vår modernäring, visar denna kammare ointresse. Jag
tycker att folk skall behandlas lika vare sig de arbetar på små, många arbets-
platser eller på stora arbetsplatser.

Herr talman! Vattenbrist, ökenutbredning m.m. kommer att göra att vårt
jordbruk behöver hållas på hög nivå framöver. Vi skall behålla vårt öppna
landskap och dess brukare.

Jag vill avslutningsvis fråga statsrådet: Är statsrådet beredd att inom re-
gionalpolitiken ha Sveriges landsbygd som ett prioriterat område? Är stats-
rådet beredd att redan i kommande budget kraftfullt satsa på landsbygden?
Är statsrådet beredd att snabbt lägga fram ett ordentligt landsbygdsutveck-
lingsprogram, gärna följt av ett kraftfullt landsbygdsutvecklingspaket?

I detta anförande instämde Rosa Östh, Rune Backlund, Kersti Johansson,
Roland Larsson, Agne Hansson, Marianne Jönsson, Gunhild Bolander,
Håkan Hansson, Ulla Tillander, Rolf Kenneryd, Elving Andersson, Rune
Thorén, Marianne Andersson, Jan Hyttring, Kjell Ericsson, Birger Anders-
son, Göran Engström, Karin Starrin, Karin Israelsson, Per-Ola Eriksson och
Hugo Andersson (alla c).

CARL BILDT (m):

Herr talman! Denna debatt har tillkommit därför att många av oss är be-
yymrade för utvecklingen av vår glesbygd och vår landsbygd. Jag tillhör dem
som är beymrade, även om jag också är optimist angående möjligheterna
att få till stånd den levande landsbygd som vi alla vill ha. Men det handlar
inte om att efterlysa det ena paketet efter det andra. Här skiljer jag mig litet
från Börje Hörnlund. Det handlar om att riva de hinder som i dag finns och
att attackera de nya hinder som håller på att resas för glesbygdens och lands-
bygdens utveckling.

Jag fick för en tid sedan ett brev från Krestina Bålhammar och hennes man
Ingemar. De bor ett antal mil utanför Lycksele, på ett litet ställe som heter
Rusele. De har flyttat dit efter att ha arbetat i Stockholm under åtskilliga år.
De fann där en miljö som de trivdes i. De arbetar bägge inne i Lycksele, men

de upprätthåller ett deltidjordbruk ute i Rusele, ett litet jordbruk. De har restaurerat gamla hus som de har köpt.

De är oroade, därför att de signaler de nu får från Stockholm talar nästan bara om nya hinder för det liv som de har byggt upp där uppe. Det handlar om effekterna av skatteomläggningen, effekterna av en socialdemokratisk politik som är inriktad på de stora politiska lösningarna, de storskaliga enhetsmodellerna, de som inte passar det småskaliga i glesbygden ute på landsbygden.

Landsortsbefolkningen gynnas inte av frikostiga bostadssubventioner, som huvudsakligen går till de tätbefolkade regionerna. De betalar subventionerna på sina skatter, men de har ingenting ut av detta.

Landsbygdsbefolkningen gynnas inte av statsbidragsregler som leder till att små skolor ofta får läggas ned eftersom de inte uppfyller skolöverstyrelsens normer, som ofta är utformade med utgångspunkt i de stora städernas krav. Landsortsbefolkningen gynnas inte av att kommunerna i praktiken har monopol på barn- och äldreomsorgen. Och landsbygdsbefolkningen gynnas sannerligen inte av att beslut fattas om dramatiskt ökade bensin- och resekostnader och av att det förs en politik härifrån Stockholm som innebär att vägnätet tyvärr blir allt sämre.

För oss moderater är det självklart att försöka skapa goda förutsättningar för en positiv utveckling i hela Sverige. Då måste vi ta till vara de goda utvecklingsmöjligheter som finns i glesbygden och på landsbygden. Det gör vi bäst genom att ta bort hinder i form av höga skatter, i form av offentliga monopol, i form av detaljreglering och i form av statsbidragsstyrning som i dag blockerar de möjligheter som faktiskt finns. Men nu finns det tendenser i politiken som tyder på en utveckling i motsatt riktning. Den entusiasm som fanns i landsbygdskampanjen, t.ex. hos människor som försökte göra något för sin bygd i Lannavaara eller i Gräsmark, riskerar att dämpas när dessa människor ser att politiken går i en annan riktning.

Krestina och Ingemar är oroliga. Deras lilla jordbruk går med förlust. Hittills har de kunnat kvitta underskotten mot de inkomster som de har från sina ordinarie jobb. Denna möjlighet skall nu försvinna. De har fått göra stora uppoffringar för att driva det lilla jordbruket. Nu hotas de av ytterligare pålagor. Med tanke på deras fastigheter handlar det om effekterna av den nya fastighetstaxeringen. De har lagt ned mycket jobb på att rusta upp de gamla husen, ett arbete som ofta också har en kulturhistorisk dimension. Hittills har de kunnat klara av investeringarna genom att göra avdrag för kostnaderna, men nu skall också den möjligheten försvinna. De har sett en socialdemokratisk politik som successivt har urholkat förutsättningarna för det personliga ägandet, och nu skall kapitalbeskattningen skärpas ytterligare, vilket drabbar alla dem som på landsbygden som genom strävsamt arbete har byggt upp ett kapital i form av fastigheter, i form av mark eller i form av olika typer av maskiner som behövs. Fastigheter, mark och maskiner är inte några tillgångar som ligger improduktiva på något bankkonto. Det är i stället de nödvändiga förutsättningarna för jordbruket och för livet ute på landsbygden. Detta borde rimligtvis undantas från förmögenhetsbeskattning.

Många som lever ute på landsbygden har dessutom ganska låga nominella

inkomster. Det innebär, om man ser det i perspektivet av skatteomläggningen, dels att dessa människor inte får de stora pluseffekterna av marginalskattesänkningen, välkommen som den är, dels att de inte har uppnått en särskilt hög ATP-poäng. För att trygga sin ålderdom har många av dem därför valt privata pensionsförsäkringar. Nu får de besked via skatteomläggningen att dessa frivilliga pensionsförsäkringar skall försämrans genom en särskild pensionskatt.

Ovanpå detta läggs effekterna av den höjda bensinskatten. För dessa människor handlar det inte bara om resor fram och tillbaka till arbetet. Mycket av debatten om bensinskatten, kollektivtrafiken och bilismen förs med en utgångspunkt som om det fanns tunnelbana i Lycksele eller i Oskarshamn. Tunnelbana finns i Stockholm, men landsbygden är beroende av skolbussen, av mjölkbilen och av föräldrarna som skall köra barnen till vännerna, eftersom det inte finns någon annan omsorg. Utan bilen stannar landsbygden. Den höjning av bensinskatten som nu föreslås innebär utan tvivel att förutläggningarna för landsbygdens utveckling försämrans.

Landsbygdsbefolkningen får sällan möjlighet att ta del av den välbyggda kommunala servicen i storstäderna, men de tvingas att vara med och betala den. Det sker inte minst genom dagens system med specialdestinerade statsbidrag som, om man tittar på effekterna, faktiskt innebär att resurser förs över från glesbygden och landsbygden till de stora städerna. Om skatten kunde sänkas i kombination med ett avskaffande av de kommunala servicemonopolen skulle dörren för mångfald, småskalighet och för de egna lösningarna öppnas på ett sätt som skulle komma hela landet till godo, men som kanske framför allt skulle komma landsbygden och glesbygden till del.

Om vi skulle få en omläggning av familjepolitiken genom införandet av ett vårdnadsbidrag skulle det skapas ökad rättvisa mellan barnfamiljer i olika delar av landet. Om vi skulle få ett skattesystem som bättre uppmuntrade den lilla och medelstora företagsamheten, skulle det skapas förbättrade villkor för den egna företagsamhet som måste bära upp landsbygdens utveckling.

Vi kan aldrig rädda eller stödja landsbygden och glesbygden genom bidrag och med paket. Det finns i glesbygden en utvecklingskraft. Glesbygden skall inte tvingas in i ett bidragsberonde, utan den skall i stället ges frihet genom att vi tar bort hinder. Men då gäller det att vi här i riksdagen för en politik som är inriktad på att varje individ, varje familj och varje del av detta land skall utvecklas efter sina egna förutsättningar. Och förutsättningarna i storstaden och ute i glesbygden är olika. Ute i glesbygden är förutsättningarna i sin tur mycket olika mellan olika regioner, mellan olika individer och mellan olika familjer. Då skall vi låta valfriheten komma till uttryck genom att sänka skatter, genom att avreglera, genom att ta bort de nya hinder som i dag håller på att resas för landsbygdens och glesbygdens utveckling. Gör vi det kan vi sopa bort de bekymmer som många i dag har, och då kan vi skapa förutsättningar för den positiva utveckling som det finns goda förutsättningar för i all den entusiasm som finns.

I detta anförande instämde Göran Åstrand, Elisabeth Fleetwood, Filip Fridolfsson, Jerry Martinger, Charlotte Cederschiöld, Göran Allmér, Per

Westerberg, Inger Koch, Birgitta Rydén, Knut Billing, Lars Ahlmark, Birger Hagård, Mona Saint Cyr, Ulf Melin, Anders G Högmark, Carl G Nilsson, Ewy Möller, Karl-Gösta Svenson, Ingvar Eriksson, Wiggo Komstedt, Bo Lundgren, Margit Gennser, Rolf Clarkson, Knut Wachtmeister, Lars Ahlström, Hugo Hegeland, Jens Eriksson, Nic Grönvall, Sonja Rembo, Hans Nyhage, Stig Bertilsson, Ann-Cathrine Haglund, Gullan Lindblad, Göthe Knutson, Karin Falkmer, Birgit Henriksson, Ivar Virgin, Margareta Gard, Rolf Dahlberg, Eva Björne, Ingrid Hemmingsson och Erik Holmkvist (alla m).

SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Landsbygdskampanjen samlade 6 000 olika förslag och preciserade 300 krav för att hela Sverige skall leva. Alla som har kommit i kontakt med kampanjen har enstämmigt ställt upp bakom den. Varför finns det ett sådant engagemang för landsbygden? Jo, därför att stora delar av oss tätortsbor har våra rötter i landsbygden. Vi finner det naturligt och självklart att hela Sverige skall leva.

Ingen ifrågasätter om det öppna landskapet finns eller om byn bara består av igenväxta marker. Vi kräver tillgång till fisk i våra sjöar, rätten till bär och svamp i våra skogar, osv. Men är vi beredda att ompröva politiken för att upprätthålla det öppna landskapet?

Utarmningen av landsbygden kan ses som om den drabbar enbart de människor, främst ungdomar, som tvingas flytta därifrån till storstaden. Men samtidigt utövas ett tryck på våra tätorter när många flyttar in. Kostnaderna för infrastrukturen, bostäder, kommunikationer, m.m. kan räknas i miljoner per capita. Tänk vad bråkdelen av dessa medel skulle räcka till för att man skulle kunna göra de investeringar som behövs på landsbygden, så att de som vill bo kvar skulle kunna få arbete. Infrastrukturen finns ju som regel redan utbyggd. Bara en del av räntan på de insatser som krävs i storstäderna skulle lösa många utvecklingsfrågor för landsbygden.

Samtidigt står det alltmer klart att landsbygdens utveckling är en del av framtiden i 90-talets Sverige. Dit hör oersättliga naturvärden som öppna landskap, tillgången till orörda marker, skog att ströva i och oändliga möjligheter till rekreation och fritidssysselsättning.

Med denna positiva syn på den svenska landsbygden följer också oron för vad som kommer att ske. Tar någon ansvar för vår svenska landsbygd? Finns möjligheter kvar för den som vill leva och försörja sig, eller är den svenska landsbygden enbart en bosättning för den som inte kräver en rimlig standard?

Regeringen har ett mycket stort ansvar för den pågående utvecklingen av landsbygden. Hur blir framtiden för vår landsbygd? Vilka insatser är planerade, och hur har regeringen tänkt sig den svenska landsbygden på 90-talet? Svaret kan bara bli ett. Regeringen saknar landsbygdspolitik. Det finns ingen strategi i regeringskansliet. Vi vet att jordbruket håller på att försvinna i stora delar av landet. Ungdomen ser ingen framtid i yrket.

Det saknas utbildningsmöjligheter och kvalificerade sysselsättningar framför allt för kvinnorna. Detta innebär att många unga kvinnor lämnar landsbygden. Det s.k. Pajalasyndromet är inte enbart ett Norrlandsproblem.

Kvinnorna flyttar till tätorterna därför att där ges bättre utbildning och bättre arbetsmöjligheter.

Folkpartiet har i ett antal år krävt en mobiliseringspolitik. Det handlar inte längre om socialdemokratisk stöd- och paketpolitik utan mer om mobilisering av kreativa människor i våra bygder.

Det är enbart enskilda initiativ som kan rädda landsbygden, och det är politikernas uppgift att stötta dessa initiativ.

Viktiga grundelement i en kreativ miljö är tillgången på kunskap och goda kommunikationer. Men även satsningar på kulturfrågorna anser vi är viktiga. Min fråga till statsrådet blir därför: Vilka insatser avser regeringen föreslå för att skapa en kreativ miljö på landsbygden?

Herr talman! Stora delar av landsbygdens vägnät är nerslitet och kräver insatser för att kommunikationerna skall fungera. Jag förutsätter att REK 87:s förslag om särskilda insatser för grusvägnätet genomförs. Goda kommunikationer, såväl vägar som järnväg, är viktiga inte minst för en levande landsbygd. Folkpartiet har i ett öppet brev till kommunikationsministern föreslagit att investeringsramen för utbyggnaden av landets järnvägar skall flerdubblas. Hur blir det, Ingela Thalén: Är regeringen beredd att medverka till dubblingar av investeringarna i landets järnvägar?

Herr talman! Folkpartiet har under flera år krävt betydande insatser i landets mest utsatta områden, glesbygderna i Norrlands inland. I REK 87 accepterade socialdemokraterna sänkta socialavgifter. Detta är bra, men varför går de sänkta socialavgifterna enbart till industri, gruv- och turistnäring, inte ens till jord- och skogsbruket som är så betydande? Varför vill ni socialdemokrater diskriminera kvinnorna i inlandet? Kvinnor startar inte företag inom gruvnäringen, sällan inom industrin. Det är inom tjänsteproduktion och service som kvinnor driver verksamhet. Varför får kvinnorna inte samma stöd som männen?

Är regeringen beredd att ge även kvinnorna sänkta socialavgifter?

Vilka insatser tänker regeringen föreslå för att öka jämställdheten och rätten för kvinnor till samma utvecklingsmöjligheter som männen? Är statsrådet beredd att avstå från nya byråkratier och nya beslutsorgan som inlandsstyrelse och nya utvecklingsfonder för kvinnor, och i stället satsa alla pengarna på bredare utbildning för kvinnor på landsbygden samt på utveckling och stöd till kvinnor som vill starta eget?

Den socialdemokratiska regionalpolitiken har år efter år fått vidkännas skarp kritik här i Sveriges riksdag – nu också av glesbygdsdelegationen. Regeringens regionalpolitik saknar verklighetsförankring, den bygger på centralstyrning och byråkratiska beslutsnivåer i stället för liberala lösningar som decentralisering och beslut nära människorna. Folkpartiet instämmer i den kritiken.

Herr talman! Den svenska landsbygden skulle ha varit i ett mycket sämre läge om inte oppositionen här i riksdagen, med folkpartiet i spetsen, årligen tagit ett betydande ansvar och dubblerat länsanslagen. Därmed har glesbygdsstödet ökats, vilket huvudsakligen har gått till landsbygdens utveckling.

Herr talman! Landsbygdkampanjen gav, som jag sade i min inledning,

tusentals förslag till reella insatser för svensk landsbygd. Landsbygdsriksdagen fick regeringens löfte att vara remissinstans till REK 87. En orimligt kort remisstid gav inga möjligheter till sakliga och väl genomarbetade remissvar. Landsbygdskampanjen kunde inte ens lita på regeringen i detta fall. Frågan blir därför: Vad blir det för förslag som regeringen kommer att lägga fram i propositionen till våren?

Herr talman! En liberal landsbygdspolitik bygger på mobilisering av människorna ute i regionerna, en flexibel utbildning som bygger på folkbildningens grunder, där folkhögskolan och studieförbundet har en given plats jämsides med kommunal vuxenutbildning och statens skola för vuxna. En liberal landsbygdsutveckling bygger också på högskoleutbildning på distans och generösa stöd till nyetableringar av småföretag.

Skall landsbygdsföretagen utvecklas krävs ett skattesystem som gör det lönsamt att arbeta och spara. Folkpartiet har medverkat till att skrota dagens perversa och orättvisa skattesystem. Det nya skattesystemet ger även landsbygden och glesbygderna i landet bättre förutsättningar att utvecklas och bygga en framtid där hela Sverige skall leva.

Landsbygdens utveckling är en viktig fråga för hela vårt land. Landsbygden omger alla våra tätorter. Problemen men också möjligheterna är många. Men förutsättningarna varierar alltifrån Norrlands inland, Stockholms skärgård till Bergslagen och sydöstra Sverige.

Med relativt enkla medel går det att med ett liberalt synsätt mobilisera kreativa människor i vårt land. Men möjligheterna till god utbildning, utveckling och förnyelse måste läggas fast av oss politiker. Frågan är, herr talman: Är regeringen beredd till detta?

I detta anförande instämde Gudrun Norberg, Isa Halvarsson, Lars Sundin, Hadar Cars, Ulla Orring och Hugo Bergdahl (alla fp).

MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Herr talman! Satsningen på landsbygden är avgörande för vilket Sverige vi skall ha i framtiden. Skall vi ha ett samhälle som utgår från människornas behov och vad naturen tål, eller skall vi ha ett samhälle som bara bygger på marknadsekonomisk tillväxt utan hänsyn till människorna? Det är utvecklingen på landsbygden som blir avgörande för den framtiden.

Vi lever i en föränderlig värld. Sverige har på några årtionden utvecklats från ett samhälle där målet var demokrati och social rättvisa till ett samhälle där ekonomisk tillväxt och marknadsekonomi är rättesnöret.

Därmed har vi fått ett samhälle som är i disharmoni med både människor och natur. Stora städer och befolkningskoncentrationer skapar lika stora problem som sin motsats, öde landskap och utarmad landsbygd.

När man ser till regeringens ekonomiska politik, hur man hanterar förhållandet till EG, förslagen till skatteomläggningar, omstruktureringen av jordbrukspolitiken m.m. – allt detta kommer direkt att få större konsekvenser för landsbygden än för andra delar av landet – så finns det stor anledning att ha denna debatt i dag.

Dessutom bör man ta i beaktande att glesbygdsdelegationens ordförande lämnar sin post i besvikelse över regeringens bristande engagemang. Men

*Debatt om lands-
bygdens utveckling*

jag hoppas verkligen att arbetsmarknadsministern skall kunna räta ut några frågetecken och ge klara besked om landsbygdens utveckling i framtiden.

Det är bra att vi får en debatt om landsbygdens utveckling. Den socialdemokratiska riksdagsgruppen däremot anser tydligen inte att landsbygden är så viktig, eftersom man inte ens deltar i den här debatten. Man delar regeringens syn till fullo – eller hur är det?

Det har framförts en hel del kritik mot regeringens sätt att hantera landsbygdsfrågorna, och missnöjet finns inte bara hos oppositionen. Den motive- ring som den avgående ordföranden lämnade efter sig är en svidande kritik mot regeringen och dess engagemang för landsbygden men framför allt mot den ansvariga ministern.

Den första och grundläggande förutsättningen för en politik där man ser till hela landets intresse – alltså även landsbygden – är att man har en hel- hetssyn. Det får aldrig bli ett särintresse att hela Sverige skall leva. Det får inte heller stanna vid vackra men innehållslösa ord.

Den kanske viktigaste förutsättningen för en utveckling av landsbygden är att vi får en utbyggnad av infrastrukturen. Vägar, järnvägar och telekommu- nikationer är en del. Offentlig, social och kulturell service är en annan del. Moderaternas politik i detta sammanhang är förödande för landsbygden. Ut- armningen av landsbygden – som denna ser ut i dag – är ju en del av det kapitalistiska samhällets utveckling med stark företagskoncentration, ratio- naliseringar m.m. Det behövs alltså en stark samhällsstyrning för att mot- verka denna utveckling samt stora satsningar på infrastrukturen.

Därför utgör statens övervältring av kostnader på kommunerna ett hot mot landsbygden. Det gäller också det olycksaliga beslutet om omstrukture- ringen av SJ.

Man kan se effekterna av den förda politiken överallt på landsbygden. I Västerbotten läggs timmertransporter över på landsvägarna – landsvägar som inte är dimensionerade för dessa tunga fordon, som förorsakar förslit- ning av vägarna i en sådan takt att inga väganslag i världen här kan utgöra en kompensering.

Telekommunikationerna är på sina håll så dåliga att de utgör ett hinder för etablering av företag. Bostadssituationen på landsbygden är också ett be- kymmer. Bostadsbristen är på många orter så stor att de ungdomar som vill bo kvar inte har möjlighet att göra det.

När det gäller järnvägssatsningarna kan jag inte låta bli att kommentera Sigge Godins inlägg. Visserligen sägs det att ett brev betyder så mycket. Men det som räknas är ju faktiskt hur vi röstar här i riksdagen när det gäller sats- ningar på järnvägen. Var fanns folkpartiet då?

Vi i vpk har länge krävt satsningar på infrastrukturen och på den offentliga sektorn.

På lång sikt är det ju landsbygden som har de stora utvecklingsmöjligh- terna. Det är också den vetskapen som utgör grunden för det enorma arbete som låg bakom landsbygdsriksdagen i våras. Det här är ju ett beundransvärt arbete. Det är ett skamligt svek av regeringen att låta det arbetet bara bli ett dokument som läggs till handlingarna.

När det gäller regionalpolitiska kommitténs slutbetänkande finns det

också en hel del frågetecken. Det första som slår en är själva målformule-
ringen.

Den målsättning som gäller för regionalpolitiken i dag är nämligen att
"människor i alla regioner skall ha likvärdiga levnadsförhållanden i socialt,
kulturellt och ekonomiskt hänseende".

I regionalpolitiska kommitténs betänkande står det att "regionalpolitikens
mål är att skapa fungerande regioner i ekonomiskt, socialt, kulturellt och
ekologiskt avseende".

Det skulle vara mycket intressant att få höra arbetsmarknadsministrerns
tolkning av denna nya målformulering. Anser Ingela Thalén att den är bättre
än den tidigare? Ger denna målsättning bra och tydliga signaler om hur
landsbygden skall utvecklas i framtiden?

Eller är det här ytterligare ett tecken på socialdemokratins avideologise-
ring – att den ekonomiska utvecklingen sätts före människornas rätt till lik-
värdiga förhållanden?

Vi i vpk efterlyser en strategi för landsbygdens utveckling. Regionalpoli-
tiska kommittén beskriver utvecklingen och strukturomvandlingen i samhäl-
let. Men man intar ståndpunkten att den utvecklingen på något sätt är ödes-
bestämd och opåverkbar. Hittills har denna utveckling lett till problem både
på landsbygden och i de tätbefolkade områdena.

Storstadsregionerna dignar av problem, och regeringen tvingas till panik-
åtgärder för att minska överhettningen. Men samtidigt har landsbygden
också andra problem som angrips med ett kortsiktigt tänkande och på ett
ogenomtänkt sätt. Det får aldrig bli en fråga om stad *eller* land. Det måste
vara både–och. Ensidiga satsningar på utvecklingen av vissa regioner kan
bara skapa problem. Det handlar om att ha en helhetssyn.

Egentligen är det kanske fel att tala om problemområden. Det handlar i
stället i stor utsträckning om hur vi värderar olika resurser i samhället. Vi
lever i en tid då regeringen inte på rätt sätt kan värdera de *tillgångar* som vi
har i Sverige i form av stor landsbygd.

Förändringen av jordbruket är ett exempel när det gäller bristen på hel-
hetssyn. Den livsmedelspolitiska arbetsgruppen har haft att arbeta med ett
väldigt snävt perspektiv, enligt givna direktiv. I stället för att mera förutsät-
ningslöst se vilka utvecklingsmöjligheter som öppnar sig i och med en avreg-
lering av jordbruket har man varit bunden av eventuellt kommande restri-
ktioner från GATT.

Man borde naturligtvis i det här sammanhanget ha tagit med diskussionen
om den framtida energipolitiken. Men det är väl knappast någon som inte
känner till de problem som utsläppen från trafiken skapar eller det faktum
att vi skall avveckla kärnkraften. Vilka resurser finns det inom jordbruket
när det gäller att bidra till den omställning som är nödvändig? Den frågan
borde också ha diskuterats i livsmedelspolitiska kommittén. Vi i vpk har
krävt en helhetsbedömning för att kunna gå med på en avreglering av jord-
bruket. Men vi har också krävt en stor satsning på energipolitiken.

Jordbrukets framtid är en ödesfråga för landsbygdens utveckling. Det
framgår om man studerar en rapport som är framtagen av länsstyrelsen i
Jämtlands län. Arbetet inom jord- och skogsbruket utgör enligt den rappor-
ten ungefär hälften av sysselsättningen i många kommuners glesbygdsområ-

den. Samma utveckling och situation kan konstateras på många andra håll. Rapporten belyser på ett bra sätt hur viktigt det är med tydliga signaler från statsmakterna.

En annan viktig fråga som hittills i stort sett har nonchalerats av samhället är kvinnornas situation på landsbygden. I mitt hemlän – Västerbottens län – blev det mer eller mindre en chock för dem som började dela in utflyttningsstatistiken i män och kvinnor när de insåg att det faktiskt var kvinnorna som hade lämnat inlandet. Det hade inte ens fallit herrarna in att det kunde finnas en könsaspekt bakom utflyttningen.

Men egentligen är det inte så konstigt. Om man ser tillbaka på de regionalpolitiska satsningar som har gjorts, finner man att det är en bråkdel av resurserna som går till kvinnosysselsättningar. Det har ansetts naturligt att stödja typiskt manlig företagsamhet. Kvinnorna har inte haft samma möjligheter till rådgivning, och deras ansökningar har oftare ansetts vara mindre seriösa än männens. Det förtjänar också att påpekas att det är män som har gjort dessa bedömningar.

Jag är alldeles säker på att situationen på landsbygden skulle ha sett annorlunda ut i dag om hälften av det regionalpolitiska stödet hade gått till kvinnorna.

Jag vill avsluta med att fråga vad arbetsmarknadsministern tänker göra för att regionalpolitiska satsningar på ett bättre sätt än som hittills varit fallet skall komma kvinnorna till del.

ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om att antalet deltagare i debatten liksom fördelningen mellan partierna är resultatet av en överenskommelse som vi har träffat om debattreglerna.

INGER SCHÖRLING (mp):

Herr talman! Jag tror säkert att arbetsmarknadsminister Ingela Thalén klarar av att tala om vilken landsbygds- och glesbygdspolitik som hennes parti förespråkar – men det gäller ju då att hon har fått klart besked från regeringen i övrigt.

Det är utmärkt att vi fått möjlighet att föra den här debatten om landsbygds- och glesbygdspolitiken. Men samtidigt måste jag säga att det ser ganska lustigt ut i kammaren i dag. Borta i vänstra hörnet, sett från talarstolen, finns väl bara Carl Bildt. Men sedan ökar lyssnarskaran så att säga ju längre norrut man kommer.

Jag beklagar att det skulle behöva kosta så mycket som förlusten av en sådan kraft som Åke Edin, som ju varit ordförande i glesbygdsdelegationen, för att vi på allvar skulle börja diskutera dessa frågor.

Det finns ett behov av att få redovisat var regeringen och ansvarigt departement står i landsbygds- och glesbygdspolitiken. Behovet är påkallat efter den senaste tidens alltmer högljudda missnöje med arbetsmarknadsministerns och regeringens politik men också med att samarbetet med glesbygdsdelegationen inte har fungerat. Man kanske kan säga att det är en gammal surdeg som har börjat jäsa med full fart och som bl.a. har resulterat i att

ordföranden i delegationen, Åke Edin, har avgått i protest mot vad han ansett vara bristande förtroende och misstro mot delegationens arbete.

Det är naturligtvis inte någon nystöpt surdeg som börjar jäsa med en sådan hastighet. Ämnet till den kan sägas härstamma från den alltsedan industrialiseringen rådande samhällsutvecklingen, som har inneburit att landsbygden och dess tätorter utarmats år efter år. Visst har det gjorts en del för att lindra obalanserna. men verkliga botemedel har uteblivit. I den styvmoderliga behandlingen har landsbygdens utveckling kommit i kläm mellan marknads-krafter, sektorpolitik och en ostrukturerad och ganska tandlös regionalpolitik. Det har inte blivit bättre sedan landsbygdsfrågorna flyttades över till ett nytt departement och en ny ansvarig minister.

Möjligheterna att ta till vara landsbygdens resurser och utvecklingsmöjligheter förutsätter att landsbygden på ett rättvist sätt får sin del av det som staten satsar på utveckling och infrastruktur. Styrmedel för en sådan politik har saknats. Ja, landsbygden har t.o.m. via skattsedeln fått betala för sin egen utarmning.

De bidragspaket och stöd som erbjudits landsbygden och glesbygden har varit som en del julklappar kan vara. Det är mycket papper omkring och en liten ömtålig sak inuti. För givaren kan det vara ett jobbigt elände att slå in paketet. eller ett kärt besvär, beroende på vad man vill uppnå.

Jag hoppas att tomten kommer till Ingela Thalén och till alla andra, men framför allt hoppas jag att hon och arbetsmarknadsdepartementet av statsministern och regeringen får mandat att driva en kraftfull regionalpolitik, där landsbygds- och glesbygdsfrågorna tas på allvar. Om man vill kan man tolka det som mer kraft till minister Thalén. Man kan också säga att det är mer kraft i regeringskansliet för regionalpolitiken och pengarna – men naturligtvis bara för att sedan sprida kraften eller makten till regionerna, som naturligtvis är "bäst" på att veta vilka behov de har och vad man bör satsa på där.

I det landsbygdsprogram som glesbygdsdelegationen nu håller på att slutföra och som skall läggas fram för regeringen, menar vi att man måste "garantera" att fackdepartementen verkligen tar hänsyn till landsbygden, och vi föreslår åtminstone tre åtgärder:

1. Varje departement skall precisera mål och göra program för att förverkliga det fastställda landsbygdsprogrammet.
2. Verksamhetsplaner m.m. som tas fram av affärsdrivade verk och myndigheter skall innehålla särskilda landsbygdsavsnitt.
3. Fackdepartementen måste årligen redovisa till ansvarigt departement vad man har utträttat för landsbygden.

Utan de här tre åtgärderna och utan förankring i regeringskansliet har landsbygdsfrågorna inte stor chans att bli hörda, och då är risken att en massa arbete kommer att göras som inte resulterar i en regeringspolitik där landsbygdsfrågorna tas på allvar. Då var det inte mycket bevänt med det arbetet.

För att detta skall fungera krävs det att regeringen är tydlig och konkret i formuleringen av målet för regionalpolitiken och för landsbygds- och glesbygdspolitiken. För att kunna formulera trovärdiga och handlingskraftiga

mål måste regeringen och ansvarigt statsråd lyssna på de människor och organisationer som är berörda och som känner problematiken på basplanet. Planeringen skall alltså ske nerifrån och upp, inte tvärtom.

Upphovet till att surdegen har börjat jäsa är att alla signaler om en kursändring av regional- och landsbygdspolitiken har utblivit. Inte ens den lista på över 6 000 förslag och krav, som sedan konkretiserades till 300 efter landsbygdsriksdagen, har satt fart på regeringen. Det hade många förväntat sig, inte minst vid kampanjens avslutning i september i Östersund.

Men där gavs inga besked. Ingela Thaléns tal var så uddlöst att hennes egna, dvs. s-skrivbenterna – jag har hört det själv – ansåg att det var omöjligt att skriva ett referat, eftersom talet inte innehöll några nyheter alls och inte några som helst utfästelser för en offensiv landsbygdspolitik. Det gick inte att ta miste på att den besvikelse och förvåning som jag själv kände också fanns bland många konferensdeltagare.

Vid mitt senaste möte med statsrådet Thalén påtalade jag detta och blev då anmodad att läsa hennes tal igen. Det har jag gjort. Det är ett 45 minuter långt och välformulerat tal, med en problemformulering om landsbygdspolitiken som är okej, men det sägs inte något konkret eller något om hur de vackra orden skall omsättas i verkligheten.

Hon lyfter fram fyra områden i talet: utbildning, kommunikationer, kultur och kvinnor. Alla dessa fyra områden är mycket viktiga, liksom energi, jordbruk och miljö. Jag skall kommentera två områden.

Ingela Thaléns visioner vad gäller utbildning, som är mycket viktig, inskränker sig till följande: "Det behövs en medveten satsning på utbildning, fortlöpande kompetensutveckling och hög forskningsintensitet. Kort sagt: kunskapssamhället måste få en chans även på landet." Det hade varit intressant att få veta mer konkret hur det skall gå till.

Det miljöpartiet tycker är viktigt och det jag gärna hade velat höra Ingela Thalén säga – det sammanfaller också mycket med det som står i glesbygdsdelegationens landsbygdsprogram under punkten utbildning – är bl.a.:

- ta bort regler som hindrar samverkan mellan utbildningsanordnare i glesbygden,

- se till att småföretagarutbildningen "garanteras" – därmed ökad satsning på Komvux,

- utveckla glesbygdanpassad hantverksutbildning,

- stöd folkhögskolorna för att de skall kunna utvecklas till centra för det regionala utvecklingsarbetet

- stöd de mindre högskolorna och distansundervisningen – detta är viktigt inte minst för kvinnorna, som ropar efter utbildningsmöjligheter,

- se till att det finns tillgång till gymnasieskola i varje kommun och

- "byskolorna" skall vara kvar på grundskolenivå och även nyetableras på småorter.

Miljöpartiet brukar ibland anklagas för att vara teknikfientligt. Det är vi inte, som många vet. I detta sammanhang vill jag säga att datatekniken är en fantastisk möjlighet för glesbygden. Kanske har vi bara sett början på en utveckling som ger många fler möjligheter att bo i glesbygd och kommunicera via energisnål svagströmsteknik. Det är ett mycket bra redskap också för dem som vill studera på distans på högskolorna, men det är naturligtvis

också bra för dem som vill arbeta med kvalificerade arbetsuppgifter i hemmet, långt borta från tätorternas kontorslandskap.

Tiden går fort när man står i talarstolen, och jag skall be att få återkomma till kommunikationer, som är nästa område som jag hade tänkt ta upp.

Min tidsfrist är ute om några sekunder. Regeringens och arbetsmarknadsministerns tidsfrist vad gäller viljan att åstadkomma en landsbygds- och glesbygdspolitik värd namnet går enligt min mening ut om några månader, när det slutliga regionalpolitiska förslaget ligger på bordet. Då kan vi se hur regeringens prioriteringar ser ut för landsbygden och glesbygden.

I detta anförande instämde Kjell Dahlström, Anita Stenberg, Paul Ciszuk, Krister Skånberg, Anna Horn af Rantzien, Ragnhild Pohanka, Carl Frick och Lars Norberg (alla mp).

Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Under de senaste veckorna har det förts en intensiv debatt om glesbygdsfrågor. I den debatten har det förekommit såväl överdrifter som rena felaktigheter. Av det skälet är det mycket bra att vi i dag får möjlighet att sakligt gå igenom vad som gäller beträffande glesbygdspolitiken.

Det som föranlett debatten är, som flera talare har poängterat, att Åke Edin har avgått som ordförande för glesbygdsdelegationen.

För att åtminstone klara ut en del av missförstånden vill jag inledningsvis redogöra för regeringens beredningsprocess inför arbetet med en regionalpolitisk proposition.

Den regionalpolitiska kommittén avlämnade i september månad sitt betänkande. Det gick ut på en bred remiss till 250 remissinstanser. Därutöver kom jag överens med landsbygdskampanjen om att det vore bra att ta fram en populärversion, och den har distribuerats till bygdekommittéer och andra i ca 13 000 exemplar. Det är således ett mycket omfattande remissarbete som pågår, där en rad myndigheter, organisationer och enskilda människor får ta ställning till hur de vill ha det i framtiden med regionalpolitiken.

Remisstiden gick ut den 1 december, och just nu håller vi på med att sammanställa remissynpunkterna. Arbetet på en regionalpolitisk proposition börjar härmed, och avsikten är att regeringen i slutet av februari skall presentera ett regionalpolitiskt förslag för riksdagen.

Underlaget för den regionalpolitiska propositionen utgörs av ett flertal utredningar. Det är naturligtvis först och främst den regionalpolitiska kommitténs betänkande, men det är också utvärderingen av teknikcentra och utredningen om industricentra samt glesbygdsdelegationens olika arbeten.

Även Sven Mobergs utredning om insatser för Östersundsområdet hör till det underlag som bereds i samband med arbetet på en proposition. I den utredningen föreslås att ett glesbygdscentrum bildas och lokaliseras till Östersund. Jag tycker det är rimligt att det förslaget bereds nu, så att den regionalpolitiska propositionen kan innehålla förslag också i denna del.

Jag har därför tillsatt en utredningsman som skall redovisa arbetsuppgifternas inriktning och de praktiska möjligheterna att lokalisera detta glesbygdscentrum till Östersundsområdet. I direktiven heter det att utredaren skall samråda med glesbygdsdelegationen och berörda myndigheter. Han

skall arbeta snabbt och redovisa sitt resultat senast i januari 1990, för att det skall kunna avsätta resultat i den regionalpolitiska propositionen.

Enligt min uppfattning är en viktig utgångspunkt för arbetet att riksdagen i ett sammanhang får ta ställning till såväl den politiska inriktningen som den organisatoriska formen och de finansiella ramarna när man fattar beslut om den framtida regional- och glesbygdspolitiken.

På samma sätt resonerar jag när det gäller frågor om innehållet i den regionalpolitiska propositionen. Jag anser att man måste ha respekt för att remissinstanser först skall få säga sitt. Jag vill naturligtvis ta del av vad olika organisationer, myndigheter och personer anser i de regionalpolitiska frågorna.

När det gäller landsbygdspolitiken har jag redan tidigare sagt att det kommer att finnas en sammanhållen landsbygdspolitik i den regionalpolitiska propositionen. Det är viktigt att ta vara på det engagemang som finns i landsbygden och de initiativ som har tagits i samband med kampanjen "Hela Sverige ska leva". Jag ser mycket positivt på landsbygdens möjligheter i framtiden.

Det anmärkningsvärda är ju att den här debatten förs i en situation när det går bättre än på mycket länge för landsbygden. Det finns en optimism, det finns en framtidstro, det sjuder av investeringsvilja och nya företag startas i stor omfattning.

Befolkningssiffrorna har stabiliserats i den rena glesbygden – förra året ökade befolkningen något för första gången på många, många år. De tre första kvartalen i år var nettoinflyttningen till skogslänen 6 100 personer.

Sysselsättningen i stödområdena ökar, och arbetslösheten minskar över hela landet.

Stödet till glesbygden ökar kraftigt. Bara under de senaste två åren har det ökat med 50 %. Det innebär att omkring 1 500 arbetstillfällen skapas årligen med hjälp av glesbygdstödet. Till detta skall läggas lokaliseringstödet, som innebär att ytterligare jobb tillkommer.

Den optimism och framtidstro som finns avspeglar sig också i ett förändrat stämningläge. Låt mig ta Norrbotten – ett av de mest utpräglade glesbygdslänen i landet – som exempel. I sin senaste rapport skriver länsarbetsnämnden:

"Den positiva utvecklingen i länet kvarstår. Tillströmningen av lediga platser fortsätter. Arbetslösheten har minskat. Folkmängden har ökat och fler människor flyttar till än från länet. Sysselsättningen har ökat speciellt för kvinnorna."

Den förändrade sinnesstämningen, den sjudande optimismen på många håll måste ju bero på någonting. Det är en förändring som har skett. Och jag menar att det är den politik som den socialdemokratiske regeringen har fört. Den har inneburit att det skapats goda förutsättningar för människor i hela landet. Det står i kontrast till den situation som rådde då de olika borgerliga regeringarna hade makten i landet. Då präglades verksamheten av pessimism och misstro.

Den politik som skall bedrivas måste bygga på att vi skall fortsätta med de positiva inslagen, förstärka den optimism som finns. Det gäller att satsa på den utveckling som redan pågår. I den regionalpolitiska propositionen kommer en sammanhållen politik att presenteras för att utveckla just hela landet.

Jag skall kommentera några av de tidigare inläggen. Börje Hörnlund var inne på lantbruksfrågorna och livsmedelsfrågorna. Lantbruket – och mjölkproduktionen – i norra Sverige har enligt en undersökning, som gjorts av arbetsgruppen för framtidens jordbruk, varit det mest lönsamma i riket, beroende på de stöd till jordbruket som finns i norra Sverige. I förslaget till ny jordbrukspolitik har jordbruket i norra Sverige prioriterats. Vårt förslag – dvs. arbetsgruppens förslag – innebär fortsatt Norrlandsstöd, utökat naturvårdsstöd och utökat glesbygdssöd.

Till Börje Hörnlund vill jag också säga att avsikten inte är att Sverige skall dra ned gränsskyddet ensidigt, utan det skall ske i samråd med länderna inom GATT.

Sedan säger Börje Hörnlund att statsbidraget till kollektivtrafiken har försvunnit. Jag kan citera ur ett beslut när det gäller extra skatteutjämningsbidrag: "Vidare utgår bidrag för att trygga kollektivtrafiken i glesbygden, sedan statsbidragen för detta ändamål slopats" – dvs. kommunerna får genom extra skatteutjämningsbidrag detta stöd.

Carl Bildt presenterade moderaternas strategi för landsbygdsutveckling. Avreglering, lägre skatt, mindre byråkrati – det skulle vara det moderata receptet. Och Carl Bildt målar upp hoten mot landsbygden i den socialdemokratiskt förda politiken.

Men faktum är ju att det aldrig har startats så många företag som nu, under senare tid. Genom den kommunala skatteutjämnningen har en regional omvandling kunnat ske. Genom utbyggnad av kommunal omsorg har många arbetstillfällen skapats – och detta är fortfarande basen för sysselsättningen, inte minst för kvinnor.

Jag kan dela Carl Bildts uppfattning att vi ständigt skall ha en översyn av onödig byråkrati. Och jag kan också dela uppfattningen att vi behöver satsa mycket mer på kvinnornas sysselsättning. Men det handlar inte om den inriktning som moderaterna går in för, utan vi har en helt annan syn på hur välfärden skall fördelas i landet. När moderaterna säger nej till företagsstöd, säger man ju faktiskt också nej till en hel del av den utveckling som sker.

Några talare har varit inne på att det är bra att man äntligen på allvar diskuterar glesbygdspolitik, för det har man inte gjort tidigare. Ja, det beror naturligtvis på vad man menar – och hur man menar att diskussionen förts. Jag har varit rikspolitiker i drygt två år, och jag har haft ansvar för arbetsmarknads- och regionalpolitik i ett år. Under det här året har jag fört intensiva diskussioner i en rad olika organ om glesbygds- och landsbygdsfrågor och regionalpolitik – i olika läns genomgångar, i olika kommungrupper, i olika enskilda samtal, i gruppträffar med LRF lokalt, i sammankomster ordnade av bildningsförbunden, i utvecklingsgrupper och i glesbygdscentrumgrupper. Jag menar att i de sammanhang där jag har haft förmånen att få delta har det förts en mycket intensiv debatt om glesbygdfrågor – för att inte tala om hela den kampanj som har förts.

Jag skulle vilja citera vad som sägs i kampanjbladet nr 7 i kampanjen "Hela Sverige ska leva!" Kampanjbladet är tryckt efter glesbygdskampanjens avslutning uppe i Östersund, och det inleds: "Nu har arbetet med att omsätta kampanjen i praktisk politik inletts! – – – Vi ska föra en offensiv och utvecklingsinriktad politik för hela vår landsbygd." Vad som sägs i denna

artikel är att kampanjen nu är över och att vi nu skall se till att omsätta kampanjen i praktiken. På sista sidan i samma kampanjblad från delegationen säger man följande: "Nu är remissarbetet kring den regionalpolitiska utredningen i full gång – – Ta chansen, sätt betänkandet under luppen, granska det kritiskt och konstruktivt. Det kan säkert förbättras! Utredningsförslaget och remissvaret kommer att ligga till grund för den proposition som regeringen ska lämna över till riksdagen under nästa år och där tas det avgörande beslutet om den framtida regional- och landsbygdspolitik." "

Herr talman! Från hela världen kommer besökare till Sverige. De vill faktiskt se hur det här lilla märkliga landet i norr har lyckats med det som det övriga Europa inte har klarat av. För många är det svårt att förstå hur man här har lyckats förena förändringar i industristruktur, låg arbetslöshet, så många sysselsatta och en fortsatt social välfärd. Den politik som den socialdemokratiska regeringen bedrivit har inneburit att grunden för en rättvis fördelning har lagts genom att vi har skapat så många arbetstillfällen, genom att vi har undanröjt arbetslösheten och genom att vi har satsat på en utvecklad välfärd för alla.

Om man skall ha en vision, om man över huvud taget vågar formulera en vision, skulle min vision vara att vi skall kunna skapa balans mellan olika regioner och harmoni mellan olika hembygder. Eftersom vi behöver varandra får vi inte skapa motsättningar mellan storstad och landsbygd. Vi vill att politiken skall ge utrymme för människor att leva i olika typer av samhällen. Den livligt pulserande storstaden får inte upplevas som en konkurrent till den öppna landsbygden. Det är vår politik som skall se till att detta inte sker.

För att uppnå detta menar jag att politiken generellt måste syfta till att skapa tillväxt; Sverige behöver en högre tillväxt. Genom aktiva regionalpolitiska insatser kan vi ta vara på lediga resurser. Medan det krävs en rad följdinvesteringar för varje arbetstillfälle som skapas i storstaden, finns det gott om ledig kapacitet i många delar av landet. Medan det råder brist på arbetskraft i storstäderna, är fortfarande många undersysselsatta i andra delar av landet. Politiken syftar till att skapa bättre balans häremellan.

Vi skall även fortsättningsvis föra en tydlig och rättvis fördelningspolitik. Samtidigt som vi tar vara på tillväxten och ökar den skall vi genomföra en solidarisk och rättvis fördelning av våra resurser. Alla skall få tillgång till arbete, god bostad och bra service i hela landet.

Vi skall vidare vara rädda om särarten. Vi skall bygga regionalpolitiken på att det finns särarter i våra bygder, att det krävs en typ av insatser i Norrlands inland, men att helt andra insatser behövs i andra delar av landet. Vi skall ta vara på det som är positivt i storstaden, i tätorten, på landsbygden och i glesbygden.

Det är denna politik som jag menar främst gagnar landets utveckling och som även gynnar landsbygd och glesbygd.

BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag blev mycket glad över Carl Bildts nyvunna intresse för landsbygdsutvecklingsfrågor. Jag är en noggrann man, och därför har jag studerat regeringens förslag – alla de negativa förslag som har duggat när det

gäller landsbygdsutvecklingen, mot landsbygdsutvecklingen. Men landets regering är faktiskt en minoritetsregering, så någon har hjälpt förslagen att gå igenom i riksdagen; och det är inte centerpartiet. Men rätt många förslag har hjälpts igenom av herr Bildt.

Så sent som i våras satt jag ca 20 timmar utanför herr Bildts dörr – som en hund! – för att få tala om länsutvecklingsanslagets storlek. Jag kom fram till slut. Jag förutsätter att jag i och med detta herr Bildts nyvunna intresse inte ens behöver besöka honom.

Jag är också glad över Bildts intresse för skatter. Bor man i Vilhelmina betalar man 20 kr. mer per hundralapp än vad man gör i en lågskattekommun för kommunal service, dvs. taxor och kommunalskatt. När det gäller den typen av skattedebatt har inga moderater befunnit sig på barriaden. Men jag förutsätter att det kommer att ändras.

I övrigt håller jag med herr Bildt: en riktig regeringspolitik leder till att man inte behöver vare sig paket eller bidrag. Men då skall vi hjälpas åt i den delen.

Sedan till fru Thalén. Hon diskuterar befolkningsutvecklingen länsvis. Ja, vi vet att Umeås befolkning ökade med 1 800 och att Luleås ökar. Men vad har det med landsbygdens befolkningsutveckling att göra? Det är ju tyvärr så att det i utkanterna inte går bra. Det går inte ens bra i utkanterna av Umeå kommun, och långt mindre i länets småkommuner. Det är ju detta vi resonerar om i dag, och jag hoppas verkligen att fru Thalén kommer tillbaka till detta.

Jag tycker litet synd om fru Thalén. Alla statsråden är ju med och lägger fram dessa förslag. Regionalpolitiken är en liten bit av det som är avgörande för om vi skall få en positiv utveckling eller inte, och det är fru Thaléns ansvarsområde.

Men fru Thalén förtjänar kritik eftersom hon har samordningsansvaret. Thage G Peterson brukade först tala om regionalpolitiska rådet och sedan om den samordnande statssekreterargruppen som skulle lösa alla problem. Nu har det regionalpolitiska rådet slutat sammanträda, och statssekreterarna fungerar tydligen inte alls, eftersom de kommer med alla dessa negativa förslag.

CARL BILDT (m):

Herr talman! Börje Hörnlund verkar närmast irriterad över att en partiledare deltar i debatten. Men jag kan försäkra honom om att jag kommer att göra det flera gånger.

Börje Hörnlund är välkommen till mig. Men när Börje Hörnlund anti-chambrerar utanför min dörr beror detta på att relationerna mellan centern och moderaterna, och mellan olika partier i övrigt, normalt är så att vi förhandlar direkt mellan partiledningarna och då har frekventa kontakter. För mig är det viktigt att hålla kontakten med Olof Johansson i sådana här frågor. Och normalt fungerar det ju så att Börje Hörnlund går till Olof Johansson och Olof Johansson går till mig. Sedan inträffar det då och då litet mer underliga turer, men de ligger kanske i utkanten av det normala parlamentariska arbetet.

Vi skall enligt min mening vara överens om att glesbygdens och landsbygdens framtid inte ligger i paket, inte i bidrag och inte i byråkrati. Låt mig nämna några saker som bör göras resp. inte bör göras för att underlätta den positiva utveckling som jag håller med arbetsmarknadsministern om att vi nu ser tydliga tecken på.

Öka väganslagen. Utan vägar fungerar inte glesbygden och landsbygden. Vi lade i januari fram ett förslag om ett extra engångsanslag på 1 miljard kronor i syfte att höja nivån på vägarna. Det förslaget har vi inte fått igenom; det tycker jag är synd.

Säg nej till den höjda bensinskatten. Jag tror inte att arbetsmarknadsministern på något sätt kan göra gällande att en höjning av bensinskatten underlättar landsbygdens utveckling. För Börje Hörnlund vill jag i all vänlighet påpeka att även centern föreslår en, om än mindre, höjning av bensinskatten.

Säg också nej till höjda kommunalskatter. Jag håller med om att vi måste ha ett bättre skatteutjämningsystem. Men viktigt är också att vi sätter ett tak för de kommunala skattehöjningarna. I dag finns de högsta kommunalskatterna oftast ute i glesbygden. Och det är inte alltid centern som säger nej till de höjda kommunala skatterna. Till det kommer den effekten att det är på de orter där man drivit upp kommunalskatten som tvångssparandet drabbar hårdast.

Se till att vi får bättre skatteregler för småföretagen. Det har med skatteöverenskommelsen att göra. Det har faktiskt också att göra med avskaffandet av löntagarfonderna, som ju innebär att man tar pengar från de små och medelstora företagen i glesbygden och överför dem till börser, där storföretagen gynnas av detta.

Säg också nej till nya bidragsbyråkratier. Oavsett om vi talar om den föreslagna inlandsstyrelsen eller någonting annat leder bidragsbyråkratier till ett bidragsberoende, som långsiktigt är negativt för det självförtroende som måste finnas och som finns i glesbygden.

Se till att vi för en jordbrukspolitik där vi inte ger oss in på internationella eller ekonomiska experiment, som Börje Hörnlund antydde, utan håller jämna steg med utvecklingen i framför allt den europeiska gemenskapen. Då kan vi åstadkomma en bra utveckling för landsbygden och glesbygden.

SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag blev djupt besviken över Ingela Thaléns totala avsaknad av självkritik. Det är strålande tider i landets glesbygder, landsbygden blomstrar som aldrig förr! Dessutom privatiserar man, sade Ingela Thalén. Jag trodde allt jordbruk var privatiserat av hävd och sedan årtionden.

Inte ett enda svar fick jag på mina frågor! Är det möjligen så att man aktar sig noga för att svara på folkpartiets realistiska frågor, därför att det kan bli obekvämt om man inte är beredd att ställa upp på många av våra lösningar?

Ingela Thalén talade om propositionen som skall skrivas, om remisstiden och om vilka mängder av remissinstanser som har fått chansen att svara. Men de har ju inte haft någon rimlig tid till sitt förfogande. Det finns inte någon som har arbetat med den remissen som över huvud taget tyckt att det är realistiskt att hinna svara på allt detta på så oerhört kort tid.

Dagens debatt handlar om turbulensen i glesbygdsdelegationen. Varför, Ingela Thalén, satsar man först på organisationen och sedan på verksamheten eller politiken? Är det över huvud taget någon här i kammaren eller här i landet som i dag vet om vi skall ha en glesbygdsdelegation eller vilken politik som regeringen tänker föra? Dessutom är detta en minoritetsregering, som över huvud taget inte kan bestämma någon politik alls. Ni får finna er i vad vi beslutar här i kammaren!

Det skulle vara skönt om några socialdemokrater från Sveriges riksdag också deltog i den här debatten. De kanske har en annan uppfattning än minoritetsregeringen! Eller går de i regeringens ledband?

Varför diskriminerar ni kvinnorna, Ingela Thalén? Varför får kvinnorna inte möjlighet till samma sänkta socialavgifter som männen i inlandet? Varför stöttar ni inte de verksamheter som är typiska kvinnoverksamheter på landsbygden? Det är en fråga som vi måste klara ut.

En annan fråga är: Hur blir det med järnvägen? Är ni beredda att gå folkpartiet till mötes när det gäller att satsa mångdubbelt på investeringar i järnvägen? Det är också en viktig fråga.

Vi har lagt fram förslag om generell arealersättning i jordbruket. Skall vi tillsammans jobba för ett jordbruk som skall finnas också i framtiden måste vi ge jordbrukarna omställningsmöjligheter, nya möjligheter att satsa på kompletterande verksamhet. Är regeringen eller socialdemokraterna beredda att hjälpa till med det, så att vi har ett lantbruk även i fortsättningen?

Frågorna är många, Ingela Thalén. Svaren borde komma nu.

ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag erinrar igen om att fördelningen av taletiden mellan partierna i den här debatten har skett i enlighet med den överenskommelse som har träffats.

MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall börja med att be om ursäkt för mitt påhopp på de socialdemokratiska riksdagsledamöterna i mitt första inlägg. Jag hade tyvärr fått fel information om debattreglerna. Men det var väl tur då att jag gjorde som jag gjorde, så att jag fick en chans att rätta till det. Det är bra att ni gärna skulle ha ställt upp om ni hade fått. Det är fler än jag som har undrat över varför ni inte finns med i debatten.

När det regnar på prästen stänker det på klockaren, säger man. Att det, som arbetsmarknadsministern säger, går bättre än på länge även på landsbygden är inte alls ett resultat av regeringens politik utan ett stänk från den onormala högkonjunktur som lett till drastiska åtgärder här i kammaren – t.ex. tvångssparandet, som socialdemokraterna och centerpartisterna har beslutat om. Men det faktum att det enligt Ingela Thalén ser positivt ut gör det ännu viktigare att regeringen ger konkreta och tydliga signaler för framtiden.

Människorna som bor på landsbygden delar nog inte riktigt arbetsmarknadsministerns optimistiska syn på tillvaron. Det finns en oerhörd styrka och livskraft hos människorna ute i landet men också en oro inför framtiden. Hur handskas regeringen med den? Jag tycker att arbetsmarknadsministern har

varit nonchalant och nöjt sig med eget beröm. Måhända imponernas utländska besökare av det, men vi gör det inte.

Medan centerpartister och moderater vandrar hit och dit mellan varandra och inte vet vem de skall prata med eller i vilken ordning, vill vi gå rakt på sak och ställa frågor till regeringen. Vi vill se en analys av de sammantagna effekterna för landsbygden av alla pågående utredningar. Det behövs omgående en sådan inför vårens många beslut, t.ex. om jordbruket och regionalpolitiken. Får vi en sådan analys innan vi skall fatta beslut?

När det gäller utflyttningen till landsbygden räcker det faktiskt inte att titta på nettosiffror och veta att människor flyttar ut. Man måste ställa sig frågan vart de flyttar. I ett av skogslänen, nämligen det jag kommer ifrån – Västerbotten – har vi Umeå, som är en av de mest expansiva städerna i Sverige just nu. I dagarna passerar invånarantalet 90 000-strecket. Inte är det någon hjälp för inlandskommunerna i Västerbotten! De har precis samma problem som tidigare.

Jag vill också i all korthet återkomma till behovet av en helhetssyn för landsbygdspolitiken. Jag tycker att dagens politik är splittrad och oklar. Den är i sig ett tecken på vilken vikt regeringen lägger vid de här frågorna. Egentligen är den utveckling vi i dag ser mycket oroande. Vi ser ju faktiskt en stagnation eller en tillbakagång av välfärden. Tidigare självklara rättigheter börjar ifrågasättas. Jag skulle vilja få svar också på frågan vad arbetsmarknadsministern vill göra åt de problemen.

INGER SCHÖRLING (mp):

Herr talman! Jag måste säga att jag tyckte att det var nästan fräckt av Ingela Thalén att säga att landsbygdsriksdagens krav och förslag hade en chans att komma med i REK 87 med den korta remisstiden!

Nästa område som jag vill kommentera gäller kommunikationer. Det tog Ingela Thalén upp i sitt tal i Östersund. Hon menade att kommunikationer är nödvändiga för landsbygdens utveckling. Förvisso är det så! Här i riksdagen har vi beslutat att trafikpolitiken skall erbjuda människor i olika delar av landet tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning. Ändå satsas det på dyra motorvägar, som – bortsett från de skador de förorsakar miljön – *slukar* pengar från andra projekt.

Hur är det i dag? Tågen rusar förbi många stationer i landsbygdssamhäl- len, och det är inte bara Intercitytågen som gör det utan det är alla tåg. Ofta stannar inte något tåg där alls.

Och hur ser grusvägarna ut? Den mellan Ljusdal och Kårböle t.ex.? Eller den mellan Åsträsk och Kalvträsk? De blir allt gropigare och plågsammare för dem som skall färdas på dem, medan pengarna satsas på projekt i storstadsområden och på motorvägar. Är det inte dags att prioritera de mindre vägarna nu och den från miljösynpunkt viktiga järnvägen? Det är en rak fråga till Ingela Thalén.

När skall vi få ett beslut om att satsa på miljövänlig kollektivtrafik i Norr- land?

Det innebär bl.a. att snabbtågsutbyggnaden på ostkustbanan hastar, det innebär att inlandsbanan och Frykdalsbanan skall rustas och det innebär att Dellenbanan snarast skall bli försöksjärnväg.

Är det bra för utvecklingen att lägga ned persontrafiken på Blekinge kustbana eller mellan Vännäs och Umeå eller på Sundsvall–Östersunds-linjen? Tyvärr är det precis vad som kommer att hända om regeringen inte kan skaffa fram 140 milj. kr. före den 1 februari, då SJ:s tidsplan fastställs. Vad kan statsrådet Ingela Thalén göra åt det? Detta är viktiga frågor för landsbygdens framtid.

Det är stora skillnader mellan miljöpartiets och regeringens glesbygds- och landsbygdspolitik. Majoritetens förslag i REK 87 att satsa på mellanstäder är ett typexempel på detta. Tanken att utlokalisera verksamhet från storstäderna till mindre städer för att minska överhettningen och slitaget på miljön är naturligtvis lovvärt, men med samma resonemang kommer också satsningen på mellanstäderna att innebära att de mindre orterna runt mellanstora städer utarmas. Det blir alltså en koncentration i stället för en spridning. Utarmningen kommer att gå fortare med detta förslag. När det gäller mitt hemlän innebär förslaget att Gävle får stöd för industriverksamheter och tjänsteföretag, medan en liten ort som Ockelbo inte får det. Vad som kommer att hända med Ockelbo vill jag att Ingela Thalén skall kommentera.

Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Får jag först säga att det inte är ett dugg synd om Ingela Thalén – inte det minsta, även om man ibland vill ge ett intryck av "lilla, stackars flicka som inte kan hantera det här".

Jag vill nog påstå att det är besvärligt att ha samordningsansvar oavsett vem som får detta ansvar och oavsett om det är den ena eller den andra regeringen som har det.

Detta är stora frågor, och de kräver naturligtvis omfattande arbete. Jag har tidigare sagt att det finns skäl att diskutera om samordningen inom regionalpolitiken är den bästa. Jag har också sagt att jag är beredd att återkomma i den regionalpolitiska propositionen med förslag om hur sådan samordning skall kunna förstärkas.

När det gäller rådet för glesbygdsfrågor skrev före industriministern till ledamöterna i rådet och föreslog att rådet skulle vila under den tid som utredningen arbetade. Det är min avsikt att rådet skall återuppta sitt arbete när den regionalpolitiska propositionen har behandlats i riksdagen.

De befolkningstal som jag nämnde avsåg glesbygdens befolkningstal, inte länens, Börje Hörnlund.

Carl Bildt tyckte att man skall satsa på en politik som gör att man inte behöver s.k. paket och särskilda åtgärder. Det är naturligtvis utomordentligt bra uppfattning och en riktig inställning till hur man skall bedriva politik över huvud taget. Det hade naturligtvis varit oerhört tacknämligt om den borgerliga regeringen på sin tid hade drivit en sådan politik. Då hade inte den socialdemokratiska regeringen år 1982 och åren närmast därefter tvingats till den ena stora paketlösningen efter den andra. Dessa paket tror jag såväl moderater, centerpartister, folkpartister som de miljöpartister som fanns, även om de inte var så många, var glada över då insatserna gjordes i de län och regioner som fick ta del av insatserna.

Självförtroendet sjunker om man tvingas ta emot bidrag, sade Carl Bildt.

Det beror naturligtvis på hur bidragen organiseras och i vilket syfte de lämnas. Jag hävdar fortfarande att lokaliseringstödet har varit oerhört viktigt för de stödområden som fått sådant. Det finns en och annan från de övriga partierna som i varje fall tidigare i riksdagen med emfas har hävdat att dessa medel varit för små.

Sigge Godin gick i taket så att säga därför att han inte fick svar på ett antal enskilda frågor och hävdade att turbulensen i glesbygdsdelegationen var ett argument för att den socialdemokratiska politiken skulle vara fullkomligt ur led. Det påstås i den här diskussionen, bl. a. av Inger Schörling, att man inte kan svara på remissen på den regionalpolitiska kommitténs betänkande, därför att remisstiden är för kort. Jag har varit i kontakt med flera stora och små remissinstanser och frågat om det finns skäl att förlänga remisstiden. Jag har då också redovisat de konsekvenser för beslutsfattandet och ställningstagandet som den förlängda remisstiden skulle innebära. Jag har fått till svar att det är bättre att ha en koncentrerad remisstid, därför att remissinstanserna ändå har känt till saken mycket tidigare och inte uppfattat det som särskilt besvärligt att gå igenom regionalpolitiska kommitténs betänkande. Remissinstanserna vill hellre ha ett beslut i riksdagen i så god tid som möjligt. Det är därför vi håller på den tidsplan som nu föreligger.

Samtidigt som man kritiserar oss för att vi inte ger tillräckligt med tid, Inger Schörling och Sigge Godin, avkrävs vi redan i dag svar på helhet, svar på delar av frågor, enskilda sektorspolitiska frågor och dessutom svar på en hel del detaljer. Hur skulle det då ha varit om vi genom en förlängning av remisstiden förskjutit det regionalpolitiska ställningstagandet, kanske till nästa höst?

Jag tycker att det är bra att vi får den här debatten. Jag skall svara på de frågor som ställts, helhetsfrågor, sektorsfrågor och på en hel del mycket detaljerade frågor. Det skall jag göra när jag skriver den regionalpolitiska propositionen. I den skall jag redovisa riktlinjer i fråga om den politik som jag står för. Jag skall redovisa förslag till lösningar på rent organisatoriska frågor. Jag kommer också att återkomma när det gäller de finansiella ramar som jag och regeringen bedömer finns för att bedriva regionalpolitik under de kommande åren.

Låt mig ändå få upprepa när det gäller den oerhört mörka bild som flera utmålar och som står i skarp kontrast till det jag ser och diskuterar att befolkningstalet ökar, arbetslösheten sjunker och sysselsättningen ökar. Det råder fortfarande en obalans, men ändå är denna obalans mindre i dag än tidigare. Självfallet beror detta på att det råder god konjunktur. Jag menar ändå att denna konjunktur är något som vi har dragit nytta av, och den skall vi fortsätta att dra nytta av.

I dag finns det ute i de olika länen en lång rad beslut som fattats och som har mycket god och omfattande betydelse.

Min taletid är slut. Där ser man vad tiden går! Jag skall be att få återkomma med fler argument i mitt nästa inlägg.

BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Käre Bildt! Jag uttryckte bara min stora glädje över att moderata samlingspartiets partiledare ville vara med i denna debatt. Jag månar

om borgerligt samarbete. Därför gjorde det mig illa att upptäcka vilka som hade hjälpt socialdemokratin att få igenom alla negativa förslag riktade emot landsbygd och landsort.

Jag sade också Olof Johanssons uppdrag att tala i den här frågan, vilket jag sade till sekreteraren. Men jag har lärt mig att jag inte hör hemma på den där höga nivån.

Till fru Thalén vill jag säga att jag mycket noga har tagit del av det yttrande folkrörelserådet "Hela Sverige ska leva" har lagt in när det gäller den regionalpolitiska utredningen. Jag noterar att det nästan inte på någon punkt följer majoriteten, dvs socialdemokraterna i utredningen. Det blir intressant att se hur det går. Jag hoppas att fru Thalén lyssnar på folket mer än på de nära partivännerna som hon träffar dagligen.

Bakom detta yttrande står i stort sett alla folkrörelser i Sverige, utom LO och moderata folkrörelser. Därför tycker jag det är rätt viktigt, när man har fått en sådan uppslutning, att detta beaktas på rätt sätt.

Jag månar också om fru Thalén. Jag vet att det här samordningsansvaret är besvärligt, för såvitt jag förstår fungerar inte den här statssekreterargruppen.

Och var var fru Thalén när man fixade ihop finansieringen av skattereformen, som så kraftigt har udden riktad mot landsbygd, lägre inkomsttagare och i stor utsträckning kvinnor? Där hade det också behövts ett samordningsansvar.

Som sagt, jag vill inte att fru Thalén skall gå till historien som den som släckte lyset i stora landsbygdsområden. Ta och prata med centern litet grand, och prata med folkrörelserna, så slipper fru Thalén få detta sagt om sig, att det var hon som släckte lyset!

CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag vet inte om det överensstämmer med riksdagspraxis, men jag får väl följa föregående talares exempel och säga: Käre Hörnlund!

Det där med nivån, käre Hörnlund – jag vet att du strävar uppåt. Det har jag ingenting emot. Lycka till! Det skall säkert gå vägen.

Men viktigare än detta är väl trots allt att diskutera sakfrågorna i regionalpolitiken, i landsbygdsutvecklingen och i glesbygdsutvecklingen. Jag tycker dagens debatt för mycket har blivit en debatt om handläggningsordningar, statssekreterargrupper och remisstider. Det tror jag att man i Lannavaara och Gräsmark – för att ta två exempel på bygder som verkligen lyfts genom enskilda initiativ – upplever som en riksdagsdebatt i Stockholm, utan större relevans.

Två frågor är viktiga, där vi borde kunna göra litet mera.

Den ena är de kommunala skatterna. De är besvärande höga ute i stora delar av landsbygden och glesbygden. Och vad värre är: de verkar nu vara på väg upp. Utan att gå alltför mycket in på de politiska constellationer som ibland driver upp dessa skatter – käre Hörnlund och kära fru arbetsmarknadsminister – borde vi kunna enas om att dessa måste pressas ned. Skulle vi inte kunna lägga ett tak och sätta stopp för kommunalskatteökningarna? Det skulle betyda mycket för att ta bort den oro som i dag finns ute i många bygder för de effekter som detta annars kommer att få.

Och så vägarna, kommunikationerna och förbindelserna. Jag tillhör dem som är genuina optimister angående glesbygdens framtid. Det hänger mycket samman med utvecklingen av kommunikationer, både telekommunikationer och vägar, och vad detta kan komma att innebära för framtiden. Men det kräver ju att vi har vägar som är bra.

För inte så länge sedan var jag ute och tittade på vägnätet i bl.a. västra och norra Värmland och uppe i Norrbotten. Det är inte bra, och det blir allt sämre. Skall man åka längs Tornedalen, finns det ett råd: Åk på den finska sidan, för där är vägen bättre! Vi har sämre vägar på den svenska sidan. Åk till Värmland och titta på hur vägnätet där i vissa hänseenden håller på att försämrats! Då spelar det ingen roll vilka byråkratier man bygger upp och vilka bidrag man fattar beslut om, för då kommer glesbygden inte att kunna utvecklas i alla fall.

Vi föreslog en miljard extra till vägar. Det fick vi nej på. Nu drabbas glesbygden dessutom av effekterna av 1:50 kr. i höjd bensinskatt. Det finns inga bidrag som kan kompensera den negativa effekten på glesbygdsutvecklingen av en så dramatisk höjning av skatten på resor, skatten på förbindelser och skatten på kommunikationer.

SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag rör mig ju inte på samma höjder som Carl Bildt, så jag skall be att få komma ner.

Herr talman! Det är viktigt att vi satsar på landsbygden och på de människor som finns där. Ingela Thalén säger att de tycker att remisstiden var tillräckligt lång, men till mig säger de att det är fruktansvärt orimligt med en så kort remisstid – vi hinner ju inte klara det här! Ord står mot ord.

När jag ställer min fråga här, tycker jag att jag rimligen kunde få något svar. Men Ingela Thalén säger: Nej, varför skulle jag svara? Jag skall läsa remisserna först.

Jag trodde att den socialdemokratiska regeringen hade någon liten åsikt om hur landsbygden skall utformas och vilka insatser vi skall göra, som kunde kombineras med remissvaren och det som vi har jobbat med i REK 87. Men tydligtvis har ni ingen uppfattning. Ni får väl leva utan det några månader då, tills ni har läst på!

Det är viktigt att vi satsar på landsbygden. Jag har pekat på några frågor, t.ex. utbildningsfrågorna. Det måste vara enkla, rationella lösningar. Man måste dra nytta av de utbildningsformer som finns. Man måste satsa på utveckling, och det gäller då också utveckling i fråga om kvinnoföretagande och småföretagande. Jag kan inte acceptera att Ingela Thalén inte är beredd att diskutera åtminstone kvinnornas situation på landsbygden och varför de skall diskrimineras och tvingas betala högre socialavgifter än männen.

Hur blir det med kommunikationerna? Ställer socialdemokraterna upp på att satsa rejält på järnvägen, på nya, mångdubblade investeringar? Det svaret får vi inte heller här.

När det gäller jordbruket, vill ni hjälpa till med ett generellt arealstöd, eller vill ni inte? Ungdomarna "lyfter" från jordbruket nu. De säger: Vi vågar inte ta ansvar för den ekonomi som finns i dagens jordbruk. Lantbrukskolorna står tomma – osv. Då säger Ingela Thalén: Det går bra för det

svenska jordbruket!

Jag förstår att samordningen är svår, och jag skall inte kritisera arbetsmarknadsministern för att hon inte har klarat det. Det är statssekreterargruppen som inte har fungerat.

Herr talman! Låt mig som avslutning säga följande. Carl Bildt diskuterar skatter. Moderaterna har tillsammans med folkpartiet år ut och år in hävdad att vi måste få ett annat skattesystem. Jag tolkar Carl Bildt på det sättet, att han menar: Låt oss för allt i världen behålla det skattesystem vi har, för det är så bra! Men vad blir det då för resultat för glesbygden? Jo, att storföretagen har lägre skattetryck än småföretagen och att det inte lönar sig att arbeta och spara utan i stället att låna. Den skattepolitiken fungerar inte om man bor i glesbygden, därför att där finns inga höginkomsttagare. Där finns människor som tjänar mycket litet, men försöker att livnära sig på det.

MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Herr talman! Först till Carl Bildt, om skatterna.

Om alla svenskar betalade sin skatt skulle vi kunna sänka skattetrycket. Men miljarder rinner ju bort i form av skattefusk och skatteflykt, och det är inte landsbygdens låginkomsttagare som står för den skatteflykten! Till Ingela Thalén vill jag säga att samordningsproblemen inte bara handlar om att det kan vara svårt att samordna. Det viktiga är ju vad man skall samordna. Det är där bristerna finns, Ingela Thalén. Man kan inte möta framtiden genom att titta i backspeglarna. Det räcker inte med att vi har högkonjunktur. Den varar inte för evigt, och vi måste planera för framtiden.

Som de andra deltagarna i den här debatten har jag ställt frågor som jag inte fått svar på. Det är inte enskildheter och detaljer. Det är stora och viktiga frågor jag har ställt om kvinnorna och regionalpolitiska satsningar, om satsningar på infrastrukturen, om en analys av den sammantagna effekten av olika utredningar. Kan vi få ett enda svar? Blir det någon sådan analys innan vi skall fatta beslut i vår?

Visst skall man ha respekt för remissinstanser, men man kan ju inte gömma sig bakom dem och låta bli att svara på de frågor som ställs. Nog måste väl regeringen ha några egna idéer och visioner om landsbygdens utveckling. När får vi höra arbetsmarknadsministern tala om vad regeringen vill mer än i allmänna svepande formuleringar?

Sedan vill jag bara kort beröra siffrorna för befolkningen i länen. Vart flyttar människorna? Glesbygd är ju inte ett enhetligt begrepp. I Västerbotten finns Sveriges två minsta kommuner. Har arbetsmarknadsministern klart för sig hur läget är i de sämst ställda kommunerna i landet? Det måste ändå vara riktmärket för vilka insatser som krävs, om man vill göra allvar av det man pratar om rättvisa och likvärdighet i levnadsvillkor.

Det är bra med en sådan här debatt, det tycker jag, men vad är det för mening med att ha en debatt om vi inte får några svar på frågorna från regeringen?

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammararens förhandlingar.

INGER SCHÖRLING (mp):

Herr talman! Ingela Thalén kan inte svara på några frågor som vi från oppositionen har ställt här i dag, utan hon måste vänta tills betänkandet är klart. Det kan man nästan tolka som om regeringen inte har någon landsbygds- och glesbygdsolitik nu utan måste vänta för att skaffa sig en sådan. Men det måste väl ändå finnas riktlinjer att redovisa, och om oppositionen klarar av att tala om vad man vill i framtiden för landsbygd och glesbygd, måste väl regeringens representant kunna göra det.

Skall jag uppfatta Carl Bildt som om moderaterna vill satsa på utvecklingsfonder, så är jag och många med mig glatt överraskade. Kan ni rent av tänka er ännu effektivare sätt att stärka den lokala företagsamheten genom att medverka till att löntagarfonderna avskaffas och medlen som de har förs över till närfonder? Och vad säger folkpartiet och centern om ett sådant förslag?

Kommunala näringslivsfonder, som vi kallar närfonder, vill vi inrätta i samtliga kommuner. De skall stimulera ett lokalt, småskaligt och miljövänligt näringsliv och genom rådgivning, genom att hjälpa till att skaffa riskvilligt kapital och genom lågräntelån underlätta uppbyggnaden av ett lokalt förankrat näringsliv. Närfonderna skall också med rådgivning och ekonomiskt stöd hjälpa anställda att ta över ägandet av företag som de arbetar i när företaget säljs.

Närfonderna skall finansieras med pengar som överförs från dagens löntagarfonder och i fortsättningen med den s.k. övervinstbeskattningen av företag. Det vore väl bra om vi kunde komma överens om det.

Innan den här debatten är slut, skulle jag vilja säga något om att landsbygden i den regionalpolitiska debatten beskrivs som olönsam. Det talas om olönsamma områden som behöver stödjas för att de skall överleva. Låt oss komma bort från denna misstolkning, om vi nu till äventyrs gör den. Enligt miljöpartiet de grönas syn är det landsbygden som står för den produktion som hela Sverige lever av – livsmedel, skog och vattenkraft.

Städerna har ständigt subventionerats med rikliga bidrag till byggnader, infrastruktur, bostäder, industrianläggningar osv. De regionalpolitiska landsbygdssatsningarna är i det sammanhanget mycket, mycket små. På kostnadssidan belastar städerna dessutom glesbygden med växande avfallshantering och ökade sociala kostnader.

Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Börje Hörnlund började med att säga att jag inte skall släcka ljuset. Det finns en formulering som lyder: Förbanna inte mörkret utan tänd ett ljus! Jag anser att den politik som har bedrivits under åren från det att socialdemokraterna återupptog regeringsinnehavet inte inneburit att man förbannat mörkret utan att man faktiskt har tänt åtskilliga ljus, också i glesbygden.

Sedan till diskussionen om svar eller inte svar på frågor som ställs. Jag har vid upprepade tillfällen, också i den här debatten, sagt att principiellt har jag en utgångspunkt, att vi skall satsa på glesbygdsutveckling och landsbygdsutveckling. Jag anser att det innebär att man skall satsa på kompetens, att man

skall satsa på kommunikationer, att vi måste satsa på kvinnor och att vi måste satsa på kultur.

Jag har också redovisat att det är viktigt att kvinnor får del av kompetensen. Jag har vidare sagt att kommunikationerna skall vara moderna kommunikationer, osv.

Men det finns ett antal förtroendevalda i kommittéer, i utskott m.m. som har lagt fram sina förslag. Flera av förslagen är ute på remiss och andra har varit det. I en lång rad av dessa utredningar har deltagit partikollegor till flera av de meddebattörer som här har ställt frågor. Om jag innan remissarbetet var avklarad – det gäller både livsmedelspolitiken och andra områden – gick ut och talade om att så här skall det bli i dessa frågor och så här skall det vara i andra frågor, då är jag alldeles övertygad om att jag i nästa stund i denna talarstol skulle få svara på hur jag i förväg kan ge besked om konkretiseringar av olika frågor.

När det gäller väganslag har riksdagen beslutat om 6 miljarder kronor på tio år till särskilda bärighetshöjande insatser. En övervägande del av dessa pengar skall gå just till skogslän och glesbygdsområden.

Det finns några saker som vi ändå har varit överens om i den här debatten, och det är att vi vill ta vara på engagemanget, kunskapen och kompetensen hos människor över hela landet, inte minst hos de människor som bor i glesbygd och på landsbygden. Jag är övertygad om att regeringens förslag som helhet innebär en positiv utveckling för landsbygdens del.

På många sätt har den här riksdagsdebatten varit välkommen, för jag har fått anledning att klara ut en del missförstånd i debatter som varit. Socialdemokraterna i regeringen, i riksdagen, i län och kommuner står för en regionalpolitik som ger sysselsättning och välfärd i alla delar av landet. Det är en politik som kan ge möjlighet till ett gott liv för människor i glesbygd, landsbygd, tätorter och storstäder.

Det är viktigt att i det här sammanhanget se politiken som en helhet. Jag menar att det är just den helheten som gör att socialdemokratisk politik har gagnat och kommer att gynna människors liv också på landsbygden.

Den särskilt anordnade debatten var härmed avslutad.

7 § Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, justitiekottets betänkande JuU10, kulturutskottets betänkande KrU7 och utbildningsutskottets betänkande UbU7, beslöt kammaren på förslag av tredje vice talmannen medge att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i samtliga dessa ärenden avslutats.

8 § Samhällstjänst

Föredrogs
justitiekottets betänkande

Samhällstjänst

BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiet har länge efterlyst försöksverksamhet med samhällstjänst. En helt ny påföljd, benämnd samhällstjänst, borde även i Sverige kunna tillämpas med positiv verkan, speciellt vad gäller yngre lagöverträdare. Samhällstjänsten skall ju kunna vara ett alternativ till korta eller medellånga fängelsestraff just för denna grupp. Vi vill även gå ned i åldrar med denna påföljd, men till det återkommer jag senare.

Propositionen föreslår att försöksverksamhet skall prövas under tre år, men endast gälla brottmål som prövas av Uppsala, Linköpings, Helsingborgs, Malmö och Gävle tingsrätter.

Moderata samlingspartiets uppfattning är att detta klart strider mot grundläggande principer om likabehandling inom straffrätten. Det är djupt oroande att tänka sig att en ung människa döms till fängelse någon eller några månader vid många av våra tingsrätter, medan andra – som döms för samma slags brottslig verksamhet – får en möjlighet att välja samhällstjänst i stället för fängelse. Detta strider mot den grundläggande principen om likhet inför lagen, ett rättsbegrepp som vi aldrig får tumma på.

Avsaknad av resurser – som man pekar på i propositionen – får aldrig medföra olikhet inför lagen. Vi menar att ett sådant betraktelsesätt inte hör hemma i en rättsstat. Försöksverksamheten bör införas, det stödjer vi, men den bör omfatta hela landet. Därför, herr talman, yrkar jag avslag på utskottets förslag på denna punkt och yrkar bifall till den moderata reservationen.

Samhällstjänst är ett slags kontrakt som ingås mellan den dömda och samhället. Eftersom samhällstjänstkontrakt skall kunna upprätthållas som alternativ till fängelse, borde naturligtvis också påföljden bli villkorligt fängelse. Rätten bör alltså döma ut ett fängelsestraff, men samtidigt bevilja anstånd med straffets verkställighet. Detta är en viktig principfråga. Vi delar här helt frivårdskommitténs förslag i SOU 1984:32 att samhällstjänsten bör knytas till påföljden villkorligt fängelse.

Vi tror att den allmänpreventiva effekten av en villkorlig fängelsedom är betydligt starkare genom att straffet markeras och genom att man, om man bryter kontraktet och missköter sig, kan förverka samhällstjänsten, varvid fängelsestraffet utlöses i sin helhet. Man vet vad man har att vänta om man inte sköter sitt åtagande. Det är både en press på den dömda och ett stöd att veta att det kommer ett fängelsestraff vid ett brytande av kontraktet.

Även på denna punkt yrkar jag avslag på utskottets förslag och bifall till den moderata reservationen.

Jag beklagar verkligen att utskottets majoritet inte velat pröva samhällstjänstinstrumentet även när det gäller de yngsta lagöverträdarna, som inte döms till fängelse. Fängelsestraff för yngre är ju sparsamt utdömt, det hör till de verkliga undantagen och det med rätta. Men jag tror att just här skulle en samhällstjänst, dvs. att få göra rätt för sig, att ändå få en påföljd som känns, att behöva inordna sig i samhället på ett positivt sätt, att träffa människor som har en positiv livssyn och som arbetar ideellt för något de tror på – just det vore av största hjälp för just dessa unga. Det kunde hjälpa till att ge dem en ändrad attityd till brottslig verksamhet. Jag är mycket övertygad om

att det är just första gången inför domstol som det är viktigt att det händer någonting. Då är också de unga som mest påverkbara.

I dag upplever de unga att de går straffria. Villkorlig dom eller övervakning räknar man inte som straff i dag, i synnerhet inte som man vet att man kan få många villkorliga domar innan någonting händer. Man är i dag också ganska medveten om att man får vad vi kan kalla "mängdrabatt".

Detta är en mycket farlig utveckling. Vi har sett hur ungdomsbrottsligheten ökar, hur svårt vårt samhälle har att handskas med de s.k. värstingarna.

Det är detta som vi i moderata samlingspartiet vill förhindra genom att även erbjuda de yngre lagöverträdarna samhällstjänst. Vi vill ge dem en chans att snabbt bryta sin brottsliga bana. Vi vill ge dem hjälp och stöd att komma tillbaka till ordnade förhållanden med arbete, bostad och självförtroende, vilket behövs om de senare skall ha en chans att klara sig.

Vi är medvetna om att försök med samhällstjänst på kort sikt förorsakar vissa kostnader. Men klart är att på sikt är samhällstjänst en mycket humanare påföljd. Det är också för samhället på sikt en betydligt billigare form av verkställighet av straff än vad t.ex. fängelse är.

Samhällstjänst bör också konstrueras som en ny, fristående påföljd. Bestämmelserna bör på sikt införas i brottsbalkens regler om påföljd för brott, något som även lagrådet anfört i denna fråga.

Jag yrkar därför även bifall till reservation 8 av Britta Bjelle m.fl.

LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Äntligen har riksdagen att ta ställning till ett regeringsförslag om samhällstjänst som straffrättslig påföljd.

Jag säger äntligen därför att vi i folkpartiet länge har velat ha ett sådant förslag. Vi ser det naturligtvis som en framgång när det nu har kommit, även om vi har en del invändningar mot det.

Redan 1979 års frivårdskommitté, som skulle pröva vissa frågor om kriminalvård i frihet, väjde samhällstjänstens fördelar och nackdelar mot varandra. En majoritet tog den gången ställning mot den. Det fanns dock en reservation av folkpartisten Hans Petersson i Röstånga och centerpartisten Elving Andersson, som ville införa samhällstjänst på försök som ett alternativ till frihetsstraff.

Herr talman! Runt om i världen söker man efter alternativ till fängelse för personer som gjort sig skyldiga till brott för vilka brukar dömas till relativt korta fängelsestraff. I främst anglosaxiska länder har man infört ett straff som man kallar "community service" eller samhällstjänst, som vi översatt det till. I våra nordiska grannländer Danmark och Norge förekommer försök med "samfundstjeneste".

Med samhällstjänst menar man i regel att den dömda på sin fritid under ett visst antal timmar utför ett oavlönat arbete som är nyttigt, meningsfullt för honom själv och samhället samtidigt som hans – för det är ofta fråga om en han – inlemmas i ett lagarbete.

Naturligtvis finns en rad problem förknippade med samhällstjänst. Det kan vara svårt att finna arbetsuppgifter som den dömda rimligen kan klara av och som inte tas från den ordinarie arbetsmarknaden. Hur skall övervakningen ske? Bli det inte svårt för domstolen att välja ut de lagöverträdare

som rimligen kan klara av samhällstjänst?

Kritiker mot förslaget om samhällstjänst har ifrågasatt det också av principiella skäl. Är det ett straff att få ett arbete? Är det inte i själva verket att betrakta som en förmån?

Folkpartiet har ansett att fördelarna och möjligheterna med den nya påföljden överväger, medan socialdemokraterna tidigare mest sett till svårigheterna att genomföra den. Då frågan om att införa samhällstjänst som en ny straffform har behandlats av riksdagen har den avvisats av socialdemokraterna och kommunisterna.

I Danmark har försöksverksamheten pågått sedan 1982. De danska erfarenheterna, som vi bygger på, är övervägande positiva. Främst lagöverträdare som har begått förmögenhetsbrott ådöms efter personundersökning samhällstjänst i 20–200 timmar i stället för fängelse. Tillsynen av dem är noggrann. Sköter de inte det oavlönade arbetet, leder det till fängelse. Det är inte svårt att få tag på arbetsplatser, som har anknytning till ideell verksamhet eller är offentligt stödda. Återfall i brottsligt beteende förekommer naturligtvis, men de är trots allt färre än efter oivillkorligt fängelsestraff. Olika remissinstanser i Danmark såsom domare, åklagare och advokater uttrycker sig positivt.

En av de fördelar med samhällstjänsten till vilken vi knyter särskilda förhoppningar är att de som döms till denna påföljd får möjlighet att inordnas i en normal social gemenskap. Just erfarenheterna från Danmark talar om att många av dem som har fullgjort samhällstjänst för första gången kom in i en "normal" arbetsgemenskap. De upptäcker att det har sina fördelar att leva ett "Jensenliv", som man säger i Danmark.

Den positiva utvärderingen av den danska försöksverksamheten bekräftar vår uppfattning att det nu är dags att i Sverige införa samhällstjänst såsom ett alternativ till fängelse. Med hänsyn till de svårigheter som det uppenbarligen kommer att innebära att införa samhällstjänst såsom ny påföljd anser vi att man inledningsvis bör göra det inom ramen för en försöksverksamhet. Försöksverksamheten bör genomföras i hela landet samtidigt men till en början i första hand inriktas mot unga lagöverträdare och ses såsom ett alternativ till skyddstillsyn eller kortare fängelsestraff.

Herr talman! Trots att socialdemokraterna har ändrat sig och gått med på en försöksverksamhet med samhällstjänst, har vi i folkpartiet några invändningar, vilka framgår av de fyra reservationer som vi har avgivit till detta betänkande.

Vi tycker i reservation 1 att försöksverksamheten skall omfatta hela landet, inte bara de fem tingsrätterna.

I reservation 3 anser vi att samhällstjänst skall kunna användas också såsom alternativ till skyddstillsyn, speciellt för ungdomar mellan 15 och 17 år.

I reservation 8 framhåller vi att samhällstjänsten i framtiden bör konstrueras såsom en ny fristående påföljd.

I reservation 9 påpekar vi att det även om vi tror på samhällstjänsten måste till en rad åtgärder, om vi skall få en minskad brottslighet. Vi vill t.ex. satsa på jourdomstolar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3, 8 och 9.

ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till alla de reservationer som är undertecknade av centrens företrädare i utskottet.

Det är bra att det äntligen skall hända något praktiskt när det gäller den så länge diskuterade samhällstjänsten. Socialdemokraterna har i det längsta stretat emot men är nu med på den försöksverksamhet som föreslås i propositionen och utskottsbetänkandet. De från Norge och Danmark redovisade positiva effekterna av genomförd verksamhet med samhällstjänst har starkt bidragit till att vi äntligen skall få i gång försök.

Det är – alldeles speciellt när det gäller unga lagöverträdare – viktigt att hitta realistiska alternativ till fängelsestraff. Det finns alltför många vittnesmål om fängelsetidens negativa inverkan på unga människors fortsatta utveckling. Samhällsinslaganden mot enskilda individer måste såsom huvudmål ha att medverka till att människor upphör med brottslig verksamhet – inte utvecklas till mer kvalificerade brottslingar.

Givetvis skall utdömt straff också tjäna som varning för andra, men huvudintresset måste knytas till rehabiliteringen. I det sammanhanget tror vi från centrens sida på samhällstjänst såsom alternativ – speciellt beträffande unga lagöverträdare.

När det gäller försöksverksamhetens omfattning anser vi från centrens sida att fler orter redan från början skall ingå. Skälen till denna inställning är flera. För det första skulle orter med flera variationer i sin sociala struktur kunna tas med. En större geografisk spridning skulle också vara möjlig. Eftersom det inte går att i förväg veta var den största benägenheten att positivt delta i försöksverksamheten finns, så ökar möjligheten att uppnå lyckade resultat om flera orter ingår från början.

Personligen anser jag att resultaten från Norge och Danmark är så positiva att vi i Sverige mycket väl kunde gå direkt på ett fullskaleförsök, omfattande hela landet. Men här, som på så många andra områden, tillämpar vi den svenska modellen att utreda och genomföra stegvisa försök. Om det skulle visa sig att försöksverksamheten slår väl ut – och varför skulle det inte bli så – har vi genom att ta ut ett fåtal försöksorter bara skjutit de positiva effekterna på framtiden. Om det, mot förmodan, skulle visa sig att samhällstjänst inte passar i Sverige så är det inte svårare att avbryta en landsomfattande försöksverksamhet. Av reservation 2 framgår alltså att centern vill ha med fler orter redan från början.

Möjligheterna att döma till samhällstjänst anser vi från centrens sida borde utökas utöver vad som föreslås i propositionen. Regeringen bör snarast lägga fram förslag för riksdagen till sådan utökning när det gäller unga lagöverträdare. I synnerhet när det gäller ungdomar mellan 15 och 17 år bör samhällstjänst kunna komma i fråga, även om alternativet inte är fängelse. Här anser vi oss ha stöd av experter, som inför utskottet har redovisat att detta är en riktig utveckling.

Utöver frivilligorganisationer bör även andra arbetsplatser delta i den kommande försöksverksamheten. Det är viktigt att samhällstjänst blir en angelägenhet också för olika arbetsgivare. Detta skulle aktivt medverka till att de till samhällstjänst dömda finge en mer realistisk bild av arbetsmarknaden. Sannolikt skulle ambitionen att återanpassa, eller möjligen anpassa, ha

större möjligheter att förverkligas genom att flera arbetsplatser deltog i försöket.

Det är mycket viktigt att tillräckliga resurser avdelas till försöksverksamhet. Vi tvivlar på att så sker. Frivårdsfolket har inför justitieutskottet förklarat att man inte anser sig ha tillräckliga resurser. Detta gör att resultatet kan bli negativt. Från centerns sida förutsätter vi att regeringen ställer tillräckliga resurser till kriminalvårdens förfogande. Risker finns att resultaten blir missvisande, om resurserna blir för dåligt tilltagna. Dessa synpunkter redovisas i reservation nr 7.

Centern anser att samhällstjänst i framtiden bör kunna konstrueras som en fristående påföljd. I detta avseende anser vi oss ha stöd av lagrådets uttalande i frågan.

Det är nödvändigt att många åtgärder sätts in för att minska brottsligheten. En isolerad åtgärd som t.ex. införande av samhällstjänst är naturligtvis inte svaret på alla problem. Det krävs givetvis insatser på ett brett fält. I detta sammanhang vill jag avslutningsvis beröra en sådan åtgärd, nämligen tanken på jourdomstolar. Det är oerhört viktigt att dom och verkställighet av påföljd sker i så nära anslutning till brottet som möjligt, särskilt när det gäller unga lagöverträdare. Från centerns sida förväntar vi initiativ av regeringen på detta område.

INGRID BURMAN (vpk):

Herr talman! Det är glädjande att det nu finns ett förslag om att i Sverige införa försöksverksamhet med samhällstjänst som ett alternativ till fängelsestraff för vissa lagöverträdare. Vpk delar i stort utskottets syn och motivering när det gäller införandet av sanktionen samhällstjänst.

Det är ett steg i rätt riktning att i stället för att placera lagöverträdare i fängelse tillsammans med andra kriminella personer, kunna erbjuda samhällstjänst där den dömde träffar icke-kriminella och ofta socialt engagerade personer. Att vara medarbetare på en arbetsplats innebär också att den dömde slipper sin klientroll med allt vad det innebär av starkt självuppfattning. Förhoppningsvis innebär samhällstjänsten också att den dömde ges möjlighet att skaffa sig nya kontakter och nya intressen som kvarstår efter det att han eller hon har fullgjort sin samhällstjänst.

Införandet av samhällstjänsten som sanktion är en försöksverksamhet. Jag vill här särskilt lyfta fram utskottets skrivningar om finansiering av reformen. Anledningen till att jag gör det, är att Föreningen Sveriges frivårdstjänstemän vid en uppvaktning av justitieutskottet, efter det att betänkandet slutbehandlats, uttryckte sin oro över att försöksverksamheten skulle komma att sakna resurser, eller ges för litet resurser, för att arbetet skulle kunna bedrivas på ett seriöst sätt.

Utskottet konstaterar i betänkandet på s. 12 att det är angeläget att de skyddskonsulentdistrikt som omfattas av försöksverksamheten tillförs särskilda resurser så att försöket inte ger ett missvisande resultat. Mot bakgrund av regeringens uttalanden i propositionen, utgår utskottet från att så sker utan att något särskilt uttalande görs från riksdagens sida. Jag har alltså inget särskilt yrkande i denna fråga. Men jag vill med kraft understryka vikten av

att försöksverksamheten ges sådana resurser att arbetet i de berörda skydds-konsulentdistrikten kan bedrivas på ett seriöst sätt.

När det gäller valet av arbetsplatser för verkställighet av samhällstjänsten har jag däremot en avvikande mening. Utskottet konstaterar att den reguljära arbetsmarknaden inte skall utnyttjas i första hand, utan att det kan ligga ett särskilt värde i att förlägga samhällstjänsten till någon form av ideell verksamhet.

Detta är en skrivning som lämnar utrymme för tolkningar som innebär att samhällstjänsten kan komma till inkräkta på den reguljära arbetsmarknaden. En sådan utveckling vore mycket olycklig, inte minst i en lågkonjunktur då arbetslösa kan se att lagöverträdare ges företräde till arbete. Motivet till samhällstjänst kan ju inte vara att ställa gratis arbetskraft till arbetsgivarens förfogande.

Motivet till att införa samhällstjänst är i stället att få en sanktion med både botgörande och rehabiliterande effekter. Detta uppnås bäst om man kopplar samhällstjänsten till frivilliga och ideella organisationer. Den domde träffar då personer med ett stort socialt engagemang som också kan erbjuda en alternativ social miljö med möjlighet att utveckla nya intressen och en meningsfull fritid. Detta ligger inbyggt i de ideella verksamheterna. Det är därför viktigt att samhällstjänsten kopplas enbart till den ideella föreningsverksamheten och att den reguljära arbetsmarknaden lämnas utanför. Vpk har därför framlagt en reservation om detta.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 6 i betänkandet.

KENT LUNDGREN (mp):

Herr talman! Alla talare som hittills har varit uppe i debatten har konstaterat att samhällstjänst är någonting bra och efterlängtad. Jag kan bara understryka detta. Jag vill till att börja med, för att inte göra som jag gjorde sist, yrka bifall till momenten 1, 3, 4, 5, 7, 8, 9 och 10.

När det gäller mom. 2 finns miljöpartiet med bakom en reservation tillsammans med folkpartiet, moderaterna och centern. Det gäller förutsättning för samhällstjänst.

Samhällstjänst är, som jag tidigare sade, något som vi länge har längtat efter. Samhällstjänst är någonting som vi tror på. Samhällstjänst är en s.k. mjuk påföljd, men den har enligt mitt synsätt en synnerligen fostrande verkan, särskilt för unga lagöverträdare.

Det som ofta fattas dessa ungdomar är social gemenskap, förmågan att fungera ihop med andra människor. Där kan samhällstjänsten hjälpa till att bygga upp någonting nytt för dessa människor som förhoppningsvis utvecklas till någonting positivt, så att de hamnar rätt igen i sitt liv. Av den anledningen ber jag att få yrka bifall till reservation 3.

Mom. 6 behandlar en fråga som ursprungligen väckts i en centermotion, om jag minns rätt var t.o.m. tredje vice talman Bertil Fiskesjö inblandad, som handlar om resurser för försöksverksamheten. Jag inbillade mig i min oskuld att om man skall starta ett försök med samhällstjänst kommer man naturligtvis att se till att det finns resurser att verkställa den samhällstjänsten. Efter det att jag gjorde ställningstagandet att inte stödja reservationen har jag vid en uppvaktning fått reda på att detta inte riktigt är fallet.

Skyddskonsulenterna går redan i dag på knäna, det är jag mycket medveten om, liksom många andra inom rättsapparatusens verksamhet. Det verkar som om det är meningen att man utan tillskott av resurser skall försöka åstadkomma också den nya påföljden samhällstjänst. Det är enligt mitt sätt att se dömt att misslyckas. Av den anledningen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 7 om extra resurser.

SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! I betänkandet föreslås en försöksverksamhet med samhällstjänst, som skall kunna ersätta kortare fängelsestraff för yngre brottslingar. Straffformen bör även kunna omfatta äldre personer. Som försöksområde föreslås Uppsala, Linköping, Helsingborg, Malmö och Gävle. Försöket skall pågå under 1990–1992, dvs. i tre år, men tiden skall kunna förlängas och försöket utvidgas till fler orter om erfarenheterna från försöket ger anledning till det.

Samhällstjänst innebär att den dömda skall arbeta på sin fritid utan lön. Tidsperioden varierar mellan 40 och 200 timmar. Ju svårare brott, desto fler timmar. Även den dömdes personliga förhållanden skall tas med i bedömningen, och det skall finnas anledning att tro att samhällstjänst kan förhindra återfall till brott. Lagtekniskt skall samhällstjänst konstrueras som en föreskrift inom ramen för skyddstillsyn.

En förutsättning för att döma någon till samhällstjänst är att den dömda vill det själv. Den skyldige måste utföra det arbete som domstolen fastställt. Domstolen skall också ange hur långt fängelsestraff som skulle ha ådömts om fängelse i stället hade valts som påföljd. Om arbetet missköts kan samhällstjänsten omvandlas till fängelse. En noggrann kontroll och snabb reaktion är en förutsättning för att försöket med samhällstjänst skall bli lyckat.

Den dömda skall inte utföra arbete som hämtats från den reguljära arbetsmarknaden.

Skyddskonsulenterna på de föreslagna orterna spelar en viktig roll. För att det skall vara möjligt för domstolen att avgöra om samhällstjänst är en lämplig påföljd, skall en personutredning göras av skyddskonsulenten. Det är skyddskonsulentens bedömning som skall ligga till grund när domstolen skall avgöra målet.

När vi i justitieutskottet besökte Malmö den 9–19 november fick vi bl.a. information om förberedelserna för samhällstjänst i Malmö och Helsingborg. Skyddskonsulenterna berättade om sin omfattande informationsverksamhet till bl.a. idrottsrörelsen, bildningsförbunden, fritidsförvaltningen, polisen, advokater, personal vid häktena, försäkringskassan. Samtidigt med informationsarbetet lägger skyddskonsulenterna upp en arbetsplatsbank.

Hela utskottet har uttalat sin tillfredsställelse över att ett regeringsförslag kommit i den under lång tid aktuella frågan om samhällstjänst.

Även om utskottet är positivt till en försöksverksamhet finns delade meningar, och till betänkandet har fogats nio reservationer.

I motionerna Ju501 från folkpartiet och Ju9 från moderaterna och i reservation 1 anses att försöksverksamheten bör omfatta hela landet, och i den

senaste motionen sägs att en försöksverksamhet strider mot de grundläggande principerna om likabehandling. Utskottsmajoriteten anser att Sverige, liksom Danmark och Norge, skall starta en försöksverksamhet med lokal avgränsning. Det ansåg också en övervägande majoritet av dem som yttrade sig vid den utfrågning som hölls den 9 mars 1989 då promemorian diskuterades. Även lagrådet förordar en avgränsad försöksverksamhet och anser det oförsvärligt att redan nu skaffa fram de resurser som en rikstäckande verksamhet skulle fordra.

I reservation 2 anser centerpartiet att även Karlstads, Bollnäs, Östersunds, Umeås och Haparandas tingsrätter skall ingå i försöket. Utskottet gör den bedömningen att de i betänkandet föreslagna orterna är lagom stora, har bra spridning och ger tillräckligt underlag för en utvärdering. Två av de fem föreslagna orterna ligger i Skåne, alltså nära Danmark, som har snart åtta års erfarenhet av samhällstjänst.

I reservation 3 anser centerpartiet, moderaterna, folkpartiet och miljöpartiet att samhällstjänst bör kunna användas som ett alternativ till skyddstillsyn, särskilt för ungdomar mellan 15 och 17 år, även om alternativet inte är fängelse. Enligt tillgänglig statistik är det ett icke obetydligt antal lagöverträdare mellan 15 och 25 år som tas in på kriminalvårdsanstalt. Under 1987 intogs 16 personer i fängelse i åldern 15–17 år, 1 046 i åldern 18–20 år och nära 3 000 i åldern 21–24 år.

Utskottsmajoriteten anser att det är främst i de åldrarna som samhällstjänst skall utdömas, och det skall bara komma i fråga när rättens avsikt varit att döma till fängelse. Av statistiken att döma kan antas att betänkandets förslag är en tillräckligt stor uppgift för skyddskonsulenterna att klara av under försöksperioden. Sedan långt tillbaka i tiden har vi i Sverige haft som princip att lagöverträdare mellan 15 och 17 år så långt som möjligt inte skall ställas inför domstol och att det i första hand är de sociala myndigheterna som skall vidta åtgärder.

I reservation 4 anser moderaterna att samhällstjänst bör ådömas i förening med villkorligt fängelse. Denna fråga har tidigare varit uppe, bl.a. i samband med kontraktsvård. Enligt betänkandet skall domstolen ange hur långt fängelsestraff brottet normalt skulle ge, och det kan omvandlas till fängelse genom ny dom om arbetet missköts. Liksom lagrådet anser vi att det är olämpligt att ändra i rådande lagar och föra in en ny särskild påföljdskonstruktion under försöksverksamhet som skall pågå på fem platser i landet.

I reservation 5 anser centern att inte bara ideella föreningar skall komma i fråga när det gäller samhällstjänst, utan att arbeten även skall erbjudas från den reguljära arbetsmarknaden. I propositionen står att även bildningsförbund, natur- och miljösektorn, kyrkliga organisationer och myndigheter kan ha lämpliga arbetsuppgifter. Under försöksperioden har domstolar och andra myndigheter en rätt stor frihet att anpassa verkligheten till de praktiska förutsättningar som finns. När det gäller den reguljära arbetsmarknaden instämmer utskottet i vad som sägs i betänkandet, nämligen att samhällstjänsten i regel inte skall inkräkta på den reguljära arbetsmarknaden. Att som i reservation 6 från vpk skriva att det skall vara ett orubbligt krav under försöksverksamheten avstyrker vi.

Som vi hörde under utskottsresan har skyddskonsulenterna stor frihet att

försöka få rätt man på rätt plats. Både i Malmö och i Helsingborg var brandkåren intresserad av att bidra med arbetstillfällen. Utskottet anser att i valet av arbetsplats är engagerande medmänniskor en förutsättning för ett bra resultat, och många föreningar har redan som mål att hjälpa ungdom med problem.

I reservation 7 anser centern att riksdagen bör ge regeringen till känna att försöksverksamheten får tillräckliga resurser. Kostnaden beräknas till 2,4 milj. kr. per år. För budgetåret 1989/90 ryms kostnaden inom ramen för frivårdens anvisade medel. Jag kan återkomma till detta, om det är önskvärt. När det gäller finansieringen för de två kommande åren återkommer justitieministern med förslag i budgetpropositionen. Utskottet framhåller att det är viktigt att försöket inte skall ge missvisande resultat på grund av otillräckliga resurser, men vi utgår från att så sker utan ett särskilt uttalande från riksdagen.

I reservation 8 begär moderaterna, centern och folkpartiet att riksdagen redan nu skall ge regeringen till känna att samhällstjänst efter utvärdering bör införas i brottsbalken som separat påföljd. Utskottet anser liksom justitieministern att samhällstjänsten, om den faller väl ut, bör permanentas och bestämmelserna fogas in i brottsbalkens bestämmelser om påföljd för brott. Innan utvärdering har ägt rum är vi dock inte beredda att ta ställning i frågan om samhällstjänst skall utformas som en ny fristående påföljd.

I reservation 9 anser folkpartiet och centern att regeringen snarast skall lägga fram förslag för riksdagen om införande av jourdomstolar. Där gör utskottsmajoriteten samma bedömning som tidigare, att jourdomstolar för unga inte skall införas, eftersom unga lagöverträdare i princip inte skall ställas inför domstol. Utskottet delar reservanternas uppfattning om att det är viktigt med en snabb handläggning av ungdomsmålen, och BRÅ har kommit med en preliminär utvärdering med snabbare utredningar rörande unga lagöverträdare, av försöksverksamheten som pågått sedan den 1 juli 1988 i Handen, Norrköping, Värnamo, Malmö, Köping, Västerås, Borlänge och Luleå. Även om resultatet är preliminära kan man dra slutsatsen att handläggningstiden kan förkortas väsentligt genom organisatoriska förändringar och utökat samarbete mellan alla berörda.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Jag blir litet förvånad när Sigrid Bolkéus här påpekar hur viktigt och bra det är med samhällstjänst. Hon litar på att de resurser som vi har hört att man säger sig vara i avsaknad av på något sätt kommer till, samtidigt som hon säger att vi inte kan genomföra detta lika över hela landet, eftersom det skulle bli för dyrt. Jag har redan tidigare påpekat att vi från moderat håll anser att resursknapphet inte kan få bidra till olikhet inför lagen.

Dessutom tror jag att man bedrar sig själv litet. Vi är alla överens om att de korta fängelsestraffen, där man inte hinner sätta in någon hjälp, många gånger är destruktiva. Samhällstjänsten skulle kunna utgöra en positiv hjälp för människor att snabbt komma på fötter igen. På sikt är det dessutom ett mycket billigare system än det dyra fängelsestraffet. Socialdemokraterna är

mycket ologiska i sitt resonemang i det här avseendet.

Ingrid Burman påpekade att hon var orolig för att samhällstjänsten inte skulle kunna få fram platser nog på frivillig basis. Hon var orolig för att man skulle kunna gå in på den reguljära arbetsmarknaden. På sikt anser jag att dessa människor skall slussas över till den reguljära arbetsmarknaden. Det är bra och humant att låta människor arbeta ute i frivilliga föreningar. Jag vet också att det inte är så svårt som man tror att skapa platser. En del kommuner har faktiskt försökt att inom socialtjänstlagens ramar ge människor som har hamnat utanför samhället arbetsträning, utbildning och arbete i ideella organisationer. Det är fler än man tror som ställer upp. Jag är positivt inställd i det fallet. Jag tror nämligen att det här är någonting som har kommit för att stanna, något som vi kommer att få positiva erfarenheter av. Jag tror att hela samhället på sikt kommer att få en betydligt bättre framtid, framför allt de unga. Det händer någonting omedelbart, de döms till samhällstjänst – de får göra någonting. Jag tror också att resurserna på något sätt måste plockas fram. Detta får inte vara en resursfråga.

INGRID BURMAN (vpk) replik:

Herr talman! Jag är ledsen om jag uttryckte mig så att Birgit Henriksson uppfattade att jag var orolig för att det inte skulle gå att få fram arbetstillfällen hos de ideella organisationerna. Vad jag försökte framföra var snarare den motsatta åsikten, att jag tycker att vi enbart skall plocka fram arbetstillfällen där. Jag tror det finns utrymme för det. Det finns beredvillighet och beredskap, om vi tillför tillräckliga resurser till skyddskonsulenterna. Jag försökte i stället varna för en utveckling som innebär att vi tar den reguljära arbetsmarknaden i anspråk.

BIRGIT HENRIKSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga att jag tydligen missuppfattade Ingrid Burman. På sikt måste väl ändå målet vara att få ut alla på den reguljära arbetsmarknaden. En överslussning mot slutet av samhällstjänsttiden måste därför kunna komma i fråga.

INGRID BURMAN (vpk) replik:

Herr talman! När det gäller detta med att ta den reguljära arbetsmarknaden i anspråk är jag och mitt parti av den uppfattningen att den kontakten är någonting som man skall söka etablera efter det att samhällstjänsten är genomförd. Det går bl.a. att hämta vitsord från de ideella organisationer där personen i fråga har varit placerad för samhällstjänst.

Det är också viktigt att vara medveten om att en del av de lagöverträdare som kommer att dömas till samhällstjänst redan har ett reguljärt arbete vid sidan om. Det kan uppstå ett konstlat konkurrensförhållande, om vi blandar samhällstjänsten med reguljära arbeten. Vi får också en konstig koppling – vad är straff, vad är arbete och vad är samhällstjänst?

BIRGIT HENRIKSSON (m) replik:

Herr talman! Det jag menar är att man inte skall göra som i dag, att man

bara släpper den som har varit dömd utan att den personen har arbete, bostad och ordnade förhållanden. Då bör det helst vara någon form av reguljärt arbete, annars har man den dömde snart tillbaka igen.

Tredje vice talmannen anmälde att Ingrid Burman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Det är sant att vi i folkpartiet vill ha en försöksverksamhet med samhällstjänst över hela landet. Att det är fullt möjligt att låta försöksverksamheten omfatta hela landet har vi justitieministerns ord på och även utskottsmajoritetens. Vi behöver inte avgränsa försöksverksamheten lokalt, därför att man har gjort det i Danmark och Norge. I Danmark och Norge var man tidigt ute. Vi kan naturligtvis dra fördel av de erfarenheter man gjorde där och genomföra ett fullskaleförsök.

Lagrådet återopas ofta av socialdemokraterna när det passar. Det passade inte häromveckan när vi talade om företagsbot. Det passar inte när lagrådet talar om att skyddstillsyn inte endast bör tillkomma yngre lagöverträdare. Det passar inte när vi vill göra samhällstjänsten till en ny fristående påföljd, som lagrådet säger. Men det passar när lagrådet är för en lokalt begränsad försöksverksamhet. Vi kanske skulle vara litet försiktigare med att använda lagrådet som tillhygge i våra debatter.

I princip skall unga lagöverträdare mellan 15 och 17 år självfallet inte ställas inför domstol. Dem skall socialtjänsten ta hand om. Men i motsats till socialdemokraterna vill vi inte utesluta att samhällstjänst också skall kunna tänkas som ett alternativ till skyddstillsyn. Det är den enkla innebörden av reservation 3.

Herr talman! Det viktiga i dag är, trots att vi träter om några reservationer, att socialdemokraternas och vpk:s envetna motstånd mot tanken på samhällstjänst nu är genombrutet.

ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Sigríd Bolkéus sade att det finns tillräckliga resurser. Jag påstår än en gång att vi från frivårdshåll har fått lära oss att de redovisade medlen inte räcker till de uppgifter man redan har. Det handlar snarare om överskridanden. Att inom den redan överskridna ramen få plats för effektiv försöksverksamhet på ett så viktigt område tror vi inte är möjligt. Det är alltså viktigt att regeringen ser till att få fram de pengar som behövs.

Det är centralt att åtgärder från samhällets sida sätts in tidigt, när unga håller på att komma snett. Därför är det viktigt att även 15–17-åringar så småningom kan bli föremål för denna typ av åtgärder. Betydelsen av tidiga åtgärder för att avbryta en negativ utveckling tror vi är stor.

Sigríd Bolkéus sade att det finns stor frihet att välja arbetsplatser. Jag tycker emellertid att det är så viktigt att det finns olika typer av arbetsplatser, att man borde ha nämnt det i utskottet och varit överens om det. Det är viktigt att de som på detta sätt kommer i kontakt med arbetslivet, kanske för första gången, kan få olika erfarenheter och få en uppfattning om arbetsmarknaden. Jag tror inte att det är negativt. Jag tror att farhågan för att man

skall blanda ihop straff och arbete är överdriven. Det är så positivt att komma in i en social gemenskap och betyda någonting, att det överväger de negativa effekterna för den enskilde som berörs.

Slutligen tycker jag att försöket skulle omfatta fler platser för att få en ökad spridning och ökade möjligheter till positiva resultat. Jag har t.o.m. i mitt förra inlägg erkänt att jag tycker att försöksverksamheten borde finnas i hela landet. Jag nöjer mig dock med att yrka bifall till centerns reservation.

KENT LUNDGREN (mp):

Herr talman! Till Sigrid Bolkéus vill jag säga följande. När vi talar om omfattningen av samhällstjänsten, vilka kategorier som skall ingå och vilka nuvarande påföljder samhällstjänsten skulle kunna ersätta, skall vi ha klart för oss att samhällstjänst inte bara är ett straff eller en påföljd. Jag ser samhällstjänst också som en social träning. Därför tycker jag, uppriktigt sagt, att samhällstjänst i stället för skyddstillsyn skall prövas. Det är viktigt både av omtanke om den unge, för att han skall få den sociala träning och gemenskap som han i dag kanske saknar, och som en markering av en reaktion från samhällets sida. Den reaktionsmarkering som samhällstjänst utgör anser jag vara tydligare, utan att den på något sätt för den skull skulle vara mer förnedrande eller hårt utdömd. Vi måste ha klart för oss vad det är vi pratar om. Jag tycker att vi skall prata om reaktion från samhället och möjligheter för den unge.

Om man skall göra ett försök värt namnet, av den omfattning vi här pratar om, måste man se till att det finns ordentligt med resurser för att få den effekt man förhoppningsvis eftersträvar. Samhällstjänst innebär att det sker en kontroll av att de frivilliga arbetena – oavlönade arbeten skall man kanske säga – verkligen utförs. Det är viktigt att detta kontrolleras. Och detta kräver mycket folk.

Vid den uppvaktnings som skyddskonsulenterna gjorde hos utskottet sades det att våra fängelser redan i dag är överfyllda. Man skulle kunna lätta på det trycket genom att placera en hel del rattfyllerister i kontraktsvård, om det fanns resurser till det. Varje gång kontraktsvård ges krävs det i genomsnitt fyra arbetsdagar för en assistent. Det handlar alltså om en flaskhals i kriminalvården. Att dessutom lägga på samhällstjänsten utan ett ordentligt resurstillskott innebär att hela försöket skjuts i sank.

SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Jag skall börja med att tala om resurserna. Liksom övriga talare blev jag mycket bekymrad när jag hörde att frivården inte hade några pengar till försöksverksamheten. Jag vänder mig därför till de personer på justitiedepartementet som tillsammans med personer på finansdepartementet och generaldirektören Björn Weibo bl.a. diskuterade finansieringen.

Åtta skyddskonsulentdistrikt omfattas av försöksverksamheten, och varje distrikt har anställt en projektledare. Deras löner, resor, utbildning och kringkostnader har beräknats till 2,4 miljoner för ett budgetår. Men hur har beräkningen gått till för att kostnaderna skall rymmas under anvisade medel? Jo, anslagsuppföljningar har gjorts flera år tillbaka, och dessa har gett

underlag till propositionen. Budgetåret 1985/86 beräknades det att överskottet på löneanslaget, sedan tio månader hade gått, vid årets slut skulle bli 5,3 miljoner. 1986/87 såg det ut att bli 3,5 miljoner kvar. 1987/88 var summan 5 miljoner. 1988/89 var anslaget till löner 167 miljoner. Efter tio månader hade 147 miljoner förbrukats. Prognosen för hela året var 162 miljoner. Då skulle det bli 5 miljoner kvar. Ett förslagsanslag kan ju inte överföras till nästa år som ett reservationsanslag. Det är ju inte förbjudet att använda pengar som blir över från löneanslag till annat, t.ex. möbler och utbildning. Men det finns särskilda anslag för dessa ändamål inom kriminalvården. Vad som tydligen hände förra året, då löneanslaget överskreds med ca 3 %, var att det inköptes för mycket av sådant som ansågs behövas, alltså en ren felberäkning. Eftersom det år från år har blivit 3,5–5 miljoner över beräknas 2,4 miljoner till projektledarna rymmas inom löneanslaget. Och medlen skall väl användas till det som de är avsedda för? Skulle det emellertid mot förmodan visa sig att 2,4 miljoner inte rymms inom löneanslaget kommer extra pengar att anslås.

Flera talare har talat om försöksverksamhet i hela landet. Det finns naturligtvis budgetmässiga skäl att föreslå en lokal avgränsning. Man kan ju både lära sig något och tjäna pengar på att misstag inte upprepas i framtiden eller görs samtidigt i hela landet. Detta påpekas också från lagrådet. Det har även tidigare bedrivits försöksverksamhet på det kriminalpolitiska området, försök som i praktiken har varit lokalt avgränsade, t.ex. Ulleråkerprojektet under 1979–1982.

Ett av huvudskälen till att lokalt avgränsad försöksverksamhet föreslås är att vi i Sverige inte utan vidare kan överföra erfarenheterna från Norge och Danmark till svenska förhållanden. Vi måste själva pröva detta för att få ett så säkert underlag som möjligt vid utvärderingen. Det är många frågor av både praktisk och annan art som skall besvaras, bl.a.: Hur stora blir arbetsplatsbankerna? Hur stor är de dömdas förmåga att klara av den uppgift som de har dömts till? Hur stor är återfallsfrekvensen? Blir den lägre inom samhällstjänsten? Då behövs tingsrätterna, om man inte har denna påföljd att jämföra med.

Jag vill säga något om det som har sagts om försöksverksamhet och likabehandling av alla. Innan Birgit Henriksson kom till justitieutskottet föreslog moderaterna en försöksverksamhet med alkoholtest genom utandningsprov på vissa platser i landet. Strider inte denna försöksverksamhet mot grundsynen att alla skall behandlas lika inför lagen?

Jag kanske hinner säga något om de 15–17-åringar som inte döms till fängelse. Det föreslås att dessa skall få samhällstjänst som alternativ till skyddstillsyn för att de skall få stöd, gemenskap och återanpassas. Det är just detta som är socialtjänstens mål och uppgift enligt socialtjänstlagen. Det finns redan inom socialtjänsten en form av samhällstjänst, bl.a. i Stockholm, där några av de värst utsatta ungdomarna har fått jobb på bilverkstäder, byggen och på en båt – det senaste omdiskuterat. Denna möjlighet att återanpassa ungdomar till samhället har alla kommuner.

I många länder finns samhällstjänst, och den används som alternativ till frihetsstraff. Det har i praktiken visat sig att det har varit svårt att döma 15–

17-åringar till samhällstjänst. De som har dömts till fängelse är ofta hårt belastade, och de som inte har hunnit så långt på brottets bana är omogna och klarar inte alltid av en strikt schemalagd arbetsplan på minst 40 timmar. Erfarenheterna har alltså visat att stökiga 15–17-åringar inte har den stabilitet som är nödvändig för att klara av de krav som samhällstjänst innebär. Samma åsikt hade även skyddskonsulenterna i Malmö och Helsingborg.

KENT LUNDGREN (mp):

Herr talman! Jag skall inte gå i polemik med Sigrid Bolkéus om siffror. Jag konstaterar att pengar i form av extraanslag garanteras i detta sammanhang. Jag kommer att vara mycket observant på att så verkligen sker, och jag kommer att väsnas ganska ordentligt om detta sjabblas bort. När vi talar om människor, i all synnerhet unga människor, är en sådan chans som samhällstjänsten kan innebära alldeles för viktig för att försvinna.

Sigrid Bolkéus, jag har respekt för socialtjänsten, men beträffande ungdomar som befinner sig på en kriminell bana och som är i straffbar ålder, stökiga 15–17-åringar, vill jag säga följande. Om dessa ungdomar inte klarar av samhällstjänst, hur i herrans namn skall de då klara av att leva i samhället i framtiden? Det handlar om social träning, och jag ser samhällstjänsten som en social träning. Om den sedan skall sortera under socialtjänsten eller kriminalvården kan man diskutera. Men om man rör sig i dessa fack med samhällstjänst, kan jag inte förstå varför inte skyddstillsyn enligt kriminalvårdstadgan skulle kunna ersättas med samhällstjänst, som ligger inom samma område.

BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Det var just det som sades om de stökiga tonåringarna som jag reagerade på. Sigrid Bolkéus sade att de är omogna och att de har svårt att passa tider. Det är just den arbetsträningen som är oerhört värdefull. Därför skulle dessa ungdomar tidigt behöva komma under en fast handledning. I de fall där detta har gjorts i vissa kommuner inom socialtjänsten har det visat sig att detta på sikt är möjligt, visserligen med tålmod, men det går. Det är i detta sammanhang jag vill instämma i vad Kent Lundgren sade, nämligen att det är den sociala träningen som är absolut nödvändig, annars kommer dessa ungdomar inte att kunna få sin rättmätiga plats i samhället. De kommer att hamna i den utslagna gruppen som står utanför.

Sigrid Bolkéus talade om alkoholtest. Det är riktigt att detta hände före min tid i utskottet, och jag känner inte till detta närmare. Men jag vet att det på försök sätts upp kontroller och spärrar litet här och där i olika län. Och det är icke jämförbart med att kriminella handlingar, som det här handlar om, som egentligen skall rendera fängelsestraff, på vissa håll leder till samhällstjänst och på andra håll till fängelsestraff. Det är också med tanke på det som jag är något förvånad över att man är så ovillig att se att samhällstjänst ingår i ett slags kontrakt, att samhällstjänst skall ersätta fängelse och att man då inte heller vill ha ett villkorligt fängelsestraff. Bryts överenskomsten är det egentligen det utdömda fängelsestraffet som bör gälla, det fängelsestraff som vederbörande alltså skulle ha dömts till, om han eller hon inte hade accepterat det kontrakt som man sedan bryter. Jag tycker att det

är ett ologiskt resonemang ifrån socialdemokraternas sida.

SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Jag hann i mitt förra inlägg inte med att ta upp jourdomstolar, som så många har berört. Vi instämmer i att det är viktigt med en snabb handläggning av ungdomsmålen. Den 10 juni 1988 fick vi en ny lag, där just skyndsamheten i handläggningen betonas. Yttrande från socialnämnden skall inom två veckor avges till åklagare. Vid den preliminära utvärderingen av det försök med åtta åklagarmyndigheter som jag nämnde i mitt inledningsanförande har det visat sig att det i försöksdistrikten i genomsnitt har gått 44 dagar fram till åklagarbeslut och 64 dagar fram till dom. I undersökningssjukhusdistrikten har det gått i genomsnitt 74 dagar fram till åklagarbeslut och 82 dagar fram till dom. Det är alltså en skillnad på en månad.

När vi i justitiekommittén besökte hovrätten i Malmö den 9 november fick vi en redogörelse för hur socialtjänst, polis- och åklagarmyndigheter samarbetat för att få till stånd en skyndsammare handläggning av ungdomsären den. Det går att åstadkomma snabb handläggning. Jourdomstolar är för mig något av snabbdomstolar. Men även när det gäller ungdomsmål måste det finnas tid till att höra berörda parter som kan bidra till ett bra underlag för en dom: polis, brottsoffer, vittnen, sociala myndigheter och åklagare. "Hellre fria än fälla" måste ju gälla även för ungdomar, och allt skall göras för att inte en oskyldig skall bli dömd.

Angående resurserna är det klart utsagt att om anvisade pengar inte skulle räcka, så kommer erforderliga medel att tillskjutas.

LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Vi är tydligen, Sigrid Bolkéus, överens om vikten av kortare handläggningstider när det gäller ungdomsmål, men vår poäng här är att införande av jourdomstolar ytterligare skulle korta av handläggningstiderna. Det är alltså poängen i vår reservation.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

9 § Fårbrevet m.m.

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1989/90:KrU7 Fårbrevet m.m.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Enligt regeringsformen är det staten själv som beslutar om sin egendom. Riksdagen fastställer hur förvaltningen skall ske av de statliga egendomarna.

Riksdagen föreslås i dag av kulturutskottet att göra en hemställan som är ytterst ovanlig, kanske unik. Ett enigt kulturutskott föreslår regeringen att skänka eller deponera det s.k. fårbrevet till Färöarna.

I vårt land finns det två medeltida laghandskrifter med anknytning till Färöarna. Bägge har inom sina pärmar det s.k. fårbrevet i något olika versioner. Det äldsta är daterat 1298 och finns på kungl. biblioteket. Det är det som nu är aktuellt. Det har utfärdats av hertig Håkon Magnusson och ingår i en bok, Kungsboken eller Den kungliga boken, som i huvudsak innehåller Magnus Lagaböters landslag från tidigare på 1200-talet. Till denna lag har senare fogats den äldsta versionen av fårbrevet.

Fårbrevet tar upp regler om fårskötsel. Många av de reglerna gäller ännu i dag. Det är roligt att läsa fårbrevet. Där talas om vad en man på Färöarna skall göra om grannens får går in på hans mark och betar mer än en gång, om fåren skulle gå in upprepade gånger osv. Förutom fårskötsel tas i fårbrevet upp något om valfångst, förhållandet mellan husbonde och tjänare, vad man skall betala för inkvartering, en inkvartering som ställer sig dyrare ju oftare öl serveras till måltiderna.

Det intressanta med fårbrevet är språket. Man har tidigare räknat med att det färöiska språket är härlett från nordnorskan, men vad man nu vet genom språkforskning, särskilt på de tillägg som har gjorts till fårbrevet, är att det har funnits och finns ett särskilt färöiskt språk.

Kungsboken med fårbrevet lämnade Bergen och kom till Färöarna någon gång på 1300-talets början. Detsamma gäller inte den prakthandskrift som finns vid Lunds universitet. Den är i bättre skick. Den har initialbokstäverna till styckena utskrivna – det saknas i den version som vi nu uppmanar regeringen föra tillbaka över haven.

Den nu aktuella lagboken hamnade så småningom i Sverige. Efter att ha återvänt till Bergen med den siste lagmannen som hade hand om den kom den till Antikvitetskollegiets samlingar i Uppsala på 1680-talet och ca 100 år senare till KB.

Kulturutskottet föreslår nu riksdagen att uppmana regeringen att Kungsboken får göra resan tillbaka till öriket.

Men, herr talman, utskottet understryker mycket starkt att ställningstagandet inte får tas till intäkt för en ändring i praxis i frågor om återlämnande av kulturföremål till ursprungsländer. I fråga om återlämnandet av Kungsboken har utskottet funnit att speciella förhållanden råder.

Först och främst finns det på Färöarna inga medeltida handskrifter. De som över huvud taget finns är dessa två, som befinner sig i Sverige, plus några diplom i Danmark. Ett överförande av boken skulle dessutom stärka den nationella och den kulturella identiteten i detta örike. Utskottet har sammanträffat med representanter för Färöarna och fått klart för sig den oerhört stora betydelse man där fäster vid att hemma hos sig få förvara denna skrift. För mig – det vill jag gärna säga – har också det nordiska sambandet haft betydelse. Dessutom har vi kvar ett exemplar på universitetsbiblioteket i Lund.

Herr talman! Jag vet att man på Färöarna upplever den här dagen, den 7 december, som en mycket stor dag. Min önskan är att också Sveriges riksdag kan känna litet av Färöarnas glädje, när vi nu fattar detta ytterst ovanliga beslut.

ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Monica Kronlund från Bandhagen säger följande i ett brev

till regeringen:

"Färöarna bör få sitt brev. Vi får åka dit om vi vill studera färöisk historia. Det finns ingen anledning för oss att tjuvhålla på deras brev. Eller hur?"

Dessutom är det väl en känslomässig sak. Det är fråga om 'rötter' och känslor. Öborna känner säkert starkt att Fårabrevet är en del av deras 'rötter', och det är väl trevligast för dem att ha sitt brev. Och det känns ju trevligare för oss att ge det tillbaka, och ej ha det på KB."

Det här brevet visar att också svenska folket engagerar sig i denna fråga.

Den 25 oktober uppvaktades vi i kulturutskottet av en grupp från Färöarna under ledning av landsarkivarien Johannes Dalsgaard. Vi fick klart för oss att det handlar om just det som brevskrivaren nämnde – alltså om identitet och rötter. Dessutom fick vi klart för oss att det är viktigt att "seyðabrævið", som fårbrevet heter på färöiska, kommer till Färöarna just därför att det handlar om de enda kända handskrifter av officiell karaktär som finns från medeltiden.

Efter det att kulturutskottet gjort sitt ställningstagande hade jag ett samtal med Johannes Dalsgaard på telefon. Jag skall nöja mig med att säga att jag nog aldrig har haft ett samtal med någon som varit lyckligare än Johannes Dalsgaard.

Utskottet säger:

"Vid sina överväganden har utskottet kommit till slutsatsen att det är motiverat att den på kungl. biblioteket förvarade Kungsboken med fårbrevet överförs till Färöarna. Det bör ankomma på regeringen att pröva i vilket sammanhang detta skall ske."

Därmed har Monica Kronlund i Bandhagen fått svar på sitt brev.

För mig personligen var det naturligtvis också en stor glädje att vid det första sammanträdet där jag tjänstgjorde som ordförande få klubba utskottets enhälliga ställningstagande. Med detta hoppas jag också att riksdagen i dag säger att Färöarna skall få sitt "seyðabrævið".

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets enhälliga hemställan.

KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Jag ännar i dag talarstolen i ren glädje över kulturutskottets behandling av motionerna om fårbrevet och över det beslut som riksdagen i dag kommer att fatta.

För drygt ett år sedan, under valrörelsens slutspurt på Färöarna hade jag förmånen att som representant för moderata samlingspartiet besöka vårt syster-/broderparti där – folkeflokken.

En oktoberlördag i Torshavn samlades folkeflokkens medlemmar under temat Kvinnor behövs i politiken. Folkeflokkens kvinnliga politikernas anföranden och efterföljande diskussioner hölls på färöiska.

Det var under detta besök på Färöarna som jag kom till insikt om den oerhört stora betydelse som det färöiska språket, dess historia och dess bevarande har för färöingarna och om den vikt som man fäste vid förhoppningen om att fårbrevet skulle få återvända hem.

Med denna insikt och med den nyfikenhet som detta väckt hos mig sökte jag mig till kungl. biblioteket. Där kvitterade jag ut Kungsboken och tillbringade en kulturell högtidsstund tillsammans med det gamla dokumentet.

Sedan gick jag hem och skrev min motion.

Jag gläder mig nu tillsammans med färöingarna över kulturutskottets ställningstagande och över det beslut som riksdagen i dag kommer att fatta. Det här vittnar om stor medvetenhet om hur viktigt detta med kulturarvet är för alla människor och om den djupa samhörighet som finns mellan Sverige och Färöarna.

LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Fårbrevet är, som vi har hört, en kunglig färöisk förordning från medeltiden, vilken utfärdades i Oslo 1298. Som framgår av namnet rör förordningen den på öarna så viktiga fårskötseln. Brevet finns på KB, kungl. biblioteket, här i Stockholm, inbundet i den s.k. Kungsboken, som under medeltiden av allt att döma var den färöiske lagmannens ämbetsexemplar av lagen.

Till kungl. biblioteket kom boken 1780 från Antikvitetsarkivet. Hur boken hamnat där vet man inte riktigt säkert. Men det kanske inte spelar så stor roll att man inte vet det.

I fårbrevet finns det färöiska ord och uttryck som gör att brevet är en enastående källa till kunskap om det färöiska språket. Det har sagts att fårbrevet är det mest betydande färöiska dokument som över huvud taget finns. Självfallet är Kungsboken av stort kulturhistoriskt intresse.

Jag behöver kanske inte, herr talman, tillägga att det länge har varit en stark önskan från färöiskt håll att Kungsboken med fårbrevet överförs till Färöarna. Dessa handskrifter från medeltiden har naturligtvis ett stort symbolvärde för människorna på Färöarna, där man inte äger en enda handskrift från medeltiden. Ett överlämnande av Kungsboken skulle säkert – precis som utskottet säger – stärka färöingarnas nationella och kulturella identitet, särskilt som man håller på att bygga upp ett universitet med betoning på historisk och språklig forskning och undervisning.

Vi motionärer från folkpartiet, dvs. Elver Jonsson och jag, delar helt utskottets mening, nämligen att ett beslut om att ge regeringen till känna att Kungsboken bör överföras till Färöarna inte får skapa ett prejudikat. Det är ett undantag som riksdagen i dag gör i den nordiska samhörighetens namn.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! Också jag känner mycket stor glädje över att riksdagen kan fatta ett beslut som är så viktigt för folket på Färöarna och över att det här dokumentet äntligen kan återfinna sin hemort på Färöarna. Det är efterlängtat.

När en tremannadelegation från Färöarna besökte kulturutskottet såg jag på dem som ingick i delegationen att de också var förvissade om att dokumentet förr eller senare skulle kunna hämtas hem. Det har tydligen oerhört stor betydelse för det färöiska folkets identitet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Man kom på den här idén efter kontakter med färöingar. Jag vet inte vad detta med kontakter söderut skulle kunna betyda när det gäller min motion, 1988/89:Kr320, om återlämnande av vissa kulturskatter – alltså vad det

skulle kunna betyda i framtiden. Det gäller då Danmark, Polen och Böhmen, ja, över huvud taget Tjeckoslovakien.

Min motion handlar om vissa kulturskatter som mer eller mindre har stulits från andra länder. Företrädesvis rör det sig om krigsbyten – t.ex. den s.k. Silverbibeln, den s.k. Djävulsbibeln och Fredrik II:s av Danmark tronhimmel på Kronborgs slott.

Av kulturutskottets betänkande framgår med önskvärd tydlighet att det inte kan komma i fråga att riksdagen eller regeringen skulle fatta ett beslut som är så genomgripande att det innebär att dessa kulturföremål skall återföras till ursprungsländerna. Det gäller då Danmark, Finland, Tyskland, Böhmen och Polen. Både regeringsformen och lagen om kulturminnen anförs som effektiva barriärer när det gäller ett sådant handlande. Därför är man inte heller motiverad att kartlägga alla dessa föremål, som till övervägande del ingår i det svenska kulturarvet.

Jag är också numera fullt medveten om att jag skulle kasta ut nationen i barbari om motionen vann bifall. Jag har därför underlåtit att hävda motionens intentioner och drar mig tillbaka, slickande mina sår. Jag får alltså vänta tills någon i de här angivna länderna själv uppträder hos oss i kulturutskottet och vill hämta hem dessa kulturskatter.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag vill med glädje konstatera att Kaj Nilsson inte har följt upp sin motion i form av en reservation till utskottets betänkande. Det ligger mycket i de åsikter som Kaj Nilsson här framförde som motiv för detta handlande. Jag kan lägga till, att den dagen kanske aldrig kommer när något av vårt kulturarv krävs tillbaka av ett annat land. Skulle det ske, tror jag att det sker långt efter det att jag och Kaj Nilsson har lämnat riksdagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 12 §.)

10 § Meddelande om ärendehan- dlingen fredagen den 8 december

TREDJE VICE TALMANNEN:

Tidigare har meddelats att voteringar denna dag kan förekomma till kl. 16. Detta besked gäller endast under förutsättning av att voteringen i UbU9 om kommunalt huvudmannskap för lärare m.fl. på skolområdet är avslutad vid denna tidpunkt.

Arbetsplenium beräknas pågå längst till kl. 19. Även detta besked gäller under förutsättning av att skoldebatten är avslutad och votering har kunnat äga rum i detta ärende dessförinnan.

11 § Vissa högskolefrågor

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande

BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Detta betänkande är föranlett av en proposition där framför allt lärarhögskolan i Stockholm och dess lokalisering behandlades. Regeringen hade begärt bemyndigande om att få utlokalisera en stor del av utbildningen, dock icke hela, till Södertälje. Man hade räknat med att byggkostnaden skulle uppgå till ungefär 300 milj. kr.

Det visade sig emellertid rätt snart att det inte gick att samla en majoritet i utskottet för denna proposition. En rad olika överläggningar vidtog. Utskottet behandlade också många motioner om avslag på propositionen och motioner med förslag om att ärendet skulle analyseras närmare. Så blir det uppenbarligen också.

Utskottet har enhälligt fattat ett beslut om att inte nu ta ställning till regeringens förslag, utan efterlyser i stället en mera noggrann analys. Så småningom får vi se var lärarhögskolan i Stockholm kommer att hamna. Södertälje har nämnts, liksom Rålambshov, Frescati och andra alternativ.

Det är också några andra områden som tas upp i detta utskottsbetänkande, och jag skall uppehålla mig vid två frågor. Den ena gäller kvaliteten på den högre utbildningen, och det andra sakområdet som jag vill beröra gäller en förlängning av sjukgymnastutbildningen. Man kan säga att det ställningstagande som vi moderater har gjort i det senare ärendet är en följd av den principiella hållning som vi intar i den första av de frågor som jag nämnde, dvs. kvaliteten på den högre utbildningen.

Tyvärr – jag stryker under tyvärr – finns det anledning att hysa tvivel beträffande den högre utbildningens kvalitet i Sverige, framför allt om man sätter in den i ett europeiskt perspektiv. Senast i dag, när utbildningsutskottet besökte Svenska institutet, framkom det i samtal som jag där hade att det, när det är fråga om att skicka svenska forskningsstipendiater utomlands, tyvärr många gånger, i varje fall när det gäller humaniora och samhällsvetenskap, är en begränsad kvalitet på det som dessa forskare har åstadkommit.

Nu säger utskottsmajoriteten att "en av de självklara förutsättningarna i dagens högskola är att utbildningen skall vara av hög kvalitet". Dessutom tillfogar man att all utbildning enligt högskolelagen skall "vila på vetenskaplig grund".

Detta är inte mycket annat än ordens makt över tanken. Vilar verkligen all postgymnasial utbildning i Sverige i dag på vetenskaplig grund bara därför att det är inskrivet i högskolelagen? Alla vet naturligtvis att så inte är fallet.

Det kommer att dröja decennier innan all högre utbildning kan vila på vetenskaplig grund – om den nu över huvud taget skall göra det. Det finns naturligtvis åtskillig postgymnasial utbildning som inte behöver vila på en vetenskaplig grund. Vi har nu dragit denna gränslinje, men vi får akta oss för att säga, att eftersom nu högskolelagen skall vara det gällande, får all utbildning automatiskt en hög kvalitet och kommer automatiskt att vila på en vetenskaplig grund. Så är det alltså inte.

Vi hoppas nu alla att det skall bli möjligt för Sverige att delta i EG:s utbytesprogram Erasmus och COMETT. Utbildningsministern brukar ofta sitta här när vi diskuterar utbildningsfrågor, men han gör det inte i dag. Därför

Vissa högskolefrågor

kan jag inte ställa frågan till honom hur långt det har gått och vad som har hänt i de förhandlingar som skulle börja alldeles efter det att en del av utbildningsutskottet lämnade Bryssel i september.

Utskottsmajoriteten anför också att den högskolepedagogiska kommitté som nu arbetar kommer att ta sig an en hel del av de problem som vi berör när det gäller kvalitetsfrågorna. Man pekar på den nya examensordning som har föreslagits av UHÄ. Det är nog gott och väl, men det är mycket annat som återstår och som vi har tagit upp i andra sammanhang. Det gäller tillträdeskraven, och det gäller framför allt att det skall finnas kompetenta lärare på högskolan, där vi vet att en förfärande stor del inte ens är forskningsutbildade.

Utskottets majoritet borde i och för sig inte ha haft särskilt svårt att ansluta sig till det krav som förs fram i den moderata partimotionen i detta fall, nämligen att det gäller att se till att den högre utbildningen har bästa möjliga kvalitet, så att det blir möjligt för svenska studerande att utan alltför stora ansträngningar följa med undervisningen i den utbildning som vi hoppas att de skall få en chans att genomgå ute i Europa, om inte annat i följd av Erasmus införande. Alla svenska studerande bör komma upp till en kompetens som är densamma som studerande inom de olika EG-länderna har.

Ett av de exempel som vi har på att det är tvivelaktigt i vilken utsträckning som denna kompetens verkligen finns gäller just sjukgymnastutbildningen. Den är på 100 poäng i Sverige, och det är den kortaste sjukgymnastutbildningen i hela Norden. Här har ställts ett krav, som vi inte har haft svårt att ansluta oss till, på att sjukgymnastutbildningen skall förlängas. EG sätter en gräns vid tre år, all utbildning som är tre år skall vara kompetensgivande. Den svenska utbildningen är bara två och ett halvt år. Det är möjligt att de här litet mer byråkratiska reglerna kan kringgås, men säkert är det inte. Sjukgymnastutbildningen är dessutom oerhört pressad och blir pressande för eleverna.

Utskottet säger att det finns en påbyggnadsutbildning med två olika varianter på 20 poäng. Det är gott och väl – det är inte någon som har sagt att det inte skall vara så – men å andra sidan är det den kortare utbildningen som ger en legitimation, som det i detta sammanhang är fråga om. Utskottets påstående är alltså inte särskilt relevant.

Jag hoppas därför att vi snart skall få igenom förslaget om längre sjukgymnastutbildning, och jag hoppas också att Sverige verkligen skall kunna hävda sig i kvalitativt hänseende när det gäller den högre utbildningen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 3 och 4.

MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Folkpartiet har i detta betänkande reserverat sig på två punkter – och dessa reservationer vill jag yrka bifall till. I övrigt har vi när det gäller de flesta motioner av folkpartister accepterat utskottets skrivelser, trots att vi anser att det finns delar där en vidare behandling är väl motiverad. Vi kommer att avvakta den utbildningsproposition som läggs fram i januari. Det gäller bl.a. miljövårdsinslag i olika utbildningar, kvalitetsfrågorna i utbildningen, ökat utrymme för etik, antropologi och beteendevetenskap, påbyggnadslinjer för textilkonst och en utökad sjukgymnastut-

bildning.

Herr talman! Folkpartiets motion om högre utbildning inom avfallsområdet har faktiskt avancerat en del sedan den väcktes, genom att UHÄ nu har fått regeringens uppdrag att utreda hur det skall gå till. Denna utredning skall presenteras redan den 1 mars 1990.

Vår reservation nr 1 berör möjligheterna att inom grundskollärautbildningen göra kombinationer, så att man kan vara ämneskompetent och samtidigt upprätthålla en tjänst som syokonsulent. Detta skulle, menar vi, gynna särskilt de små skolorna, som inte har tillräckligt många elever för att ha en syokonsulent på heltid.

När det gäller elevernas funderingar om framtiden, om yrkesval och över huvud taget det som syokonsulenterna arbetar med, är det inte säkert att dessa funderingar kommer fram bara under de timmar i veckan då en syokonsulent kan vara på en liten skola. Vi menar att det då är mycket bättre att syokonsulenten har vidgade uppgifter – och tillika är syokonsulent. Det fanns ju faktiskt yrkesvalslärare som jobbade på det sättet fram till 1970-talet.

Reservation nr 6 rör dockteatern, Michael Meschkes livsgärning i Sverige. Han har startat den, entusiasmerat studenter och betraktare, administrerat, regisserat, turnerat, tagit emot gästartister – allt för att vi svenskar skall få upp ögonen för dockteaterns kulturella möjligheter för både barn och vuxna. Det är en konstart som är högt skattad ute i Europa och som före Michael Meschkes ankomst till Sverige knappast var känd här. T.o.m. i Skåne har vi nu en egen dockteaterensemble, Kärran – en liten effekt av Meschkes arbete.

Folkpartiet vill med sin reservation att administrationen av denna konstart nu äntligen skall tas över av Dramatiska institutet för att avlasta Meschke, för att visa vår uppskattning av hans kulturgärning och för att ge de elever han har hand om möjlighet att få studiebidrag som andra studenter.

Utskottet avvisar Lola Björkquists och Charlotte Brantings motion med uppgiften att Dramatiska institutets verksamhet nu ses över. Man får faktiskt av utskottets skrivning den uppfattningen att dockteaterverksamheten explicit skall ingå i direktiven till kommittén. Det är inte sant. Jag har direktiven här framför mig, och det finns inte ett ord om dockteater, eller om att man skall vidga Dramatiska institutets ansvarsområde. Allt som skall utredas skall också ske inom befintliga ramar.

Herr talman! Övriga ledamöter av utskottet borde – liksom jag – känna sig litet lurade av detta försök att blanda bort korten. Jag vet ju att vi är många som uppskattar dockteater och som vill ha en svensk utveckling av denna konstart. De riksdagsledamöter som vill stödja folkpartiets reservation gör det då vi kommer till votering om reservation nr 6.

MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Sedan minst ett par år tillbaka har frågan om lärarutbildningens lokalisering i Stockholmsområdet diskuterats i utbildningsutskottet. Motioner med olika förslag har väckts, och i budgetpropositionen föreslogs Södertälje som lokaliseringsort. Många uppvaktningar har gjorts sedan dess. Resultatet av dessa uppvaktningar har inte blivit att frågetecknen rätats ut;

snarare har de blivit fler.

Ett av de tillkommande frågetecknen gäller dimensioneringen. Det står nu klart att behovet av lärare kommer att öka i framtiden, och därför bör antalet platser utökas. Det kan inte vara vettigt att nu besluta om att bygga en lärarhögskola som redan vid beslutstillfället är för liten. Kanske skall HLS delas i två delar för att man skall kunna öka möjligheten att rekrytera studenter och tillgodose den regionala balansen i området. Det är därför bra att vi i utskottet har enats om att en mer ingående analys nu bör göras när det gäller de här frågorna. Det gäller även hur frågan om samordningen med de ämnestoretiska och praktisk-pedagogiska avsnitten skall lösas.

I detta betänkande behandlas en motion där vi yrkade att man skulle återupprätta hemspråklärlinjen. Eftersom man nu i utbildningsplanen för grundskollärlinjen när det gäller lärare i hemspråk har gjort vissa ändringar i syfte att åstadkomma ungefär det som vi önskade, avstår vi från reservation i det här fallet.

Vi i centern upprepar vårt krav att grundskollärlinjens utbildning för årskurserna 1–7 skall förlängas med 20 poäng för att ge de blivande lärarna behörighet i engelska. Vi vet att en tidig språkinläring är till fördel för resultatet, och därför har vi också i annat sammanhang framhållit att regeringen bör förtydliga läroplanens intention att engelska skall läsas på lågstadiet.

Alla talar i dag mycket om internationalisering och nödvändigheten av att vi i Sverige får ett ökat internationellt utbyte av bl.a. studerande, och att vi underlättar för utländska studenter att komma hit genom att bedriva undervisning vid högskolan på t.ex. engelska. Det borde då vara en självklarhet att lärarna i grundskolan har behörighet att undervisa i engelska för att kunna ge eleverna en så bra start som möjligt.

Utskottsmajoriteten avfärdar det hela med kostnadsskäl – vilket vi i centern anser vara mycket kortsiktigt tänkt. I stället hänvisar man till fortbildning och till styrning av de lärare som har kompetensen. Det senare kanske kan fungera i stora skolor, men hur går det i de små? Och fortbildning är naturligtvis bra för de lärare som finns, men vi tycker att det är en självklarhet att de lärare som nu utbildas skall ha kompetensen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Så till frågan om sjukgymnastutbildningen. Vi har ju Nordens kortaste sjukgymnastutbildning – 100 poäng. Och även vid annan internationell jämförelse framstår den som kort. Den är dessutom mycket komprimerad, vilket gör det svårt att tillföra undervisningen kunskap om nya rön och behandlingsmetoder – som ständigt utvecklas. Vi och även moderaterna anser att man bör förlänga utbildningen till att omfatta 120 poäng, alltså tre år, för att göra utbildningen internationellt gångbar men också – och det är egentligen det viktiga – för att höja kvaliteten.

Jag skulle vilja fråga Bengt Silfverstrand, som kommer att tala här senare, om han inte inser behovet av en förlängning och en kvalitetshöjning av sjukgymnastutbildningen för att ge större möjligheter att åstadkomma snabbare rehabilitering av människor, för att minska mänskligt lidande och för att människorna också snabbare skall komma tillbaka i arbete.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 4.

BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Jag skall inte nu föregripa den kommande debatten om kommunaliseringen av lärare och andra yrkesgrupper i skolan. Men i en del debatter måste man se tillbaka och lyfta fram andra partiers agerande för att frågorna skall få en allsidig belysning. I en del fall blir då frågeställningar och ståndpunkter begripliga, och i en del fall blir hela komplexet aldeles obegripligt och mest av allt förvirrat.

Vpk har till det betänkade vi nu behandlar fogat dels en reservation om längden på sjukgymnasternas utbildning, dels en reservation om längden på de s.k. tidigarelärarnas utbildning. Bakom den senare reservationen om lärarna i årskurs 1-7 står vi för övrigt tillsammans med centerpartiet.

Vi i vpk anser att sjukgymnasternas utbildning i dag är för kort. Vi anser inte att det vid en internationell jämförelse går att hänvisa till att det finns en påbyggnadsutbildning som man kan lägga till efter genomgången grundutbildning. Vi anser att själva grundutbildningen i sig är för kort och att påbyggnadsutbildningen behövs därutöver.

När det gäller lärarutbildningen för årskurserna 1-7 föreslår vi tillsammans med centerpartiet en förlängning om 20 poäng så att lärarna skall kunna få den kompetens som är nödvändig för att undervisa i engelska på dessa årskurser. Detta förslag härrör från de första besluten som fattades här i riksdagen om den nya lärarutbildningen för grundskolan.

Det finns då det gäller sjukgymnasterna ytterligare en reservation. Bakom denna står moderata samlingspartiet och centerpartiet. Jag vill redan nu säga att vpk i en andra voteringsomgång kommer att stödja denna reservation. Vad som är anmärkningsvärt när det gäller sjukgymnastutbildningen är att det i detta sammanhang saknas ett parti, ett parti som minsann inte annars brukar försitta chansen att tala om vikten av internationella jämförelser i fråga om högskoleutbildning. Jag avser naturligtvis folkpartiet. Jag tvingas i och med detta konstatera att folkpartiet brister i principer; principerna räcker inte fram till att omfatta sjukgymnasternas utbildning. Dess värre tror jag inte att principbristen gäller endast i frågan om sjukgymnasternas utbildning, utan jag tror att den inom den närmaste tiden kommer att visa sig när det gäller flera utbildningspolitiska frågor.

I fråga om förlängningen av tidigarelärarnas utbildning är "kompassfelet" hos moderater och folkpartister högst anmärkningsvärt. Det är underligt att två partier som så ihärdigt kritiserade förslaget till ny lärarutbildning för grundskolan utifrån vad man sade vara kvalitetsaspekter nu inte kan ställa upp på en förlängning av lärarutbildningen för årskurserna 1-7. Deras kritik utgick bl.a. från att det fanns brister i ämnesfördjupningen, att den inte var djup nog. När centerpartiet och vpk föreslår kvalitetsförbättringar inom utbildningen just i form av ökade ämnesstudier, och dessutom i engelska - detta för internationaliseringen så viktiga språk - då lyser folkpartiet och moderaterna med sin frånvaro. Och varför? Jo, de har sålt ut sina principer mot en handfull fler lärtjänster inom grundskolan än vad regeringen hade tänkt sig för ett par år sedan. Det är inte märkvärdigare än så, vare sig det gäller politik eller principer. Men frågan är om resultatet blir logiskt begripligt eller bara förvirrande.

Jag vill yrka bifall till reservationerna 2 och 5.

MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Björn Samuelson hoppar på, får jag väl nästan säga, vår principlöshet vad gäller att vi inte ställer oss bakom reservationen med förslag till längre grundutbildning för sjukgymnaster. Björn Samuelson lyssnade tydligen inte på vad jag sade. Jag räknade nämligen upp en rad frågor av dem som behandlas i dag som vi tänker återkomma till under den allmänna motionstiden när vi har sett vad regeringen kommer att lägga fram för förslag. Det är ju faktiskt det arbetet på olika nivåer som flera partier i denna kammare under lång tid har lagt ner som kan ge ett resultat i form av de förslag som finns i budgetpropositionen i januari. Jag menar därför att det inte är kortsynt att i dag inte ta upp detta utan i stället avvakta den propositionen.

Vi är i folkpartiet precis lika angelägna som Björn Samuelson vad gäller att våra sjukgymnaster skall stå sig i internationell konkurrens och ha en utbildning som garanterar kvalitet i fråga om värden av patienter.

BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Om det vore så att ytterligare 20 poäng när det gäller utbildningen för tidigarelärarna skulle innebära en kvalitativt bra lärarutbildning, då skulle jag inte tveka särskilt länge. Men eftersom vi vet att hela den lärarutbildning som har snickrats ihop är undermålig, eftersom vi vet att den måste ändras i grunden, är det inte någon större idé att ge sig in på något lappverk av det här slaget. Det skall till betydligt starkare mediciner för att klara av den här frågan.

Jag tror inte heller att det dröjer så länge innan landet blir moget för detta. Det kaos som nu hotar på skolans område till följd av regeringens totala förakt för kunskap och utbildning kommer att tvinga oss till en omändring över hela linjen.

BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Till folkpartiets Margitta Edgren vill jag säga att det väl är vackert att lita på regeringen i den här frågan. Det kan hända att folkpartiet får information som inte jag får. Här finns nu chansen att ge regeringen till känna att vi behöver en längre sjukgymnastutbildning. Varför försitta den chansen?

Så till vad Birger Hagård sade om kvaliteten inom lärarutbildningen. Från vpk:s och centerns sida frågade vi i samband med att utbildningen i engelska var aktuell om man inte kunde se till att lärarna kunde få behörighet i engelska när det gäller årskurserna 1-7. Vi kom med vårt förslag mot bakgrund av den situation som råder ute i skolorna. Vi hade alltså i bakhuvudet det faktum att Sverige inte är likadant överallt. Vi kunde också tänka oss att resonera om en ändrad ämneskombination och därmed delvis riva upp det beslut som riksdagen hade fattat tidigare. Men moderaterna försatte den chansen. Det var nämligen mycket mer intressant för moderaternas del att se till att vi fick 13, 14, 15 ytterligare tjänsteklassificeringar i fråga om lärare i grundskolan.

I det avscendet sade vi från vpk också: Okej, vi kan ha kvar alla tjänstekategorier som finns i dag. Det problemet löser sig på något sätt till slut, om

inte med hjälp av biologin så på något annat sätt. Men moderaterna struntade i detta. Det var helt andra bevekelsegrunder än kvaliteten i utbildningen som drev moderaterna den gången. Varför inte tillstå detta, Birger Hagård?

I betänkandet hänvisar moderaterna enbart till eventuella kommunala kostnader för studenter och för staten. Men dessa kostnader kommer ju inte i ett slag i och med en längre utbildning. Det vet Birger Hagård, som själv har varit yrkesverksam och kanske fortfarande är yrkesverksam inom det statliga högskoleväsendet.

BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Björn Samuelson kan lika litet nu som någon gång tidigare övertyga mig om att det skulle vara möjligt att lappa på det lärarutbildnings-system som vi har. Det är alldeles riktigt; vi bedömer naturligtvis tjänstekategoriseringen som väsentlig. Därigenom får man ändå vissa garantier för att undervisningen skulle kunna vara hygglig i våra skolor.

Men i övrigt anser jag nog att Björn Samuelson borde övertyga socialdemokraterna i regeringen om sitt förslags förträfflighet. Ni är ju goda kålsupare i andra sammanhang, så ni skulle ju kunna vara det även här.

BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Vpk och regeringen har aldrig varit kålsupare när det t.ex. gäller nedskärningar inom skolans område. På den punkten är moderaterna och Birger Hagård mer belastade än vpk.

Herr talman! Det är naturligtvis inte så att ytterligare ett antal tjänsteklassificeringar vad gäller lärartjänster inom grundskolan på något sätt garanterar kvalitet. Det handlar givetvis inte om någonting annat än hur långa och hur djupa ämnesstudier lärarna bedriver inom sin utbildning.

Birger Hagårds resonemang om att man via administrativa beslut, pappersbeslut, skulle garantera kvalitet i utbildning och undervisning är rent och skärt nonsens. Bristen kvarstår ju, minus 20 poäng vad gäller engelskan, ett så viktigt språk i dessa tider av internationalisering. Erkänn detta, Birger Hagård!

Tredje vice talmannen anmälde att Birger Hagård anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Det är, som oftast när det gäller utbildningsfrågor, en stor spännvidd också i det betänkande som vi nu behandlar. Uppslagsrikedomen är stor i fråga om förslag till nya reformer och mer pengar på utbildningsområdet. Men fantasin och kreativiteten tycks inte alltid räcka till för att väcka insikten att också aldrig så angelägna reformer måste betalas.

Många motioner tycks vara skrivna under inflytande av den italienske dramatikern Dario Fos pjäs "Vi betalar inte". Detta gäller inte minst de förslag som väckts av ett parti som i ena stunden ägnar sig åt krav på nedrustning av den gemensamma sektorn och i nästa andetag kräver ökade resurser till denna sektor.

Sex reservationer återfinns i utskottsbetänkandet. Innan jag i korthet kommenterar dessa skall jag säga något om en fråga i vilken utskottet varit helt enigt. Jag gör det därför att denna fråga, som gäller lokaliseringen av verksamheten vid lärarhögskolan i Stockholm, HLS, varit föremål för en lång och intensiv regionalpolitisk debatt.

När utskottet inte nu är berett att säga ja till regeringens ursprungliga förslag att lokalisera delar av denna lärarutbildning till Södertälje skall vårt ställningstagande inte uppfattas som ett nej till en sådan lokalisering. Vad vi gör är att uppskjuta ställningstagandet för att komplettera ett beslutsunderlag som på flera punkter är ofullständigt. Innan ett slutgiltigt lokaliseringsbeslut angående denna lärarutbildning kan fattas måste en mer ingående analys göras av faktorer som dimensioneringsbehov när det gäller de aktuella utbildningarna, samspelet mellan olika utbildningsavsnitt, rekryteringsmöjligheter vid olika lokaliseringsalternativ, etc. Och det är denna uppfattning ett enigt utskott nu som sin mening ger regeringen till känna.

Så till reservationerna.

Folkpartiet begär i reservation 1 att UIÄ skall få i uppdrag att komma med förslag som innebär att det inom grundskollärlinjens ramar skall bli möjligt att kombinera syotjänst med tjänst som lärare. I verkligheten möjliggör skolförordningen redan en sådan kombinationsmöjlighet. Det är också fullt möjligt att kombinera huvuduppgiften syo med annan verksamhet i syofunktionärstjänsten, så att sammanhållna heltidstjänster kan skapas efter lokala behov och förutsättningar. Mot denna bakgrund yrkar jag avslag på reservation 1.

I reservation 2 förordar centern och vpk en förlängning av grundskollärarytbildningen när det gäller årskurserna 1–7 från 140 till 160 poäng för att möjliggöra en fördjupad utbildning i engelska. Ett sådant förslag kan synas välmotiverat. Nu förhåller det sig emellertid så, att den nya grundskollärarytbildning varom riksdagen beslutade så sent som 1985 i sig innebär en markant förlängning, såväl i jämförelse med tidigare lägstadielärarytbildning som jämfört med motsvarande mellanstadielärarytbildning. Det finns också goda möjligheter för berörda lärare att förstärka sin kompetens i engelska om så skulle erfordras för undervisning i detta språk på de lägre stadierna.

Utskottsmajoriteten har mot denna bakgrund och med hänsyn till de merkostnader – i konkurrens med många angelägna behov – som reservanternas utbyggnadsförslag skulle innebära för stat och kommun, kommit till slutsatsen att förslaget inte kan tillstyrkas nu. Jag yrkar därför avslag på reservation 2.

Moderaterna framför i reservation 3 något svepande krav på kvalitetshöjning på samtliga nivåer inom utbildningssystemet.

Här möts vi än en gång av en av de moderata perennerna i den utbildningspolitiska debatten. Kvaliteten på den svenska utbildningen sägs vara otillräcklig i ett europeiskt perspektiv. Detta generella påstående blir inte mer sant för att det upprepas. Det är ju en självklarhet att högskoleutbildningen skall vara av hög kvalitet, och kvalitetskraven står i själva verket också i förgrunden när det gäller uppläggningsen av denna utbildning.

Moderaterna slår sedan in öppna dörrar när man kräver att svensk högskoleutbildning skall ge de studerande en kompetens som kan accepteras av

EG-länderna. Sverige håller i verkligheten högsta möjliga tempo i arbetet med att komma med i EG:s olika utbytesprogram. Vi har redan tecknat avtal för det s.k. COMETT-programmet, ett program för tekniköverföring genom utbildning från universiteten till näringslivet.

Också i många andra avscenden beaktas i högsta grad utvecklingen ute i Europa när det gäller planeringen av svensk högskoleutbildning. En särskild kommitté skall nu analysera den svenska grundutbildningen i ett internationellt perspektiv, och UHÄ arbetar med ett projekt angående en ny examensordning, varvid just kvalitetskraven på examen från svensk högskola skall jämföras med internationella förhållanden. Jag yrkar därför avslag på reservation 3.

I reservation 4 kräver centern och moderaterna en längre grundutbildning för sjukgymnaster och begär förslag om en förlängning av rehabiliteringslinjen. Som motiv för förslaget anförs att Sverige har Nordens kortaste sjukgymnastutbildning. Också vpk framför i reservation nr 5 liknande synpunkter och begär en utredning i syfte att se över sjukgymnastutbildningen.

Förslagen kan vid första påseende verka behjärtansvärda, men i verkligheten föreligger också här redan i dag goda möjligheter till påbyggnadsutbildning med såväl ämnesfördjupande som forskningsförberedande kurs inom sjukgymnastiken. Av denna anledning yrkar jag avslag på reservationerna 4 och 5.

Folkpartiet föreslår slutligen i reservation 6 inrättande av en dockteaterlinje vid Dramatiska institutet. Som påpekas i reservationen saknas i dag en sådan med statliga medel understödd utbildningslinje i Sverige. Vi delar självfallet uppfattningen att den verksamhet som för närvarande bedrivs av Marionetteatern, till stor del på ideell basis, har rönt stor uppskattning, inte bara i vårt eget land utan också utomlands.

Eftersom emellertid Dramatiska institutets verksamhet nu är föremål för utredning – det gäller också innehållet i verksamheten; det anges klart och tydligt – finns det anledning att vänta med ställningstaganden till ett eventuellt statligt stöd till dockteatern tills vi har fakta från utredningen på bordet. Då är det dags att ta ställning.

Jag yrkar avslag på reservation 6 men vill ändå med anknytning till den uppskattade Marionetteatern avsluta mitt anförande med en strof ur Stadsbarn ur just "Marionetterna" av Bo Bergman:

Jag älskar dimman som släpar våt
över kajer och torg i natten
och lyktornas ögon, röda av gråt,
och lukten från gatan och visslans låt
från en spöklikt skymtande båt
ute på Mälarens vatten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Det är bra, Bengt Silfverstrand, att ni nu vill försöka åtgärda det som har brustit. Det är bra att vi har en högskolepedagogisk kommitté som arbetar. Det är bra att vi får förslag om en ny examensordning. Det är inte så många år sedan socialdemokraterna praktiskt taget inte kunde tänka sig några examina alls och vi fick kämpa rätt ordentligt för att få filosofie kandidatexamen återinförd.

Alla dessa kvalitativa åtgärder behöver inte kosta så särskilt mycket. Men det krävs att man arbetar målmedvetet med kvalitetskravet framför ögonen. Det gäller att slå fast kvalitetskraven på forskarutbildningens sida, på lärarutbildningens sida och över hela linjen. Det gäller även att visa att man uppskattar kvaliteten när den kommer fram och att vara beredd att premiera kunskapen och inte som nu negligera den.

När det gäller sjukgymnastutbildningen är det bra med påbyggnadskurserna, men det är ju inte en fråga om dem. Det är fråga om en grundutbildning som oavsett hur påbyggnadskurserna ter sig borde vara längre. Det är det som vi mycket snart måste göra någonting åt.

Till sist, herr talman: Jag önskar att den dimma som ofta vilar över den socialdemokratiska utbildningspolitiken snart måtte lyfta.

MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! När det gäller frågan om den förlängning av grundskolläro-utbildningen som vi yrkat på svarar Bengt Silfverstrand egentligen inte något speciellt. Han nämner bara att det finns goda möjligheter att förstärka sin kompetens i engelska. Det är väl gott och väl att det finns sådana möjligheter. Men vi anser ju att *alla* tidigarelärare skall ha kompetens i engelska. Det är ju det som vi vill ha igenom med vår reservation till betänkandet.

Likadant är det med sjukgymnastutbildningen. Anser inte Bengt Silfverstrand att man, när man har gått igenom en sjukgymnastutbildning, också skall vara sjukgymnast och inte hänvisas till påbyggnadsutbildning för att vara kompetent?

Dessutom fick jag inte svar på frågan om huruvida Bengt Silfverstrand inser värdet av kompetens för bättre och snabbare rehabilitering av människor som behöver denna hjälp. Det är ju det som vi eftersträvar när vi vill ha denna förlängning av utbildningen.

MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Först några ord om vår reservation om kombination av syo- och ämneskompetens. Det står faktiskt i vår motion att vi är väl medvetna om att det finns möjligheter redan i dag att få fyllnadstjänster eller att upprätthålla någon annan skolfunktion. Vad vi söker är emellertid en tjänstetyp som skall vara avpassad för just den här ämneskombinationen som alltså ger lärarna med denna kombination full trygghet. Det är annorlunda än att ha fyllnadstimmar här och där.

Beträffande Meschke och Marionetteatern tillsattes ju just den utredning som utskottsbetänkandet hänvisar till redan i december 1988, dvs. långt innan motionen skrevs och långt innan utskottet diskuterade frågan. I utredningsdirektiven står det faktiskt ingenting, Bengt Silfverstrand, bakom vilket det kan tänkas dölja sig någonting om Marionetteatern. Direktiven

handlar om att föra teaterutbildningen vid DI närmare utbildningen på skådespelarlinjen. Direktiven handlar om att man inte kan få vidare ekonomiska ramar, om antagningsvillkoren vid DI, om analys av utvecklingen av medieområdet, om utvärdering av DI:s egen utbildning genom åren, DI:s kontakter och samverkan med medievärlden, att DI:s organisation skall granskas och att lämna förslag som kan underlätta och effektivisera verksamheten.

Jag är ledsn, Bengt Silfverstrand, men jag känner mig faktiskt lurad av utskottsmajoritetens skrivning.

BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Först några ord till Birger Hagård som inte precis utmärker sig som nyansernas mästare utan snarare uppträder som felsökeriets rastlöse stigfinnare.

I dag kunde vi höra honom tre gånger säga att saker och ting i den socialdemokratiska utbildningspolitiken var bra. Det är ett stort framsteg, Birger Hagård. Var förvissad om att när det gäller kvalitetskraven både på lärarutbildningen och på den forskarutbildning som han nämnde kommer vi att fortsätta med mycket stora ambitioner. Det kommer som bekant också en särskild proposition om forskningen nästa år.

Marianne Andersson fick visst svar på frågorna, men jag skall väl precisera dem, först när det gäller utvidgning med engelska på grundskollärlinjen. Ett sådant reformkrav skall ju ställas i relation till många andra angelägna behov. Eftersom vi nu har en ganska färsk grundskollärläroplan som i och för sig leder till högre kompetens, är det inte rimligt att redan nu ytterligare tillföra kostnadskrävande inslag i utbildningen, i synnerhet inte då det finns möjlighet att skaffa sig denna kompetens på andra sätt som är betydligt billigare.

Det är en sanning med modifikation att vi skulle stå på en lägre nivå i internationellt perspektiv när det gäller sjukgymnastutbildningen. Vi gör det formellt sett om man enbart tar hänsyn till själva grundutbildningen. Eftersom den här påbyggnadsutbildningen finns, och den är utnyttjad av många, kan vi säga att vi i praktiken ligger på samma nivå som övriga nordiska länder som inte har samma möjlighet till kompetenshöjning.

Margitta Edgren, jag vill mycket starkt understryka att det inte bara i dag finns möjligheter att kombinera syo-tjänster med lärartjänster utan också med andra uppgifter på det kommunala planet som gör att man kan anpassa den typen av tjänster efter lokala förutsättningar och behov. Allt på utbildningsområdet behöver inte vara formaliserat. Vi litar på att kommunerna klarar denna uppgift utan ytterligare statliga direktiv och preciseringar.

Till sist några ord om dockteaterverksamheten vid Dramatiska institutet. Det står klart och tydligt att den utredning som arbetar skall belysa institutets framtida roll och ansvarsområde liksom utbildningens struktur, nivå, omfattning och innehåll. En del av innehållet i verksamheten är dockteatern. Självfallet kommer den frågan att analyseras. Vi kommer att få möjlighet att ta ställning till om den verksamheten skall stödjas med statliga medel.

BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Jag skall gärna erkänna, Bengt Silfverstrand, att socialdemokratisk politik alltid blir bra mycket bättre när man ansluter sig till moderata krav och ståndpunkter. Så gjorde man när det gällde examensordningen. Därför blev det i varje fall bättre än det hade varit tidigare.

Jag tar vad Bengt Silfverstrand sade till intäkt för att socialdemokraterna naturligtvis kommer att ansluta sig till de moderata kraven när det gäller exempelvis förstärkt forskarutbildning, avskaffande av linjesystemet och ytterligare skärpning beträffande tillträdeskraven.

Det finns fortfarande mycket att göra, men det verkar hoppingsivande att vi kanske kan komma överens på några väsentliga punkter.

MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! När det gäller forskningen och grundskollärarytbildningen skall den ställas i relation till andra viktiga behov, sade Bengt Silfverstrand. Dessutom sade han att det inte är rimligt att redan nu förändra grundskollärarytbildningen, eftersom den inte är så gammal. Men det är ju faktiskt så att vi lever i en värld där förändringarna sker i en takt som håller på att ta andan från oss allihop. Inser man att någonting är viktigt och nödvändigt, bör inte tiden vara avgörande för om man skall fatta beslut om förlängning av utbildningen. Det måste ju vara motivet och behovet av förlängningen som skall vara avgörande.

När det gäller sjukgymnastutbildningen sade Bengt Silfverstrand att den i praktiken på grund av den påbyggnadsutbildning som vi har håller samma nivå som motsvarande utbildningar i de andra nordiska länderna. Vidare sade han att det är väldigt många som genomgår den. Då måste jag upprepa min fråga: Skall man inte vara färdig och kompetent sjukgymnast när man har genomgått grundläggande sjukgymnastutbildning? Skall alla vara tvingade att ha en påbyggnadsutbildning för att vara kompetenta?

MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! En gång till, Bengt Silfverstrand, beträffande syokonsulenterna. Jag vet att man kan få fyllnadstjänstgöring. Men det är inte det vi vill. Vi vill ha denna tjänstetyp anpassad för just den här kombinationen. Det har ju med lärartrygghet att göra.

Så till frågan om Marionetteatern. Jag tror inte att vi kommer att få möjlighet att stödja dockteaterverksamheten med statliga medel. Jag har från utredarhåll fått höra att han inte har den uppfattningen i alla fall. Bengt Silfverstrand menade att frågan skulle utredas. Det står klart och tydligt att verksamheten skall fortsätta inom befintliga ramar. Marionetteatern finns inte i de befintliga ramarna. Den ingår inte i DI:s ansvarsområde. Det är ju det vi önskar. Detta skall bli ett nytt moment i DI:s verksamhet. Det är det som är "pointen" så att säga.

BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Birger Hagård har i denna debatt gått från klarhet till klarhet. Förut var socialdemokratisk politik "bra" tre gånger – nu är den t.o.m.

”hoppingivande” på resten av punkterna. Jag tycker det är ett framsteg, Birger Hagård.

När det gäller internationalisering och anpassning är ju Birger Hagård och moderaterna mycket väl medvetna om – inte minst efter det mycket intressanta studiebesök vi gjorde tillsammans i EG-länderna, då vi studerade just detta område – att Sverige håller högsta tempo och verkligen är med på detta tåg. Det finns inga restriktioner i vår ambitionsnivå i fråga om internationell anpassning på de områden där sådan behövs till utbildningskvalitet och utbildningsnivå.

Marianne Andersson återkommer med i stort sett samma argument. Först gäller det grundskolläroutbildningen. Det avgörande är ju inte hur man formellt skall uppnå kraven på bättre kompetens i engelska, utan det viktiga och avgörande är att man har denna möjlighet. Det finns alltså goda möjligheter att genom fortbildning och annan komplettering skaffa sig sådan kompetens.

Sedan gäller det sjukgymnastutbildningen. Skall man inte vara kompetent när man har genomgått grundutbildning? Jovisst! Men det är väl ändå att gå för långt att säga att en svensk sjukgymnast inte är kompetent efter att ha genomgått grundutbildningen? Det avgörande är också här att se till det totala resultatet. I Sverige har man möjligheter att skaffa sig en högt kvalificerad sjukgymnastutbildning, som är fullt jämförbar med den som finns i andra nordiska länder.

Slutligen till Margitta Edgren: Det kom inte fram något nytt om syo-tjänster och -lärare, utan även det här kan vi med gott samvete överlåta åt den kommunala nivån att avgöra, när man skall begagna sig av de kombinationsmöjligheter som finns.

Marionetteatern ingår i Dramatiska institutets verksamhet. Det är faktiskt inte korrekt att säga att den inte får något stöd i dag. Eftersom detta är en stiftelse, med de mycket generösa skatteregler som gäller för stiftelser, kan man med gott fog hävda att det finns ett visst statligt stöd till denna verksamhet i dag. Eftersom det nu skall ske en förutsättningslös utredning och översyn av institutets verksamhet, är det alldeles självklart att också teaterverksamheten kommer att ingå i den översynen.

Talmannen anmälde att Birger Hagård, Marianne Andersson och Margitta Edgren anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

EVA GOËS (mp):

Herr talman! Vi har från miljöpartiets sida inte fogat någon reservation utan bara ett särskilt yttrande till betänkandet. Efter att ha hört debatten vill jag ändå säga att vi sannolikt kommer att rösta för det här med dockteatern, eftersom jag också känner mig något lurad. Vi ser nu att man i direktiven till utredningen om Dramatiska institutet inte har med dockteatern. Utredningen säger att man skall vänta och se vad den kommer att få för framtida roll. Den skrivningen från utskottet kan vi inte nöja oss med.

Herr talman! Den globala miljösituationen visar att många av orsakerna till världens allvarligaste problem står att finna just i en mycket stor brist på

insikter om miljöförstöringarna. Det är en analfabetism rörande villkoren för livet, de levande varelserna och livsprocesserna. I okunskap och kortsiktig exploateringsiver har människan försökt manipulera de levande systemen, den egna organismen och ekosystemen och trott sig kunna handskas med dem på samma sätt som med icke levande, tekniska eller fysikaliska system.

Med anledning av detta anser vi i miljöpartiet de gröna att den nya ingenjörsutbildning som kommer på mellannivå måste ges utökat utrymme för miljöfrågor. Det heter i betänkandet att det är linjenämnderna som självständigt bestämmer över detta. Samtidigt ser vi på andra ställen att man får så låga anslag att man inte kan avdela resurser till miljöfrågor på t.ex. AES-utbildningarna.

Det är bråttom! Vi måste göra någonting nu. Skall några utbildas i ekologi så är det just tekniker, ingenjörer, ekonomer och jurister, för det är ofta de som kommer att få ta avgörandet i sin hand. Vi nöjer oss alltså inte med utskottets skrivning, där man säger att detta skall läggas ner på linjenämndernas nivå. Vi anser att det måste till större ansträngningar än att bara stimulera. Utskottet säger: "Utskottet inser att detta är en process som med nödvändighet kommer att ta tid -- --." Det får inte ta tid! I så fall måste vi öka anslagen per capita så att vi får flera miljöslag på fristående kurser.

Vi vet mycket väl att det har efterlysts miljö- och hälsoskyddsinspektörer i det här landet. Då borde det inte komma som någon överraskning att det behövs miljö- och hälsoskyddsinspektörer, men ändå har det bara funnits en linje, den i Umeå. Nu har man tack och lov fått den utvidgad så att det är dubbelt så många intagna.

För övrigt har vi också varit med i debatten om HLS och dess placering. Det har varit många turer. Visst är vi för decentralisering, och det skulle också vara positivt att kunna få en förläggning utanför Storstockholm, men alla argument som har kommit fram under resans gång har verkligen inte övertygat oss – vi har snarare blivit mer förvirrade än någonsin. Vi tycker därför att det är bra att detta återremitteras och att det görs en riktig utredning om HLS.

En annan intressant motion handlar om en propedeutisk kurs när man börjar på högskolan i ämnen som etik, antropologi och andra "vidgande" ämnen, som kan göra att man får en annan syn på livet. Vi tycker att en sådan propedeutisk kurs skulle vara mycket intressant, men vi vill avvakta den utredning som pågår om högskolereformen. Vi tycker det är viktigt att man kan få in sådana här breda utbildningar eller förberedande kurser. Vi vet att det förekommer i Lund och får mycket fint gensvar.

Som sagt: Vi i miljöpartiet kan tänka oss att stödja reservation 6, som folkpartiet har lagt fram om dockteaterlinjen.

LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Redan i januari månad 1988 motionerade vi, fem socialdemokratiska ledamöter från Stockholms län, och föreslog en omlokalisering av lärarhögskolan till Södertälje. Det är den motionen som först nu behandlas i utbildningsutskottets betänkande.

Lärarhögskolan är den högskola i hela Stockholmsregionen som har den

sämsta lokalsituationen. Verksamheten är splittrad på 13 olika adresser. Många av lokalerna är mycket hårt slitna, andra är klart underdimensionerade.

Ser man tillbaka på vad som har hänt i den här frågan under de senaste tio tolv åren, konstaterar jag att högskolans styrelser många gånger har gjort tappra försök att få bättre lokaler, men det har misslyckats. Enligt min bedömning är den främsta orsaken till det dåliga resultatet att styrelserna har varit alltför fastlåsta vid en lokalisering till Rålambshovsområdet i Stockholm.

Som tidigare mångårig ledamot i regionstyrelsen för Stockholms högskoleregion kom jag på nytt i kontakt med de mycket svåra lokalproblemen för högskolorna i Stockholm, främst för lärarhögskolan.

Regionstyrelsen gjorde under de sista åren en rad framställningar för att föra fram de här frågorna i centrum. Det var en enhällig uppfattning i regionstyrelsen att lokalfrågan måste få en radikal förbättring.

Under samma tidsperiod pågick det en mycket aktiv debatt och verksamhet inom det socialdemokratiska partiet i Stockholms län. Vi diskuterade en rad olika åtgärder för att komma till rätta med den inomregionala obalans som vi har i regionen. Vi kunde i det arbetet lätt konstatera att det är Södertörn och Norrtäljeområdet som behöver tillföras regionalpolitiska satsningar.

Vi diskuterade som sagt en rad olika åtgärder för att få en bättre balans i Stockholmsregionen, men vi var helt eniga om att högskole- och universitetsutbildning är det bästa regionalpolitiska medel som vi förfogar över. Vi kunde alla konstatera att högskole- och universitetsutbildningen är lokaliserad till Stockholm eller norr om Stockholm, men de stora industrierna i länet som behöver mycket kvalificerad arbetskraft finns söder om Stockholm, inte minst på Södertörn.

I det perspektivet tog vi initiativ till ett mycket omfattande samråd mellan samtliga kommuner på Södertörn för att diskutera möjligheterna till en omlokalisering av högskoleutbildning, bl.a. till Södertörnskommunerna. Vi startade i samtliga kommuner ett mycket omfattande planeringsarbete som leddes av mycket kvalificerat och kunnigt folk. Vi utgick från kommunernas näringsstruktur och befolkningssammansättning, och vi enades om att tre kommuner på Södertörn bör vara stödjepunkterna i en sådan här omlokalisering: Södertälje, Huddinge och Haninge.

Jag vill här i riksdagen särskilt betona att det är fråga om en omlokalisering av resurser inom kommunen. Vi begär inte att riksdagen skall satsa helt nya resurser på Stockholmsregionen.

Efter det att Södertörnskommunerna hade slutfört ett mycket omfattande planeringsarbete gjorde kommunerna en rad framställningar till regionstyrelsen och till de olika högskolestyrelserna och krävde en omlokalisering av resurser. Självfallet hade kommunerna också en rad kontakter med regeringen. Jag kan konstatera att det inom regionen fanns en enighet i den här frågan, såväl i vår länsriksdagsgrupp som på landstingsnivå och ute i berörda kommuner.

Vi är så framme vid januari månad 1989, när regeringen i budgetpropositionen meddelar att den fattat beslut om att stora delar av lärarhögskolan

skall omlokaliseras till Södertälje. Regeringen ger riksdagen möjlighet att ta del av detta beslut och vill inhämta riksdagens yttrande.

Även om regeringens förslag i alla delar inte är det allra bästa, hade det enligt min bedömning och många andras bedömning varit en lätt sak för utbildningsutskottet att förbättra det förslaget och bl.a. säga att ytterligare delar av verksamheten skulle omlokaliseras till Södertälje. Men nej, i stället begär utskottet ytterligare utredning. Det innebär, såvitt jag kan förstå, försening med minst ett år, innan nytt beslut om en omlokalisering kan fattas.

Vad händer under tiden? Lärarhögskolan får fortsätta att arbeta med sin mycket svåra lokalsituation. I dag vet man knappt hur man skall kunna härberga alla studerande som lärarhögskolan har.

Södertälje kommun har reserverat ett mycket stort och fördelaktigt tomtområde för lärarhögskolan. Kommunen har vidare reserverat flera tomter med fördelaktigt läge för bostäder åt personal inom högskolan. Kommunen har redan byggt ett stort antal studentbostäder och har en hög beredskap för att bygga ytterligare sådana.

På initiativ av Södertälje kommun har vidare etablerats mycket omfattande kontakter med det lokala näringslivet, med banker, etc. Vi har mobiliserat kommunen i dess helhet för att på ett mycket ambitiöst och bra sätt kunna ta emot lärarhögskolan och också kunna få fram litet extra resurser till högskolan. Den höga beredskap som Södertälje kommun har finns också i både Haninge och Huddinge kommuner i dag.

Jag har i en tidigare motion till riksdagen föreslagit att det skulle inrättas en särskild Södertörnsdelegation med företrädare för Södertörnskommunerna och för utbildningsdepartementet som skulle kunna vara det organ som samordnar de olika strävandena hos Södertörnskommunerna när det gäller omlokalisering av olika utbildningar. Det förslaget behandlas också i landshövding Elmstedts utredning, och jag hoppas att Södertörnsdelegationen skall kunna bli verklighet. Hade den motionen tidigare vunnit bifall i riksdagen, kanske situationen i dag kunnat se ut på ett helt annat sätt.

I den situation som nu har uppstått i fråga om lokaliseringen för man också in i debatten frågan om rekryteringen av lärarkandidater till högskolan, och man vill närmare ha utrett om en annan lokalisering än i Stockholm eventuellt kan ha negativ inverkan på rekryteringen av lärarkandidater.

Från Södertörnskommunernas sida vill jag svara: Under alla år som lärarhögskolan har funnits i Stockholm har både Södertörnskommunerna och andra kommuner i Stockholmsregionen tvingats att rekrytera personal från lärarhögskolan i Stockholm. Om det nu skulle ske en omlokalisering så att man flyttar lärarhögskolan ett par mil utanför Stockholm, till Södertälje, kan det enligt Södertörnskommunernas uppfattning inte innebära att övriga kommuner i regionen på något sätt får en sämre rekryteringssituation och att eleverna kommer i en sämre situation.

En lokalisering av lärarhögskolan till Södertälje kan i stället medföra att andra regioner, som i dag ligger på för långt pendlingsavstånd från Stockholm, nu får pendlingsavstånd till Södertälje.

Herr talman! Det har också i debatten nämnts att lärarhögskolan kanske helst borde lokaliseras till Frescatiområdet i Stockholm och bli direkt granne

med Stockholms universitet. De talare som framför det argumentet har uppenbarligen inte uppfattat någonting av den regionalpolitiska debatt som har pågått i Stockholms län under minst tio år. I stället har det under den tidsperioden framförts från många olika företrädare att Stockholms universitet i dag är för stort, att man bör dela på Stockholms universitet och att stora delar av det bör omlokaliseras inom regionen.

I dag har Stockholms universitet ungefär 30 000 studerande. Många tycker att det är en för stor enhet och med all rätt. Då skulle det vara fel att göra den enheten ännu större, att till det området också lokalisera lärarhögskolan.

Herr talman! Vad vi begär från Stockholmsregionen är alltså en omlokalisering av befintliga resurser och att lärarhögskolan bör omlokaliseras i första hand till Södertörn. Det finns en enig opinion bland Södertörnskommunerna. Södertörnskommunerna är beredda att själva satsa rätt stora resurser för att nå ett resultat, och vi har i samråd kommit fram till att lärarhögskolan bör lokaliseras till Södertälje.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion 1987/88:Ub644.

I detta anförande instämde Anita Johansson, Åke Wictorsson, Eva Johansson och Christina Pettersson (alla s).

YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Efter snart två års långbänksbehandling av frågan om lokalisering av högskolan för lärarutbildning i Stockholm har utskottet äntligen samlat sig till ett beslut. Resultatet har återigen blivit att hela ärendet skall skjutas upp – en illustration så god som någon av den handlingsförklaring och beslutsvånda som tydligen råder i utskottet.

När man tänker på hur lärarutbildningen har det i Stockholm i dag är det ytterst märkligt. Man kunde tro att utskottet skulle finna det angeläget att snabbt lösa problemen.

Undervisningen finns i dag på 13 olika adresser. Det förekommer ingen samverkan mellan linjerna. Om man ser på hur lärarutbildning bedrivs ute i landet så finns samverkan och samordning av utbildningarna på alla högskolor utom i Stockholm. Hälsovårdsmyndigheterna har dömt ut en del av lokalerna längs Essingeleden. Bullret är sådant att undervisning inte kan bedrivas där på ett rimligt sätt, och avgasutsläppen ligger över gränsen för det acceptabla.

Detta har personal och studenter klagat på i årtal utan att något hänt. Så kom då regeringens förslag i budgetpropositionen om lokalisering till Södertälje.

Detta skulle innebära att utbildningarna skulle få en helt ny, skraddarsydd anläggning efter campusmodell. Utbildningen skulle samlas och samverkan bli möjlig. Resultatet skulle också bli ett bättre resursutnyttjande med samutnyttjande av bibliotek, vaktmästeri och AV-hjälpmedel.

Vad händer då? Ja, de som klagat mest högljutt förkastar erbjudandet om nya lokaler. Plötsligt väger de pedagogiska fördelarna lätt när rädslan för förändringar tar över.

När man ser till de förutsättningar som finns i regionen borde Stockholm

vara en föregångare, men tyvärr har det blivit så att lärarutbildningen här pedagogiskt ligger efter i utvecklingen. Jag kan förstå orsaken. Det är en näst intill omöjlig uppgift att driva modern utbildning med en så splittrad organisation. Man skulle tro att de som är ansvariga för utbildningen skulle vara glada för erbjudandet om bättre pedagogiska möjligheter. Men så säger delar av personalen nej, och en del politiker grips av beslutsvända.

Jag tycker att utskottet borde ha frågat sig: Om nu Stockholms stad hade ansett det så angeläget att satsa på högskolan för lärarutbildningen, varför har man då inte löst lokalfrågorna för länge sedan, när klagomålen har framförts under flera år?

Lennart Andersson har redan redogjort för de regionalpolitiska skälen, och jag kan instämma i dem. Jag kan dock tillägga att det har gjorts en regionalpolitisk undersökning på regeringens uppdrag för att kartlägga de regionala obalanserna i Stockholms län. Man har då bl.a. funnit att man i den södra länsdelen har hälften så många högutbildade som i den norra delen av regionen. Det är ytterligare ett tungt skäl till att lokalisera utbildningen till den södra regionen.

Till dem som förordar Frescati skulle jag vilja rekommendera att läsa professor Åke Anderssons i Umeå utredning om konsekvenserna av olika storlekar på ett universitet. Storleken tycks ha konsekvenser i utbildningens kvalitet och effektivitet. Han pekar på att det inte finns något universitet i hela världen som har så många studenter som Stockholms universitet. Han pekar också på att de universitet som har de flesta Nobelpristagarna i olika ämnen håller sig kring 12 000–15 000 studenter. Det borde ändå vara en tankeställare för dem som förordar ett allt större universitet i norra delen av regionen.

Behovet av en snar lösning är överhängande. Då förordar utskottet en utredning som, med hänsyn till omfattningen, kommer att ta mycket lång tid. Man kan inte undgå att få en känsla av att detta är ett sätt att skjuta upp ett kontroversiellt beslut. Bengt Silfverstrand erkände också i sitt anförande att detta var fallet.

Detta är inte att ta ansvar för kvaliteten på lärarutbildningen i Stockholmsregionen.

Herr talman, jag yrkar bifall till motion 1987/88:Ub648.

ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Marionetteatern är en gren av scenkonsterna och spridd över hela jorden. För miljoner människor utgör den en levande del av deras kulturarv. Till Sverige kom dockteatern 1958 i och med skapandet av Marionetteatern i Stockholm. Den kom verkligen för att stanna. Efter nu mer än 30 år har dockteaterkonsten etablerats och fått flera utövare över hela landet. Ingen svensk teater har nått allmänheten tillnärmelsevis så bra som Marionetteatern, och ingen har fått ett sådant världsrykte. Michael Meschkes uppsättningar har letat sig jorden runt och kommit att bli en svensk kulturs mest uppmärksammade exportvaror. Kung Ubu. Dantons död. Antigone – jag vill bara påminna om dem. Jag vet inte om någon mer än jag här hade möjlighet att se uppförandet av Antigone på Stadshusets borggård i Stockholm för några år sedan. Det var en av de mest suggestiva föreställningar som jag över huvud taget har sett.

Den motion folkpartiet väckt här tycker jag är bra. Jag tycker även att reservationen är bra. Jag har litet svårt att förstå vad Bengt Silfverstrand menar när han säger att denna teaterutbildning för dockteater kommer att ingå i den utredning som nu skall ske. Det står ingenting i direktiven om detta, Bengt Silfverstrand.

Jag skulle vilja fråga honom: Är Bengt Silfverstrand beredd att försöka på sitt håll verka för tilläggsdirektiv så att vi säkert vet att dockteaterutbildning blir en del av utredningen? Det vore ett steg framåt.

Jag råkar vara ordförande i Stiftelsen Marionetteatern och vet var vi står. Jag vet att Michael Meschke får elever från hela världen. De söker sig hit och vill gärna bli hans elever. Eftersom detta sker på ideell basis har han naturligtvis mycket små resurser att ta till. Han kan bara ta ett par om året.

Därför skulle jag gärna från Bengt Silfverstrand vilja veta: Vill Bengt Silfverstrand medverka till att tilläggsdirektiv kommer? I så fall skulle vi vara mycket tacksamma.

Här har jag ett protokoll från riksmötet 1987/88, där riksdagen beslutar om bidrag för Marionetteatern, både till museiverksamheten och till föreställningarna. För detta röstade alla partier utom Bengt Silfverstrands, som reserverade sig mot detta bidrag på 400 000.

Jag är mycket tacksam för Bengt Silfverstrands positiva ordalag i dag när det gäller Marionetteatern och om Michael Meschkes verksamhet. Jag är nämligen övertygad om att Michael Meschke så småningom kommer att få erkännande för det världsrykte han redan har. Jag är också övertygad om att han återigen kommer att bli så erkänd i Sverige som han faktiskt var på 1960-talet. Hur många av er som var barn på 1960-talet njöt inte i TV av lilla Benjamin och hans sanningar om oss människor?

Jag ber att få yrka bifall till reservation 6.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Bara några korta kommentarer, i första hand till dem som har yrkat bifall till förslag innebärande att vi redan nu skulle ta ställning till en förläggning av delar av lärarutbildningen i Stockholm till Södertälje.

Det är ingen handlingsförlamning, det är ingen beslutsvanda när man tar hänsyn till de olika intressen som har framförts. Det har kommit mycket starka betänkligheter mot det regeringsförslag om lokalisering till Södertälje som finns med i budgetpropositionen.

Utskottet har mycket utförligt preciserat de osäkerhetsfaktorer som finns inför detta beslut. Högskolestyrelsen – vi måste väl ändå ta hänsyn till den i detta sammanhang – konstaterar att det förslag som förelåg inte är någon samlad lösning. Ett exempel gäller förskollärarytbildningen, som upptar en mycket stor del av HLS totala volym; den är till mer än två tredjedelar lokaliserad till Solna och Blommensberg.

De studerande och de anställda måste vi väl också ta hänsyn till. De har mycket kraftfullt framfört synpunkter och säger bl.a. att den föreslagna lokaliseringen skulle försvåra samarbete med andra högskoleenheter när det gäller den nya grundskollärarytbildningen.

Universitetet i Stockholm och byggnadsstyrelsen har också framfört betänkligheter.

Mot den bakgrunden kan faktiskt inte ett ansvarigt utskott ta ställning för en lokalisering till Södertälje. Vi har starkt understrukt att vi nu inte kan ta ställning till något förslag, eftersom bilden är splittrad. Den logiska konsekvensen av en sådan osäkerhet är att begära en förnyad analys av problemet.

Detta beslut omfattar sammantaget investeringar på kanske en halv miljard kronor. Då är det ur ekonomisk synpunkt väsentligt att man har is i magen. Vi kan faktiskt vänta ett år till, om det nu skulle ta så lång tid, innan vi fattar definitivt beslut i ärendet.

Det är alltså icke fråga om någon sidvördnad från utskottets sida mot Södertälje. Det vill jag säga till förespråkarna för det alternativet.

Jag yrkar avslag på Lennart Anderssons yrkande och än en gång bifall till utbildningsutskottets förslag.

Så en kort kommentar också till Elisabeth Fleetwood.

Nej, det finns ingen anledning att begära tilläggsdirektiv om dockteaterverksamhet vid Dramatiska institutet. Utredningen har till uppgift, vilket klart framgår på s.19 i betänkandet, att belysa institutets framtida roll och ansvarsområde liksom utbildningens struktur, nivå, omfattning och innehåll. Klarare kan det inte uttryckas.

Vi får se vad utredningen kommer fram till. Då är det dags att ta ställning till om vi skall avsätta statliga medel till Dramatiska institutet för dockteaterverksamhet.

Man kan vara mycket positiv till den verksamhet som där bedrivs, och utskottsmajoriteten är verkligen positiv. Men vi väntar med att fatta beslut i denna fråga tills vi har ett fullständigt beslutsunderlag.

YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Bengt Silfverstrand sade att det har framkommit starka synpunkter på lokaliseringsfrågan. Ja, det vet vi. Det kommer alltid fram starka synpunkter, när det handlar om lokalisering eller omlokalisering. Naturligtvis hade regeringen tagit hänsyn till detta, när den framlade sitt förslag i budgetpropositionen. Den hade ju haft ett helt år på sig att förbereda detta förslag, eftersom våra motioner i frågan väcktes redan i januari 1988.

Bengt Silfverstrand framhöll att det inte handlar om en samlad utbildning. Nej, inte helt och hållet, eftersom i förslaget ingår att förskollärarytbildningen i Solna och Blommensberg skall ligga kvar. Om man tänker på att utbildningen i dag finns på 13 olika adresser i Stockholm, får man ändå säga att det är en väsentligt mer samlad utbildning än i dag.

Jag vill ställa en fråga till Bengt Silfverstrand. I utskottsbetänkandet räknar man upp de olika saker som skall utredas. Utskottet inleder med att säga: "Olika förslag om lokalisering av lärarutbildningarna i Stockholmsregionen bör bedömas utifrån lokaliseringspolitiska aspekter, dvs. med beaktande av den inomregionala balansen." Betyder detta att den lokaliseringspolitiska aspekten alltid skall överväga andra resultat som kommer fram i analysen? Den uppfattningen måste man väl ändå få, när utskottet inleder utredningsdirektiven med detta uttalande. Jag vill ha ett klart besked på den punkten.

ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag har väldigt svårt att förstå att vi riksdagsmän när vi har

fattat beslut i utskottet inte kan lyssna på verkligheten. Det kan ju hända att vi bortser från någon liten detalj ibland, Bengt Silfverstrand. När jag frågar om Bengt Silfverstrand skulle kunna tänka sig att rent personligt ta kontakt för att få tilläggsdirektiv, så att vi alla som är intresserade av denna verksamhet skall vara försäkrade om att den ingår i direktiven och kommer att utredas, svarar Bengt Silfverstrand att det står klart och tydligt i direktiven att så skall ske.

Jag har läst direktiven och där nämner man olika teatrar, media, TV, radio och allt möjligt, men underligt nog finns ordet dockteater inte med. Då är det klart att vi som gärna ser att dockteatern kommer med blir litet misstänksamma. Är det personlig prestige som gör att Bengt Silfverstrand inte kan säga: Javisst, jag är intresserad av denna verksamhet, och jag ställer gärna upp och ser vad jag kan göra.

Vi kommer att göra vad vi kan. Jag frågar därför åter: Kan inte Bengt Silfverstrand säga att han vill medverka till att dockteatern tas med i direktiven? Då vore vi nöjda.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag vill svara Ylva Annerstedt. Lokaliseringspolitiska aspekter är viktiga och skall beaktas. De skall emellertid vägas mot andra faktorer såsom dimensioneringsbehovet när det gäller de aktuella utbildningarna och rekryteringsmöjligheterna vid de olika lokaliseringalternativen, för att ta några exempel. Därför behöver vi en noggrann och fördjupad analys.

YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Bengt Silfverstrands svar förvånar mig något med tanke på att regeringen i andra sammanhang har uttalat att de regionalpolitiska aspekterna skall väga mycket tungt, alltså att de skall ha ett försteg framför övriga faktorer när man gör en analys.

Jag vill ta upp någon av de andra faktorer som man vill ha belysta i denna utredning. Man talar om att man måste veta mer om dimensioneringen av de aktuella utbildningarna. Men i vilken utsträckning skulle detta ha en avgörande betydelse för lokaliseringen? När man har fattat ett lokaliseringsbeslut, är det ju bara att bestämma sig för vilken storlek på ytan man skall ha. Beslutet om lokalisering kan ju fattas först. Det behövs ändå en förberedelsestid. Ett beslut innebär att man i efterhand kan rita på den byggnad som skall komma till stånd.

Beträffande frågan i vad mån olika lokaliseringalternativ påverkar möjligheterna att rekrytera vet vi att de som är mest känsliga för avstånd när det gäller högre studier är de studerande som väljer förskolläro- eller fritidspedagogutbildning. Regeringen har faktiskt föreslagit att de utbildningar som finns i Solna och Blommensberg skall finnas kvar där. De skall tillgodose den känslighet som kan finnas i norra delen av Stockholmsregionen. En lokalisering till Södertälje skulle alltså innebära att det blev lättare att rekrytera flera studerande till dessa utbildningar.

I direktiven talas det också om ett samspel mellan grundskollärlinjens

resp. ämneslärlinjens ämnesteoretiska utbildningsavsnitt och de praktisk-pedagogiska avsnitten. Södertörn är ju inte fullständigt renons på möjligheter att ta emot praktisk-pedagogisk utbildning. Det finns en mängd kommuner med skolor, dit den praktisk-pedagogiska utbildningen kan förläggas. Som det nu är har den södra regiondelen varit missgynnad i detta avseende.

Om man har den politiska viljan, kan man mycket väl förlägga ämnesteoretiska högskolekurser till Södertörn och Södertälje för att tillfredsställa det samverkansbehov som finns för de ämnesteoretiska utbildningsavsnitten.

MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Jag vill åter ta upp dockteatern. Vi har hört att teaterns ordförande finns här i kammaren. Hon känner inte till att den utredning som tillsattes för snart ett år sedan också hade till uppgift att syssla med dockteatern. Men utskottsmajoriteten skriver att direktiven tar upp just dockteatern. Detta stämmer inte. Kan inte Bengt Silfverstrand här för oss medge att det har blivit fel på något sätt och att han är beredd att medverka, om inte till tilläggsdirektiv så i varje fall till ett förtydligande för utredningen så att vi kan vara säkra på att dockteatern kommer med i utredningen?

Bengt Silfverstrand hänvisar till utskottstexten. Vi som har läst direktivtexten har upptäckt detta. Om Bengt Silfverstrand inte kan medverka till detta förtydligande, måste jag erkänna att jag känner mig lurad. Det bör även övriga partier göra, eftersom de för två år sedan så mangrant slöt upp bakom förslaget om Marionetteatern och då var beredda att ge teatern ett visst stöd från riksdagen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §).

12 § Beslut

Företogs till avgörande justitieutskottets betänkande 1989/90:JuU10, kulturutskottets betänkande 1989/90:KrU7 och utbildningsutskottets betänkande 1989/90:UbU7.

Justitieutskottets betänkande JuU10

Mom. 1 (försöksverksamhetens omfattning)

Först biträddes reservation 1 av Britta Bjelle m.fl. med 99 röster mot 39 för reservation 2 av Ingbritt Irhammar och Gunilla André. 171 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 180 röster mot 103 för reservation 1 av Britta Bjelle m.fl. 31 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (förutsättning för samhällstjänst)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 150 för reservation 3 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 3 (påföljdskonstruktionen)

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 60 för reservation 4 av Jerry Martinger m.fl.

Mom. 5 (verkställigheten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 5 av Ingbritt Irhammar och Gunilla André, *dels* reservation 6 av Ingrid Burman – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (resurser för försöksverksamheten)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 54 för reservation 7 av Ingbritt Irhammar och Gunilla André.

Mom. 7 (samhällstjänst i framtiden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (andra åtgärder mot brottslighet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande KrU7

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU7

Mom. 1 (lokalisering av lärarutbildning i Stockholmsregionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motionerna 1987/88:Ub644 av Lennart Andersson m.fl., 1987/88:Ub648 av Ylva Annerstedt och 1987/88:Ub729 av Pär Granstedt – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (yrkesvalslärare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Carl-Johan Wilson och Margitta Edgren – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (en förlängning av grundskollärlinjens utbildning för lärare i årskurserna 1–7)

Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 54 för reservation 2 av Larz Johansson m.fl.

Mom. 13 (kvalitet i svensk högskoleutbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 60 för reservation 3 av Ann-Cathrine Haglund m.fl.

Mom. 14 (längre grundutbildning för sjukgymnaster)

Först biträdde reservation 4 av Larz Johansson m.fl. med 101 röster mot 18 för reservation 5 av Björn Samuelson. 194 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 201 röster mot 110 för reservation 4 av Larz Johansson m.fl.

Mom. 19 (dockteaterlinje)

Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 55 för reservation 6 av Carl-Johan Wilson och Margitta Edgren.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 8 december

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid morgondagens arbetsplenium.

14 § Kammarens sammanträde fredagen den 8 december

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Det har på våra bänkar delats ut ett meddelande om att det vid plenum i morgon inte skall vara någon votering efter kl. 16.00. Detta har i dag korrigerats i så måtto att votering skall kunna förekomma efter kl. 16.00 och rent av, om jag förstår det rätt, efter kl. 19.00, om det pågående ärendet inte är slutbehandlat.

Jag tror att kammarkansliet och talmannen har felbedömt den situation som gäller i fråga om transporter för kammarans ledamöter en fredagkväll vid denna tidpunkt. Jag hemställer, herr talman, att det tidigare lämnade meddelandet skall gälla.

(Applåder)

TALMANNEN:

Jag har full förståelse för de transportproblem som kan uppstå, men jag får hänvisa till att meddelandet gäller med hänsyn till de motiv som låg bakom riksdagens beslut i går om att tidigarelägga behandlingen av utbildningsutskottets betänkande UbU9 om bl.a. kommunalt huvudmannskap för lärare.

BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag hade anledning att på vårt riksdagsgruppssammanträde ta upp denna frågeställning, och såvitt jag förstår kommer vår grups synpunkter att föras fram av gruppledningen. Bortsett från transportproblemen är det en annan sak som är intressant, nämligen att vår arbetssituation rimligen måste respekteras av kammarkansliet och talmannen så till vida att lämnade meddelanden inte får ändras så sent som har skett i detta fall. Det är, enligt mitt sätt att se, fullkomligt otillständigt att man med mindre än en dags varsel talar om att man ändrar möjligheten att ha votering. Det är uppenbarligen på det sättet att om det ärende som skall debatteras i morgon inte är

slutdebatterat kl. 16.00 får voteringen naturligtvis i vanlig ordning ske på tisdag i nästa vecka. Det är den enda möjligheten i detta fall. Vi riksdagsledamöter måste också ha en vettig arbetsordning. Hur skall vi annars kräva att det skall fungera i samhället i övrigt?

(Applåder)

JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Vi riksdagsledamöter är valda till riksdagen för att fullgöra viktiga samhällsuppgifter. Ibland innebär det stor obekvämlighet för oss. Men om det är nödvändigt måste vi riksdagsledamöter självfallet ställa upp på detta. Jag tror att det finns mycket starka skäl som talar för att frågan kan avgöras under fredagen.

Jag vill emellertid peka på att det finns ett utmärkt sätt att lösa detta problem, nämligen att vi riksdagsledamöter iakttar koncentration i riksdagsdebatterna.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Redogörelse

1989/90:10 Riksdagens revisorers berättelse över granskningen av riksgäldskontorets verksamhet under budgetåret 1988/89

16 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 7 december

1989/90:95 av *Roland Larsson* (c) till finansministern om alternativa drivmedel för bilar:

Trafiken har en omfattande inverkan på miljön. En framtidsytande energi-, miljö- och trafikpolitik måste främja miljövänliga transporter som inte rubbar den ekologiska balansen.

Centern vill verka för ett decentraliserat samhälle med närhet mellan boende, arbete, utbildning och service. I ett sådant samhälle minskar den enskildes transportbehov och förutsättningarna för ett fungerande kollektivt transportsystem förbättras.

Men även i ett samhälle grundat på lokalsamhällets principer kommer bilen att förbli ett av de bekvämaste och effektivaste transportmedlen för den enskilde. Detta gäller särskilt för dem som bor på landsbygden och i dess småorter eller i ren glesbygd. Om målsättningen att "Hela Sverige skall leva"

skall kunna ligga fast är bilen även i framtiden ett nödvändigt transportmedel.

En av de angelägnaste uppgifterna inom transportsektorn är därför att drastiskt minska den negativa inverkan på miljön som orsakas av bilens förorenande avgasutsläpp. Enligt min uppfattning finns då i princip två möjliga vägar: dels en minskad bensinförbrukning genom utnyttjande av bästa kända teknik och ett omdömesgillt körsätt, dels satsningar på alternativa bränslen och miljövänliga motorer.

Effektivare energianvändning är i alla sammanhang en av de snabbaste och viktigaste åtgärderna för att skydda vår miljö. Detta gäller också våra bilar. Enligt bilfabrikanterna kan ca 35–45 % bränsle sparas genom att utnyttja bästa teknik vid utformning av motor och bil. Sammantaget kan bensinförbrukningen halveras om man rätt utnyttjar känd teknik, följer hastighetsgränser och i övrigt kör på ett förnuftigt sätt.

Det är dock statsmakternas ansvar att lägga fast de regler och ge de besked som bilindustrin behöver för att en önskvärd utveckling skall komma till stånd i syfte att effektivisera drivmedelsanvändningen.

Inte ens en halvering av bensinförbrukningen räcker för att rädda vår miljö. Koldioxidutsläppen som leder till drivhuseffekten kommer till stor del från förbränning av fossila bränslen. Vi måste därför satsa på förnybara biobränslen. De bidrar inte till någon nettoökning av koldioxidutsläppen eftersom växterna binder koldioxid. De mest aktuella är etanol och rapsolja.

Det ekonomiska utrymmet för alternativa drivmedel bör också öka genom att skatteuttaget mer anpassas efter skilda bränslens miljöpåverkan. Moms på bensin innebär att samhället i stor utsträckning avhänder sig styrmöjligheter att nå energi- och miljöpolitiska mål som fastlagts, eftersom företagen kan lyfta av mervärdesskatten samtidigt som vanliga inkomsttagare drabbas hårt eftersom de inte har möjlighet att få tillgång till vare sig fri bil eller, i många fall, kollektivtrafik. Moms på bensin låser fast oss i ett felaktigt och miljöförstörande drivmedelsförsörjningssystem.

Svenskt jordbruk kan producera stora mängder drivmedelsetanol. Speciellt viktigt är det att utnyttja etanoldrivna bussar i tätortstrafiken. Här måste kommunerna ta ett stort ansvar, och staten måste genom skattefrihet främja biobaserad drivmedelsetanol. Konkurrensförutsättningarna för etanol skulle därigenom förbättras och ge möjligheter för inhemsk etanolproduktion i större skala. Förutsättningarna skall också ses mot bakgrund av den pågående diskussionen om det framtida jordbruket och den omställning detta står inför under 1990-talet. Ett första steg borde en etablering av en fullskaleanläggning för produktion av etanol kunna vara.

Enligt min mening måste, för att frågan om en fullskaleanläggning för inhemsk etanolproduktion skall kunna föras till ett avgörande, handfasta och konkreta initiativ tas. En möjlighet kan vara att jordbruksnäringen tillsammans med intressenter från transportbranschen samt något eller några av de större bensinbolagen bildar ett gemensamt produktions- och distributionsbolag. Detta förutsätter även att regeringen visar ett intresse för en sådan lösning.

Det krävs emellertid också insatser för att utvecklingen skall styras mot på sikt såväl långsiktigt hållbara tekniska lösningar för motorer som långsiktigt

tillgängliga, miljövänliga drivmedel.

Det är därför nödvändigt att ekonomiska resurser avdelas för projekt som är av långsiktig och mer "spektakulär" karaktär. Kring många av de koncept som presenteras för utveckling av alternativa drivmedel och miljövänliga motorer råder stor osäkerhet om huruvida de är praktiskt genomförbara. Samhället måste dock vara pådrivande, våga avdela resurser för denna typ av riskfyllda projekt och då på ett sådant sätt att gängse utvecklings- och forskningsinsatser inte blir lidande.

Enligt min mening måste vätgas och nya, mer miljövänliga motorer byggda på andra koncept än dagens vara målet för nästa sekel om bilen i detta perspektiv skall kunna fylla sin viktiga uppgift i ett decentraliserat samhälle utan att miljön skall ta skada.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag fråga statsrådet och chefen för finansdepartementet:

1. Kan statsrådet mot bakgrund av föreslagna förändringar i beskattning av drivmedel och bilförmån, avdragsmöjligheter för arbetsresor och resor i tjänsten redogöra för regeringens syn på vilken roll bilen har i det framtida transportsystemet?
2. Vilka initiativ och åtgärder är regeringen beredd att vidta för att stimulera en effektivare användning av drivmedel i syfte att minska bilismens miljöpåverkan?
3. Vilka initiativ och åtgärder avser regeringen vidta för att stimulera introduktion av biobaserade drivmedel på den svenska drivmedelsmarknaden?
4. Är regeringen beredd att ekonomiskt stödja ett gemensamt initiativ från företrädare för jordbruksnäringen, transportbranschen och oljebolagen med syftet att få till stånd ett produktions- och distributionsbolag för svenskproducerad etanol?
5. Är regeringen beredd att medverka till att särskilda ekonomiska resurser avdelas för utveckling av nya, miljövänliga bilmotorer?
6. Är regeringen beredd att medge att produktion av drivmedelsetanol i en fullskaleanläggning får skattefrihet?

1989/90:96 av *Roland Larsson* (c) till statsrådet Bengt Lindqvist om barnomsorgen:

Enligt riksdagens beslut 1985 skall barnomsorgen vara utbyggd motsvarande full behovstäckning före utgången av 1991. Det är nu två år kvar till dess beslutet skall vara infriat. Det vore därför intressant att i det här skedet få en avstämning av hur förutsättningarna bedöms vara för att klara målet.

Både under 1988 och 1989 har Kommunförbundet genom enkäter till kommunerna försökt att få en bild av utbyggnadsläget och av om kommunerna själva bedömer sig klara utbyggnadsmålet. Ca 80 % av de 257 kommuner som svarat (90 %) tror sig kunna klara utbyggnaden i tid, förutsatt att lokaler och personal finns att tillgå. De främsta svårigheterna för att förverkliga utbyggnaden anges vara bristande ekonomi, markbrist, lokalbrist, oförutsedda ökningar av behoven samt personalbrist.

Från flera kommuner efterlyses statsbidrag till dagbarnvårdarna för omsorgen av deras egna barn.

Behovet av antalet barnomsorgsplatser för förskolebarn vid utgången av 1991 bedöms av socialdepartementet till ca 430 000 platser. Kommunförbundets motsvarande bedömning är, beroende på var inom Kommunförbundet uppgifterna hämtas, mellan 450 000 och styvt 480 000 platser. För närvarande (december 1989) finns enligt socialdepartementet ca 350 000 platser, och enligt uppgifter från Kommunförbundet finns ca 342 000 platser. Således skulle utbyggnadsbehovet fram till den 1 januari 1992, med departementets beräkningssätt, vara ca 80 000 platser, medan det enligt Kommunförbundet skulle vara mellan 108 000 och 138 000 platser.

Enligt departementet skall dessa siffror reduceras med ca 35 000 platser på grund av den förlängda föräldraförsäkringen (88 % i berörd åldersgrupp), medan Kommunförbundet uppger att detta redan beaktats i deras beräkningar.

	Soc.dep.	Kom. förb.
Befintliga platser 1989	ca 350 000	ca 342 000
Behov vid utg. av 1991	ca 430 000	450 000–480 000
Utbyggnadsbehov	ca 80 000	108 000–138 000
Reducering, föräldraförs.	35 000	–
Utbyggnadsbehov, netto	45 000	108 000–138 000

Eftersom det är fråga om prognoser är det naturligtvis omöjligt att bedöma exakt vilket behov som kommer att föreligga vid utgången av 1991. Ändå är det anmärkningsvärt att de uppgifter som förekommer om det uppskattade behovet är så olika från gång till annan och beroende av vem som lämnar dem. Den påtagliga skillnaden mellan socialdepartementets uppgifter och Kommunförbundets är speciellt anmärkningsvärd. Den senaste uppgift som figurerat i dagspressen är en uppgift från företrädare för Kommunförbundet att utbyggnadsbehovet skulle vara ca 70 000 platser. Men även detta skiljer sig påtagligt från departementets uppgifter.

Vid en bedömning av sannolikheten i de olika prognoserna bör noteras att antalet barn i åldrarna 0–6 år vid ingången av 1992 enligt SCB beräknas vara ca 757 000. Enligt departementets beräkningar skulle således full behovstäckning ha uppnåtts då ca 57 % av förskolebarnen har plats i daghem eller familjedaghem och enligt Kommunförbundet då mellan 59 % och 63 % har plats. 1987 bedömdes av Kommunförbundet målet vara uppfyllt när ca 66 % erhållit plats.

Beroende på hur man räknar och vem som räknar bedöms barnomsorgen vara fullt utbyggd trots att mellan 277 000 och 327 000 barn alltså inte får någon som helst del av de resurser som satsas på barnomsorgen. Av dessa är 27 000 barn till dagbarnvårdare som är anställda av kommunerna. Man måste naturligtvis fråga sig hur regeringen tänkt sig att dessa barn och deras föräldrar kommer att göra när deras enda möjlighet att få del av de resurser

som satsas på barnomsorgen är att inlemma sig i systemet.

Mycket talar nu för att utbyggnadsbehovet ligger på högre än den nivå som är realistisk att uppnå på den tid som återstår fram till slutet av 1991. Redan ett utbyggnadsbehov på ca 70 000 platser innebär enligt Kommunförbundet en utbyggnadstakt över den som kommunerna någonsin hittills klarat. Läger man till detta de kapacitetsbegränsningar som finns inom byggsektorn och bristen på personal förefaller det orimligt att räkna med att kommunerna, hur gärna de än vill, kan klara utbyggnaden i tid.

Problemet förstärks ytterligare av att det beräknade utbyggnadsbehovet endast avser förskolebarn. Skall även barn i åldrarna 7–9 år räknas in i vad man anser motsvara full behovstäckning tillkommer ett ytterligare utbyggnadsbehov på ca 75 000 skolbarnsplatser (enligt Kommunförbundet).

Trots bristen och trots de uppenbara svårigheterna att uppnå de mål riksdagen lagt fast har regeringen hårdnackat vägrat att acceptera olika former av privata alternativ inom barnomsorgen. På samma sätt har man hittills konsekvent vägrat kommunerna statsbidrag för barn till dagbarnvårdare som är inskrivna som dagbarn hos sina egna föräldrar, med motivet att detta inte är att betrakta som en barnomsorgsform. Med samma sätt att argumentera borde man i så fall också kunna ifrågasätta om det skall utgå statsbidrag för barn som är inskrivna på daghem där någon av deras föräldrar arbetar.

Mot bakgrund av det redovisade vill jag ställa följande frågor till statsrådet och biträdande socialministern:

1. Hur stort är just nu utbyggnadsbehovet av antalet barnomsorgsplatser för att riksdagens mål om full behovstäckning vid utgången av 1991 skall kunna uppfyllas
 - a/ för förskolebarn?
 - b/ för skolbarn?
2. Hur kan den stora skillnaden mellan olika uppgifter förklaras; socialdepartementet jämfört med Kommunförbundet?
3. Om målet inte kan uppnås inom ramen för kommunernas resurser, är då regeringen beredd att föreslå att statsbidrag också skall kunna utgå för barnomsorg som bedrivs i privat regi?
4. Om inte, är regeringen beredd att föreslå en revidering av målet?
5. Hur ser regeringen på villkoren för de mellan 277 000 och 327 000 förskolebarn och deras föräldrar som fortfarande, sedan barnomsorgen anses vara fullt utbyggd, står utanför barnomsorgen?
6. Är regeringen beredd att bygga ut barnomsorgen även för dessa barn?
7. Är regeringen beredd att föreslå att även bristen på ca 75 000 platser för skolbarnstillsyn täcks genom utbyggnad?
8. Har kommunala dagbarnvårdare rätt till kommunal barnomsorg för sina barn?
9. Vilka villkor gäller i så fall för att statsbidrag skall utgå?

1989/90:97 av *Gunilla André* (c) till justitieministern om arbetsmiljön på de rättsvårdande myndigheterna:

Yrkesinspektionen har nyligen, vid besök hos åklagarmyndigheten i Karlshamn, kunnat konstatera att arbetsmiljöförhållandena därstädes är så pass

otillfredsställande att man tillskrivit riksåklagaren.

Yrkesinspektionen finner att arbetsbelastningen är extremt hård och att personalen, trots att arbetstiden per vecka är upp till 70 timmar, inte hinner med arbetsuppgifterna. De två heltidsanställda åklagarna tror sig inte mycket länge till orka med den överbelastning som råder. Målhögarna växer och andra viktiga uppgifter, t.ex. handledning av övrig personal, försummas.

Yrkesinspektionen kräver nu av riksåklagaren att i egenskap av chefsmyndighet vidta nödvändiga åtgärder för att komma till rätta med bristerna.

Det är onekligen anmärkningsvärt att yrkesinspektionen vid besök gjort en bedömning av arbetsmiljöförhållandena på en åklagarmyndighet. Innan så sker måste arbetssituationen ha bedömts vara mycket ansträngd.

Det är vidare värt att notera att man kräver handling av riksåklagaren. Då arbetsbelastningen är likartad vid andra myndigheter kan personalförstärkning inte tillföras annat än temporärt. Det slutliga ansvaret för dessa frågor vilar naturligtvis på regeringen. Såväl den fysiska som den psykiska miljön vid våra åklagarmyndigheter och domstolar är en angelägenhet för regeringen.

Att läget är minst lika pressat vid domstolarna vet vi. Hovrättspresident Birgitta Blom har i tidskriften Advokaten i oktobernumret valt att kommentera situationen så här: "Av ett 'instrument' brukar man kräva att det är ägnat för sitt ändamål. Det skall vara i gott skick, så att det inte rostar. Ser man på det sätt vilket statsmakterna värdat domstolarna som rättssäkerhetsinstrument, så måste man väl säga att under 80-talet har en påtaglig försämring ägt rum. – – – Ökande antal mål, allt mera komplicerade sådana i förening med nästan inga personaltillskott."

Statsministern framhåller i regeringsförklaringen från den 3 oktober 1989 att satsningen på att förbättra rättsväsendet skall fortsätta. Det uttalas vidare att vissa förslag till förbättringar skall föreläggas riksdagen redan under hösten.

Några andra konkreta åtgärder än en mindre förstärkning av medelsanslagen har dock inte förekommit.

Medborgarnas rättmätiga krav på rättstrygghet och service kan på sikt bli hotade på grund av det ansträngda arbetsläget hos landets rättsvårdande myndigheter. Detta tar sig bl.a. uttryck i långa handläggningstider och försvårad rekrytering. Förhållandet får konsekvenser för personalen i form av ökad sjukfrånvaro, låg arbetstillfredsställelse och försämrad arbetsmiljö. Denna oroväckande situation måste åtgärdas.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till justitieministern:

Vilka konkreta åtgärder ämnar regeringen vidta för att förbättra arbetsmiljön hos landets rättsvårdande myndigheter?

1989/90:98 av *Kent Carlsson* (s) till socialministern om Apoteksbolaget och läkemedelskostnaderna:

Lagen om detaljhandel med läkemedel (SFS 1970:205) stadgar att detaljhandel med läkemedel endast får bedrivas av staten eller juridisk person där

staten har ett bestämmande inflytande. Regeringen har genom avtal med Apoteksbolaget AB givit bolaget ensamrätt att bedriva denna handel.

Apoteksbolaget förbinder sig att svara för en god läkemedelsförsörjning i hela landet och att verksamheten bedrivs så att resultaten av läkemedelsutvecklingen utnyttjas, samtidigt som förutsättningarna att uppnå lägsta möjliga läkemedelskostnader beaktas. Bolaget skall därför bl.a. noggrant följa utvecklingen på läkemedelsområdet inom och utom landet.

I avtalet sägs vidare att Apoteksbolaget genom förhandlingar med företrädare för läkemedelstillverkarna skall fastställa inköpspriserna för läkemedlen. Vid förhandlingarna skall bolaget sträva efter så låga priser som möjligt.

Trots detta har statens kostnader för läkemedel i den öppna vården ökat kraftigt under senare år. I skenet av den internationella utvecklingen ter sig detta märkligt. För vissa läkemedelssubstanser borde kostnaderna snarast ha minskat. Riksförsäkringsverket betalade 1986 ut 3 631 600 000 kr. i ersättning till Apoteksbolaget. Två år senare hade denna summa ökat med 1 miljard kronor till totalt 4 679 100 000 kr. Prognosen för 1989 visar på en total kostnad på mellan 5,4–5,6 miljarder kronor, dvs. *en kostnadsökning på mellan 700–900 milj. kr. på ett år.*

Ansvar för denna utveckling vilar tungt på Apoteksbolaget, eftersom man i avtalet med staten förbundit sig att på olika sätt verka för att hålla nere läkemedelskostnaderna. Apoteksbolaget synes ha varit synnerligen passivt och inte på något sätt försökt att motverka denna snabba kostnadsutveckling. Bolagets sätt att sköta det uppdrag man fått av staten verkar snarare bidra till att öka kostnaderna.

Apoteksbolaget tillämpar för sin prissättning ett s.k. fast bruttopåslag. Det innebär att inköpspriset multipliceras med en procentsats (52 % om inköpspriset är under 30 kr. och 28 % om det är över 30 kr.). Summan av inköpspriset, procentpåslaget och en fast expeditionsavgift (2:35 kr. om inköpspriset är under 30 kr. och 9:55 kr. om det är över 30 kr.) blir Apoteksbolagets försäljningspris. Expeditionsavgiften och procentpåslaget utgör ersättningen till Apoteksbolaget för att hantera försäljningen.

Effekten av det fasta bruttopåslaget/procentpåslaget blir minst sagt besynnerlig. Om inköpspriset är 100 kr. får Apoteksbolaget ca 40 kr. i ersättning. Är inköpspriset 500 kr. får bolaget 150 kr. i ersättning. Skillnaden i ersättning kan inte förklaras med att bolaget skulle ha så mycket större kostnad för att hantera det dyrare läkemedlet än man har för att hantera det billiga läkemedlet.

Apoteksbolagets nuvarande modell för prissättning är inte anpassad till att pressa inköpspriserna för läkemedel. Den motverkar direkt inköp av prisvärda läkemedel som exempelvis billiga s.k. generiska preparat (30–40 % billigare läkemedel som tillverkats enligt exakt samma "recept" som varumärkesläkemedel vars patentskydd upphört) eftersom bolagets ersättning minskar i takt med att inköpspriset sjunker.

Om man som enskild konsument besöker något av Apoteksbolagets försäljningsställen för att inhandla icke-receptbelagda produkter kan man genom den information som tillhandahålls där på ett enkelt sätt jämföra priser mellan likvärdiga preparat/produkter. När den receptförskrivande läkaren/tandläkaren skall utfärda ett recept har han eller hon *ingen* information från

Apoteksbolaget som jämför likvärdiga produkter och som visar skillnaden i pris. Den som utfärdar recept har därigenom ringa möjlighet att ta prishänsyn.

En övervägande del av de läkemedel som i dag receptförskrivs i den öppna vården utgörs av varumärkesmediciner där patentskyddet upphört (ett helt nytt läkemedel är patentskyddat i 20 år). För många av dessa läkemedel finns medicinskt likvärdiga, av socialstyrelsens läkemedelsavdelning godkända, men betydligt billigare preparat, s.k. generika.

De billiga generiska läkemedlen säljs dock i mycket liten utsträckning av Apoteksbolaget, vilket bl.a. kan bero på den prismodell man tillämpar och brist på information till läkarkåren. Läkarkåren styr genom sin förskrivning försäljningen på apoteken. Och eftersom läkarna både saknar information om kostnaderna för olika läkemedel och andra incitament för att skriva ut de billigare preparaten fortsätter man som tidigare att förskriva de gamla – dyrare – varumärkesläkemedlen. Därtill kan läggas att läkarna är föremål för en mycket omfattande marknadsföring från tillverkarna av varumärkesläkemedlen.

En låg läkemedelskostnad för patienten skulle kunna vara ett incitament för läkaren. Läkaren behöver dock inte vara kostnadsmedveten när han/hon förskriver ett läkemedel och kan välja mellan flera medicinskt likvärdiga preparat eftersom patienten oavsett kostnaden för läkemedlet i dag betalar högst 65 kr. per gång för sina läkemedel.

I många andra länder har man sedan början av 1980-talet pressat sina kostnader för läkemedel utan att göra avkall på de medicinska kraven. Ett av de mest verkningsfulla sätten har varit att stimulera förskrivningen av medicinskt likvärdiga generiska läkemedel och att skapa incitament både för konsument och läkare att jämföra priserna för varumärkesläkemedel, vars patent gått ut, och generiska läkemedel. Apoteksbolaget som i avtalet med staten förbundit sig att hålla nere läkemedelskostnaderna och i detta syfte noggrant skall följa utvecklingen på läkemedelsområdet inom och utom landet, har såvitt jag kunnat förstå inte planerat några större förändringar av sitt sätt att sköta läkemedelsförsäljningen.

Aktierna i Apoteksbolaget AB ägs till 67 % av staten genom socialdepartementet och till 33 % av en pensionsstiftelse som kontrolleras av samma departement. Staten/socialdepartementet har genom denna något annorlunda ägarkonstruktion ett obegränsat inflytande över Apoteksbolaget. Genom aktiebolagsformen och det förhållande att staten både äger och samtidigt har tecknat avtal med sitt eget bolag om monopol på detaljhandel med läkemedel, försvåras allmänhetens och statliga kontrollmyndigheters möjligheter till insyn och nödvändig kontroll.

Ägarna (staten/socialdepartementet) har därtill utsett en styrelse för Apoteksbolaget som gör gränsen mellan ansvaret för bolagets skötsel och den nödvändiga samhälleliga kontrollen av bolagets verksamhet otydlig. Genom det nuvarande personvalet föreligger en uppenbar risk för lojalitetskonflikter. Styrelsens ordförande Bertil Danielsson är också VD i fjärde AP-fonden, som är näst största aktieägare i läkemedelsföretaget Astra. Styrelseledamoten Anders Lönnberg är statssekreterare i socialdepartementet, som kritiskt skall pröva kostnaderna för receptbelagda läkemedel och fungera

som motpart i avtalet med Apoteksbolaget. Ledamoten Arne Gadd är överdirektör i riksrevisionsverket, som bl.a. har till uppgift att granska statliga verk och bolags verksamhet.

Rent allmänt kan man konstatera att det i styrelsen saknas personer med bred näringslivserfarenhet. I styrelsen saknas också naturliga representanter för stora konsumentgrupper som exempelvis pensionärer eller kroniskt sjuka.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande frågor till socialministern:

Avser socialministern att uppmana Apoteksbolaget att vidta åtgärder som medför ökad användning av generiska läkemedel i Sverige, i syfte att utnyttja möjligheterna att sänka läkemedelskostnaderna med 500 miljoner till 1 miljard, vilket skulle ligga i linje med vad som har skett utomlands allt sedan 80-talets början?

Avser socialministern att förändra Apoteksbolagets nuvarande prissättningsmodell, då denna prismodell medför att Apoteksbolaget tjänar avsevärt mer pengar på att sälja dyra läkemedel än billiga?

Avser socialministern att förändra Apoteksbolagets styrelses sammansättning, så att denna står i överensstämmelse med verksamhetens inriktning och gör det möjligt att aktivt ta del av den internationella utvecklingen på läkemedelsområdet som skulle kunna medverka till att Sverige, så som skett utomlands, slipper onödigt höga läkemedelskostnader?

Är socialministern beredd att omgående omförhandla statens avtal med Apoteksbolaget, för att därigenom skapa förutsättningar för en diskussion med Apoteksbolaget om hur man på ett snabbt sätt skall kunna dämpa kostnaderna för receptbelagda läkemedel?

17 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 6 december

1989/90:312 av *Bo Finnkvist* (s) till arbetsmarknadsministern om upprustning av NKLJ-banan:

Befolkningsutvecklingen och arbetsmarknadssituationen i Hagfors-Munkfors-området är mycket negativ. Det är tyvärr en långsiktig negativ utveckling. Befolkningsminskningen har varit ca 1 % per år de senaste 25 åren.

Just nu är över 200 personer varslade om avsked i de två kommunerna. Ett nedläggningshotat företag är den smalspåriga järnvägen NKLJ.

Är arbetsmarknadsdepartementet berett att ställa medel till förfogande för bl.a. breddning och upprustning av NKLJ-banan?

1989/90:313 av *Bengt Hurtig* (vpk) till miljö- och energiministern om försurningen i Norrland:

Naturvårdsverket redovisade i en unik undersökning att försurningsläget i vad man förut betraktat som relativt opåverkade regioner är betydligt allvarigare än vad man trott.

Från Kopparbergs län till Norrbottens län visas klart och tydligt, framför allt i inlandet och där kalkhaltig mark saknas, att försurningen redan har slagit ut många sjöar och att antalet akut hotade är mångdubbelt större.

Ädelfisk i sjöar i Jämtland har utrotats, 25 % av sjöarna i Västerbotten är försurade, 25 % till är drabbade, värden som är 100 gånger surare än vad som är naturligt har uppmätts, osv.

Kalkningsinsatserna som har gjorts eller planeras är både otillräckliga och verkningslösa på längre sikt.

Vad ämnar regeringen vidta för åtgärder med anledning av dessa katastrofrapporter?

1989/90:314 av *Karl-Erik Persson* (vpk) till finansministern om visst uttalande av tjänsteman i finansdepartementet:

På en debatt kring SAP:s 90-talsprogram den 3 december 1989 i Stockholm uttryckte en av finansministerns rådgivare i finansdepartementet, Klas Eklund, att han äcklades av uttrycket "Vi måste föra de svaga gruppernas talan".

Jag vill därför fråga finansministern:

Delar finansministern Klas Eklunds uppfattning när det gäller att föra de svaga gruppernas talan?

den 7 december

1989/90:315 av *Kent Carlsson* (s) till industriministern om bildandet av ett generikabolag:

Sedan 1980-talets början har flera länder arbetat för att dämpa sina kostnader för läkemedel. Detta har främst skett genom att öka förskrivningen av billiga generiska läkemedel, dvs. identiska kopior av varumärkesmediciner. Trots att generiska läkemedel är 30–50 % billigare har vi i Sverige inte utnyttjat denna möjlighet att minska våra läkemedelskostnader med 500–1 000 milj. kr./år.

De billiga generiska preparaten har snabbt ökat sin andel av läkemedelsförsäljning i bl.a. USA, Storbritannien och Västtyskland. Tillverkarna av generiska preparat gör, trots de lägre priserna, goda vinster.

Om man skapar ett av svensk läkemedelsindustri ägt generikaföretag skulle två fördelar kunna uppnås. Ett sådant bolag skulle dels kunna dämpa läkemedelskostnaderna för samhället och konsumenterna, dels skulle vinster på verksamheten direkt kunna komma svensk läkemedelsforskning till del.

Är industriministern, som är ordförande i branschrådet för läkemedelsfrågor, villig att med industrins företrädare uppta frågan om att bilda ett av industrin gemensamtägt generikabolag vars syfte skulle vara att tillhandahålla

sjukvården billiga basläkemedel och öka resurserna till svensk läkemedelsforskning?

Prot. 1989/90:41
7 december 1989

1989/90:316 av *Alexander Chrisopoulos* (vpk) till statsrådet Maj-Lis Lööv om en advokatjour för asylärenden:

Sedan början av 1989 har kontakter förevarit mellan statens invandrarverk och Sveriges Advokatsamfund om inrättandet av en advokatjour för asylärenden där avvisning med omedelbar verkställighet är aktuell.

Invandrarverket intog till en början en positiv hållning till förslaget men meddelade i oktober att man inte ansåg att det förelåg något behov av en advokatjour.

Advokatsamfundet anser fortfarande att inrättandet av en jourverksamhet är av stor betydelse för att höja rättssäkerheten i dessa ärenden.

FN:s flyktingkommisariats representant i Stockholm har i en skrivelse till statsrådet Lööv den 7 november i år framhållit den stora betydelsen av att en jourverksamhet inrättas.

Anser statsrådet Lööv det vara av vikt att en advokatjour för asylärenden med kort tidsfrist inrättas?

1989/90:317 av *Görel Bohlin* (m) till kommunikationsministern om hastighetsgränserna på vissa motorvägar:

Det har nu visat sig att det beslut om sänkning av hastighetsgränserna på 62 mil av motorvägsnätet från 110 till 90 km/tim lett till en överströmning av trafik från de bra vägarna till vägar med lägre standard. Beslutet motiverades med miljöskäl. Eftersom detta senare vägnät är sämre på många sätt torde förbättringen i miljöhänsende ha uteblivit. Samtidigt kan konstateras att sommarens tillfälliga hastighetssänkning av trafiksäkerhetsskäl inte heller fått önskad effekt.

Jag vill mot bakgrund av detta fråga om kommunikationsministern nu är beredd att ompröva beslutet om sänkning av hastigheten på den bästa delen av vägnätet och i stället avvakta trafiksäkerhetsverkets översyn av hastighetsgränserna på hela vägnätet.

18 § Kammaren åtskildes kl. 17.33.

In fidem

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 7 december

1 §	Justering av protokoll	1
2 §	Ledigheter	1
3 §	Hänvisning av ärenden till utskott	1
4 §	Förnyad bordläggning	2
5 §	Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 6 december	2
	Finansutskottets betänkande FiU12	2
	Lagutskottets betänkande LU10	2
	Lagutskottets betänkande LU11	2
	Utbildningsutskottets betänkande UbU3	3
	Utbildningsutskottets betänkande UbU4	3
	Utbildningsutskottets betänkande UbU6	3
6 §	Debatt om landsbygdens utveckling	4
	Börje Hörnlund (c)	
	Carl Bildt (m)	
	Sigge Godin (fp)	
	Maggi Mikaelsson (vpk)	
	Andre vice talmannen (om debattreglerna)	
	Inger Schörling (mp)	
	Arbetsmarknadsminister Ingela Thalén	
7 §	Beslut om samlad votering	31
8 §	Samhällstjänst	31
	Justitieutskottets betänkande JuU10	
	Debatt	
	Birgit Henriksson (m)	
	Lars Sundin (fp)	
	Anders Svärd (c)	
	Ingrid Burman (vpk)	
	Kent Lundgren (mp)	
	Sigrid Bolkéus (s)	
	<i>Beslut fattades under 12 §</i>	
9 §	Fårbrevet m.m.	46
	Kulturutskottets betänkande KrU7	
	Debatt	
	Ingrid Sundberg (m)	
	Åke Gustavsson (s)	
	Karin Falkmer (m)	
	Lars Sundin (fp)	
	Kaj Nilsson (mp)	
	<i>Beslut fattades under 12 §</i>	
10 §	Meddelande om ärendebehandlingen fredagen den 8 december	50
	Tredje vice talmannen	

11 §	Vissa högskolefrågor	50	Prot. 1989/90:41
	Utbildningsutskottets betänkande UbU7		7 december 1989
	Debatt		
	Birger Hagård (m)		
	Margitta Edgren (fp)		
	Marianne Andersson (c)		
	Björn Samuelson (vpk)		
	Bengt Silfverstrand (s)		
	Eva Goës (mp)		
	Lennart Andersson (s)		
	Ylva Annerstedt (fp)		
	Elisabeth Fleetwood (m)		
	<i>Beslut fattades under 12 §</i>		
12 §	Beslut.	72	
	Justitiekommitténs betänkande JuU10.	72	
	Kulturutskottets betänkande KrU7.	73	
	Utbildningsutskottets betänkande UbU7	73	
13 §	Beslut om fortsatt ärendehantering den 8 december.	74	
14 §	Kammarens sammanträde fredagen den 8 december	74	
	Arne Andersson i Ljung (m)		
	Talmannen		
	Bo Lundgren (m)		
	Jan Bergqvist (s)		
15 §	Bordläggning	75	
16 §	Meddelande om interpellationer		
	1989/90:95 av Roland Larsson (c) om alternativa drivmedel för bilar.	75	
	1989/90:96 av Roland Larsson (c) om barnomsorgen	77	
	1989/90:97 av Gunilla André (c) om arbetsmiljön på de rättsvårdande myndigheterna	79	
	1989/90:98 av Kent Carlsson (s) om Apoteksbolaget och läkemedelskostnaderna	80	
17 §	Meddelande om frågor		
	1989/90:312 av Bo Finckvist (s) om upprustning av NKLJ-banan	83	
	1989/90:313 av Bengt Hurtig (vpk) om försurningen i Norrland	83	
	1989/90:314 av Karl-Erik Persson (vpk) om visst uttalande av tjänsteman i finansdepartementet	84	
	1989/90:315 av Kent Carlsson (s) om bildandet av ett generikabolag	84	
	1989/90:316 av Alexander Chrisopoulos (vpk) om en advokatjour för asylsökande	85	
	1989/90:317 av Görel Bohlin (m) om hastighetsgränserna på vissa motorvägar	85	

